

Onsdagen den 10 december

Kl. 09.00

*Den ekonomiska
politiken*

§ 1 Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs men bordlades åter

justitieutskottets betänkanden 1975/76:16–19

kulturutskottets betänkande 1975/76:22

jordbruksutskottets betänkanden 1975/76:23–28

näringsutskottets betänkanden 1975/76:13–15, 17 och 19

civilutskottets betänkande 1975/76:8

§ 3 Den ekonomiska politiken

Föredrogs finansutskottets betänkanden

1975/76:16 med anledning av propositionen 1975/76:65 om inriktningen av den ekonomiska politiken jämte motioner samt

1975/76:15 med anledning av propositionen 1975/76:41 angående förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236) jämte motion.

Herr TALMANNEN:

Finansutskottets betänkanden nr 16 och 15 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Finansutskottets betänkande nr 16

I propositionen 1975/76:65 (finansdepartementet) hade regeringen – efter föredragning av herr finansministern Sträng – redovisat konjunktursikterna hösten 1975 och föreslagit riksdagen att godkänna den inriktning av den ekonomiska politiken som förordats i propositionen. Föredraganden hade angivit att regeringen skulle komma att fästa särskilt avseende vid sysselsättningspolitiken, prispolitiken och bytesbalansmålet.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:99 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. hos regeringen anhålla att företagen gavs generell rätt att utnyttja

investeringsfonden för konjunkturutjämning fram t. o. m. den 31 december 1976,

2. hos regeringen anhålla om åtgärder i syfte att skapa ett program mot inflationen samt åtgärder avsedda att återställa balansen i de utrikes betalningarna i enlighet med vad som i motionen anförts,

3. vad gällde riktlinjerna för den ekonomiska politiken i övrigt ge regeringen till känna vad i motionen anförts,

1975/76:100 av herr Fälldin m. fl. (c) i vad avsåg följande till finansutskottet hänvisade moment, vari hemställdes att riksdagen beslutade

4. att hos regeringen anhålla om inkallande till en rundabordskonferens med deltagande av arbetsmarknadens parter, ekonomisk expertis och de politiska partierna i god tid före 1976/77 års avtalsrörelse,

5. att som sin mening uttala vad som i övrigt anförts i motionen beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken,

1975/76:101 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade att med avslag på propositionen 1975/76:65 om inriktningen av den ekonomiska politiken som sin mening ge regeringen till känna vad som förordats i motionen, och

1975/76:102 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avsåg följande till finansutskottet hänvisade moment, vari hemställdes

1. att riksdagen med instämmande i 1975 års riksmötes uttalande (FiU 1975:1, s. 23, 3:e stycket) uttalade att regeringen i god tid före kommande avtalsrörelse borde ta initiativ till samråd mellan statsmakterna, arbetsmarknadens parter och ekonomisk expertis i enlighet med vad i motionen anförts,

4. att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande kommunernas ekonomiska situation,

5. att riksdagen uttalade att regeringen i övrigt borde beakta vad i motionen anförts beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionerna 1975/76:99, 1975/76:100 och 1975/76:102, samtliga såvitt nu var i fråga, samt med avslag på motionen 1975/76:101 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken,

2. att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:99, 1975/76:100 och 1975/76:102, samtliga såvitt nu var i fråga, begärde att regeringen inför 1976/77 års avtalsrörelse tog initiativet till överläggningar om ett program mot inflationen och om åtgärder för att förbättra bytesbalansen i enlighet med vad utskottet förordat,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:99 såvitt avsåg gencrell rätt att utnyttja investeringsfonden för konjunkturutjämning från den 1 april t. o. m. den 31 december 1976.

Onsdagen den
10 december 1975

*Den ekonomiska
politiken*

Reservationer hade avgivits

1. beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken och överläggningar om ett program mot inflationen m. m. av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 1 och 2 bort hemställa

1. att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:101 och med avslag på regeringens förslag och motionerna 1975/76:99, 1975/76:100 och 1975/76:102, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört beträffande inriktningen av den ekonomiska politiken,

2. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:99, 1975/76:100 och 1975/76:102 såvitt avsåg överläggningar om ett program mot inflationen m. m.,

2. beträffande generell rätt att utnyttja investeringsfonden för konjunkturutjämning från den 1 april t. o. m. den 31 december 1976 av herrar Burenstam Linder (m) och Söderström (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:99, såvitt nu var i fråga, hos regeringen begärde att företagen gavs generell rätt att utnyttja investeringsfonden för konjunkturutjämning fram t. o. m. den 31 december 1976.

Finansutskottets betänkande nr 15

I propositionen 1975/76:41 hade regeringen (handelsdepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna att regeringen förordnade om fortsatt tillämpning av 2-4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen under tiden den 21 december 1975—den 20 december 1976.

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1975/76:40 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att med bifall till propositionen 1975/76:41 hos regeringen anhålla att denna skulle utvidga prisstoppet till att gälla alla dagligvaror.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände att regeringen förordnade om fortsatt tillämpning av 2-4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen under tiden den 21 december 1975—den 20 december 1976,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:40 såvitt avsåg utvidgning av prisstoppet till att gälla alla dagligvaror.

Reservation hade avgivits av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:40 såvitt avsåg utvidgning av prisstoppet till att gälla alla dagligvaror som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Burenstam Linder (m) och Wachtmeister i Staffanstorp (m).

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Innebörden av den överenskommelse som träffats i finansutskottet har blivit föremål för allehanda uttolkningar. Framför allt är den dock en lägesbeskrivning – en beskrivning av de allvarliga utsikter vi står inför som en följd av den ekonomiska politik som drivits. Analysen skulle kunnat göras i skarpare ord, men i den mån det på sedvanligt utskottsmaner funnits en viss återhållsamhet i formuleringarna behöver det ändå inte råda någon tvekan om hur uttolkningarna skall göras. På den punkten har långtidsutredningens kalla siffror hjälpt till.

Vi moderater välkomnar detta utskottsbetänkande därför att lägesbeskrivningen ger en realistisk utgångspunkt för åtgärder ägnade att vrida utvecklingen rätt. Att göra klart för sig hur de verkliga förhållandena är utgör en första förutsättning för att rätt sorts åtgärder skall kunna sättas in.

För oss, herr talman, är det inte någon överraskning att situationen blivit sådan som den nu är. För ett år sedan, inför den avtalsrörelse som då förestod, lade vi fram ett stabiliseringspolitiskt program. I kamraren drevs i december förra året ett antal debatter om dessa våra förslag. En del av våra motdebattörer ansåg att våra förslag var för tidigt väckta; andra sade att de hade lagts fram för sent. Eftersom det på den punkten fanns olika uppfattningar får vi väl anta att våra förslag i själva verket var framlagda vid ett lämpligt tillfälle. Men hur det nu än må vara med detta står det kvar, att våra förslag då ej vann riksdagens gehör. Det är beklagligt, eftersom utvecklingen sedan dess har bekräftat att våra förslag var riktiga.

Det största problemet är att våra kostnader stigit så snabbt. Detta har medfört en inflation som är ett elände i sig själv. Men kostnadsstegringen har också försämrat vårt konkurrensläge gentemot utlandet. Vår export och våra importkonkurrerande näringar har fått ökade svårigheter. Detta har negativt påverkat sysselsättningen. Konjunkturinstitutet har uppskattat vad detta försämrade konkurrensläge i förhållande till utlandet innebär i försvagad sysselsättning, och dess siffermässiga angivelse är att det har kostat 40 000 arbetstillfällen.

Man kan då också se på t. ex. en sådan kris som den vi f. n. har i sko- och textilindustrierna. Det är ju inte något tvivel om att den krisen har utlöst, blivit akut och förvärrats kraftigt just därför att man fått detta försämrade konkurrensläge gentemot utlandet, som bl. a. har gjort det mycket svårt för dessa näringar att till en del exportera – för det gör de faktiskt! – och som i ännu högre grad har försvårat deras skydd mot import från utlandet. Den risk för sysselsättningen som det försämrade konkurrensläget utgör för oss kommer naturligtvis att bli mera kännbar i den mån konjunkturen håller i på en låg nivå och för vår del ytterligare vänder nedåt.

Att konkurrensförmågan gentemot utlandet har avtagit förklarar också en väsentlig del av de svårigheter som vi har med utrikesbetalningarna. Genom att våra utrikesaffärer har råkat så gruvligt i obalans har vi tvingats skuldsätta oss i utlandet i oroande utsträckning. Detta beror alltså – jag upprepar det – till en väsentlig del på att finansministerns ekonomiska politik i våras medverkade till att vårt kostnadsläge höjdes så kraftigt i förhållande till andra länders. I långtidsutredningen har man uppskattat att ungefär 5 miljarder av vårt nuvarande bytesbalansunderskott – alltså mer än hälften – är vad man där kallar för en grundläggande obalans, alltså någonting som inte bara har att göra med att konjunkturläget har försvagats i utlandet. Att vrida denna grundläggande obalans rätt och skapa balans igen kommer förvisso inte att bli någon lätt uppgift, och under tiden kommer sysselsättningspolitiken att bli svårare att föra. Utrymmet för en sysselsättningsstimulerande politik minskar också. Redan nu kan vi höra i debatten hur det ena förslaget efter det andra om åtgärder som man skulle vilja sätta in för att stödja sysselsättningen förkastas med hänvisning till att det skulle bli för dyrt ur importsynpunkt.

Försätter man sig i ett sådant läge, där man har så snäva marginaler och så stort underskott gentemot utlandet att man inte kan sätta in kraftåtgärder för att stödja sysselsättningen, då kommer fromma deklARATIONER om att sysselsättningen till varje pris måste värnas att bli mera innehållslösa än man skulle önska. Mot bakgrund av de vikande konjunkturer som nu avtecknar sig är det illa att det yttre utrymmet för stimulansåtgärder är så begränsat.

Den politik som lades fast förra våren och som då sades skulle bli grunden för en god ekonomisk utveckling har visat sig vara misslyckad och har medfört allvarliga risker för framtiden. Sedan man nu i utskottet gemensamt har kunnat konstatera detta, innebär det också att regeringen erkänner att här krävs nya grepp. Det finns all anledning att välkomna denna sena insikt, men det är beklagligt, herr talman, att man på detta vis i stabiliseringspolitiken har fått två förlorade år.

I utskottsbetänkandet sägs på s. 16 att möjligheterna att i nuläget vidta ytterligare prisstabiliserande åtgärder är mycket begränsade. Vad man menar med detta är att de kostnadshöjningar som här har överenskommits redan är överenskomna och att det i efterhand inte är lätt att göra någonting åt det. Men det konstaterandet innebär också ett understrykande av hur beklagligt det var att man i vintras, inför den avtalsrörelse som då förestod, inte förde en politik som var bättre ägnad att hålla tillbaka kostnadsstegringarna – en politik, herr Ekström, som vi nu i utskottet har bestämt oss för att vi måste försöka formulera!

Att en bred majoritet i utskottet är överens om att den tidigare ekonomiska politiken inte har varit ägnad att befrämja svensk ekonomisk utveckling och att det nu fordras nya grepp innebär självfallet inte att man har enats om vad som är mycket svårare att enas om, nämligen hur dessa nya åtgärder skall se ut. Vi skall i denna debatt vara klart medvetna om att på den punkten har det förträffliga finansutskottet inte

fört den ekonomiska politiken så långt fram som det skulle vara önskvärt. Men det är vackert nog att man kommit överens om att den tidigare politiken har lett in i svårigheter och att här verkligen fordras ett nytt tänkande:

Jag knyter en del förhoppningar till dessa rundabordssamtal, eller vad man skall kalla dem, som skall ingå som ett led i sökandet efter dessa nya grepp i den ekonomiska politiken. Jag har en viss optimism på den punkten därför att socialdemokraterna i utskottet har skrivit på att man i de här överläggningarna bl. a. skall ta upp skattesystemets roll i inflationssammanhanget. I den formuleringen har socialdemokraterna kommit en god bit på väg. Längre har vi från moderat sida försökt påvisa vilka inflationsdrivande verkningar skattepolitiken haft. Envist har socialdemokraterna avvisat varje sådant påpekande. Men här är alltså en omsvängning, och vi är glada att se att finansministern nu uppenbarligen är benägen att vara med i en diskussion som alltså skall ta upp skattesystemets roll i inflationssammanhanget.

I vårt stabiliseringspolitiska program, som presenterades inför förra avtalsrörelsen, underströk vi hur man genom åtgärder framför allt på det skattepolitiska området måste ge garantier för att en standardhöjning skulle kunna komma till stånd med löneanspråk anpassade till det real-ekonomiska utrymmet. All erfarenhet visar att man med nuvarande skattetryck och skattesystem inte kommer att få den återhållsamhet med löneökningar och prishöjningar som nu måste visas. Oförändrat höga marginalskatter och dagligen aviserade nya höjningar av löneskatterna ger en orimlig utgångspunkt för att hålla tillbaka kostnadsstegringar. Det måste vara allas erfarenhet, inte minst efter det senaste året, att löneökningar och kostnadsstegringar som bara leder till prishöjningar inte är vad man eftersträvar.

Vi kräver alltså ett skattesystem som är bättre anpassat till verkligheten. När vi säger detta invänder våra motståndare att det finns sådana enorma behov inom den offentliga sektorn att någon sänkning av skattetrycket visst inte kan komma till stånd. Jag delar den uppfattningen att det inom den offentliga sektorn finns betydelsefulla satsningar att göra för att åstadkomma ett bättre samhälle. Ändå talar jag här för ett lägre skattetryck, för lägre skattesatser. Det finns tre anledningar till att jag inte alls är imponerad av alla dem som gör gällande att skattetrycket snarare måste skärpas för att ge utrymme för det offentliga.

För det första är det oundvikligen på det viset att de stora anspråk som reses på insatser inom den offentliga sektorn kommer att bli sämre tillgodosedda, om man för en sådan ekonomisk politik att resursutvecklingen i landet blir sämre än den annars skulle behöva vara. Om tillväxten är svag blir det ju mindre att ta av. De som för en sådan politik – och den är vi huvudstupa på väg in i – är sådana som, alldeles bortsett från vad de talar om i den politiska debatten, gör det väldigt svårt att åstadkomma de reformer som man skulle vilja göra. Det är sådana som skapar ett reformstopp. Det måste slås fast att för man en sådan skat-

tepolitik att den ekonomiska utvecklingen blir dålig i landet, kommer det oundvikligen att bli mindre utrymme för de satsningar inom det offentliga som man skulle vilja göra.

För det andra är det märkvärdigt att skåda att de som allra mest ropar på höga skatter för att ta resurser från det privata över till offentlig verksamhet sedan står i främsta ledet när det gäller att verka för mycket stora löneökningar för att ge stort utrymme för ökad privat konsumtion. Resultatet av en sådan motsägelsefull löne- och skattepolitik blir inflation och alla de rubbningar som vi nu har. Det är också en anledning till att jag inte kan vara särskilt imponerad av alla dem som säger att skattetrycket snarare måste skärpas för att man skall få över resurser till det offentliga. Om t. ex. finansministern menar det, måste han ju sedan gå ut och med våldsamt kraft motverka löneökningar, avsedda att i stället dra resurser över till privat konsumtion. Men det har jag egentligen aldrig märkt.

För det tredje visar det sig att med nuvarande skattepolitik allt flera hushåll får det svårt att klara sig på sin inkomst efter skatt. Man blir beroende av bidrag från stat och kommun. Skattepengarna, som segt dragits in, används alltså inte i så stor utsträckning till de offentliga behoven. De används i stället till att genom bidrag finansiera privat konsumtion. Matsubventioner, bostadstillägg och andra s. k. transfereringar har ökat synnerligen kraftigt under senare år. De standardstegringar som de enskilda hushållen har kunnat erfara under senare år har inte så mycket kommit genom att inkomsterna efter skatt ökat reellt utan genom att bidragen har höjts. Men, herr Sträng och herr Ekström, man kan ju knappast med hedern i behåll argumentera för enorma skatter på grund av att det finns enorma offentliga behov och sedan använda en växande del av dessa enorma skatter för att omedelbart betala tillbaka i form av generella bidrag för att möjliggöra privat konsumtion. Då är det mycket bättre att göra vad vi föreslår, nämligen hålla ett lägre skattetryck som ger det utrymme för de enskilda hushållen som man ändå vill ge dem, och då dessutom få skatteförhållanden som gör att man kan bevara den ekonomiska stabiliteten.

Förra året, när vi moderater lade fram vårt stabiliseringspolitiska program, var utgångsläget bättre än det nu är. Ju djupare man kommit in i obalanserna, desto svårare är det att ta sig ur dem.

Se t. ex. på växelkurspolitiken! Förra året var en väsentlig del av inflationen importerad. De utländska varorna steg i pris. Man hade kunnat stänga ute den delen av prisstegringarna genom en uppskrivning, en revalvering, av den svenska kronan. Kraven på kompensation för prisstegringar hade då kunnat hållas i motsvarande mån lägre. Hela kostnadsläget hade på det viset kunnat hållas nere. Därigenom hade konkurrensläget gentemot utlandet varit gynnsammare än det nu är, även om kronkursen hade varit högre än nu.

Så gick resonemangen förra året bland ekonomerna. Man skulle medvetet använda växelkurspolitik för att hålla tillbaka kostnadsstegringar

som annars skulle inträffa. Detta är ett ovanligt grepp – en aktiv växelkurspolitik. Det vanliga är ju i stället att man i efterhand tvingas använda växelkursjusteringar för att rätta till de kostnadsskillnader mellan olika länder som har uppstått. Att aktivt använda växelkurspolitiken, som man tänkte förra året, kan ha sina risker. Men att göra som vi i stället gjorde i Sverige, nämligen låta utvecklingen löpa, är ännu mera riskfyllt. Det har vi ju sett nu. När vi inte, då använde alla medel för att hålla tillbaka kostnadsstegringarna, löper vi nu risken att i stället i efterhand få justera vår växelkurs just för att rätta till vårt försämrade konkurrensläge. En sådan politik vore djupt olycklig och skulle späda på den inhemska inflationen.

Den skrala ekonomiska politiken har givit ett försämrat utgångsläge i stabiliseringsansträngningarna. I vintras föreslog vi som ett led i en stabiliseringspolitik inför avtalsrörelsen att man skulle göra en tillfällig momssänkning. Samma förslag är nu svårare att framlägga med tanke just på obalansen i export och import. Om man inte med kraft driver ett krav på en momssänkning nu, så innebär det inte alls att en sådan åtgärd skulle kunna bedömas som obehövlig eller felaktig i nuvarande läge. Förklaringen är i stället helt enkelt den att regeringens dåliga ekonomiska politik försämrat utrymmet för oss att i god tid kunna sätta in kraftfulla åtgärder. Men riskerna för en klar försämring i sysselsättningen är betydande, och i den beredskapsplan som fastställdes i våras ingår som bekant också en momssänkning som ett led.

Regeringens talesmän försöker göra gällande att den breda uppslutningen i finansutskottet innebär att regeringens ekonomiska politik vunnit omfattande gehör – det får vi nog höra herr Ekström säga om en stund. Men så är det uppenbarligen inte, eftersom allvarlig oro uttrycks inför det läge som den hittillsvarande politiken fört oss till. Att utskottet i den kortsiktiga konjunkturpolitiken inte förordat några större ändringar i regeringsförslagen beror mest på det trängda läget i de utrikes affärerna.

Men fråån moderat sida, herr talman, har vi ett mycket viktigt förslag på åtgärder som nu bör vidtas utöver vad som sägs i propositionen. Vi begär ytterligare insatser för att öka investeringarna. Investeringsfonderna bör släppas fria för hela 1976. En sådan åtgärd skulle inte bara ha den fördelen att man i dagsläget kunde stimulera sysselsättningen utan skulle också på sikt underlätta för oss att öka exporten.

Jag vill verkligen starkt understryka behovet av åtgärder som ökar vår kapacitet, åtgärder som ökar investeringarna. Utvecklingen är inte alls ägnad att inge tillräckligt förtroende på den punkten. Enligt de senaste förutsägelseerna väntas investeringarna inom industrin i år öka med endast 4 %. Hela den ökningen faller på byggnadsinvesteringarna. Maskininvesteringarna väntas inte öka alls i år. Detta är något helt annat än vad herr Sträng sade i början av året, då han menade att investeringarna i industrin skulle öka med 10 %. Det är en utomordentligt allvarlig skillnad mellan vad man i början av året tänkte sig på officiellt håll och det faktiska utfallet – djupt allvarlig med hänsyn just till de stora svå-

righeter som långtidsutredningen i sådan klartext har pekat på. Detta är för den delen inte något originellt, eftersom vi moderater och företrädare för borgerligheten flera gånger har sagt det från riksdagens talarstol.

En del av den blygsamma ökningen i investeringarna som vi kan få i år består i satsningar motiverade av en önskan att förbättra arbetsmiljöerna. Sådana investeringar är i sig själva mycket välkomna. Men när man granskar statistiken skall man komma ihåg att de inte på samma sätt direkt ökar kapaciteten ute i näringslivet. För att nå det dubbla målet att förbättra både arbetsmiljöerna och balansen i våra utrikes betalningar måste investeringsökningarna göras i motsvarande mån större och inte, som nu sker, mindre.

Jag upprepar att långtidsutredningens analyser klart visar riktigheten i det som vi här säger. Det härskar f. n. en allvarlig form av dagdrömmeri i svensk ekonomisk politik. Anspråken är större än någonsin. Varje dag lägger någon utredning fram förslag till reformer som skall betalas med ökade löneskatter. Samtidigt krävs från alla håll löneökningar. Samtidigt vidtar regeringen åtgärder som medför att produktivitetssökningen och därigenom resursökningen sinar. Investeringslusten hämmas samtidigt som det är alldeles uppenbart att vi hamnar i ett ohållbart läge om inte investeringarna tar fart. Vi sätter oss i skuld i utlandet, och regeringen skryter med hur god standardutvecklingen är i landet. Socialdemokraterna talar alltmera om socialiseringar, samtidigt som statliga industrisatsningar och planhushållning visar sig leda till misslyckanden. Regeringen är idogt sysselsatt med att såga av den gren vi alla sitter på.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Söderström (m).

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Till denna extraordinarie debatt om den ekonomiska politiken har samlats ovanligt mycket material. Vi har fått konjunkturrapporter från finansdepartementet, konjunkturinstitutet, Landsorganisationen och Industriförbundet. De sista dagarna har vi också begåvats med långtidsutredningens huvudrapport. Det är mycket att svälja tillsammans med pepparkakorna och glögen.

Ansamlingen av material är naturligtvis ingen tillfällighet. De ekonomiska problemen är mycket svåra i många länder. De kapitalistiska staterna i Europa och Nordamerika har enligt de officiella uppgifterna 16 miljoner arbetslösa. Den verkliga siffran torde vara ännu högre. Det är en massarbetslöshet av en omfattning som inte förekommit sedan den stora ekonomiska krisen på 1930-talet. Samtidigt härjar inflationen. Prisstegringarna är av en storleksordning som väl knappast förekommit någon gång tidigare utom i samband med krig och deras efterdyningar.

Om man uttrycker sig allmänt, så ger den ekonomiska utvecklingen

i dessa länder tydliga belägg för att kapitalismens kris fördjupas. Den kapitalistiska ekonomin är inte förmögen att lösa de växande problem som dess egen utveckling skapat. Produktionen kräver samordning och planering, den kräver en medveten hushållning med naturresurser, den kräver att arbetsförhållandena förmänskligas, så att förstörelsen och utslagningen av arbetskraft stoppas. Kapitalismen har i stället gett människorna en ökad arbetslöshet, en tilltagande inflation, ökad hets och stress i arbetet, minskad ekonomisk tillväxttakt.

Den ekonomiska utvecklingen och politiken i Sverige måste sättas in i detta utvecklingsperspektiv. Det förhållandet att konjunkturen här tycks vara något år ur fas med konjunkturförloppet i de flesta andra stater är det klokt att inte tillmäta någon överdriven betydelse. De negativa tendenser jag nämnt finns också här.

Detta bestyrkes av långtidsutredningens rapport. Utredningen erinrar om de övergripande ekonomiska målsättningar som brukar anföras och som alla högtidligt bekänner sig till. Det är full sysselsättning, snabb ekonomisk tillväxt, jämnare inkomstfördelning, rimlig prisstabilitet och balans i utrikesbetalningarna. Detta må vara de officiella målsättningarna, men ett faktum är att de senaste årsperioderna visar ett dåligt resultat när det gäller att uppnå dessa mål.

Om vi granskar tabellmaterialet i långtidsutredningen skall vi finna att bruttonationalprodukten under olika femårsperioder visar följande volymökning i procent:

	1960-1965	5,1
	1965-1970	4,0
	1970-1975	2,9
prognos	1975-1980	2,3-3,2 (olika alternativ)

Den ekonomiska tillväxttakten har alltså gått ner. Arbetslösheten visar däremot en tendens till ökning under de senaste femårsperioderna, och detta oavsett om man endast ser till den "öppna" arbetslösheten eller om man mera fullständigt räknar fram den "totala" arbetslösheten.

Inflationen har blivit ett allt större problem. Den genomsnittliga årliga prisstegringstakten under 1960-talet på omkring 4 % har hittills under 1970-talet mer än fördubblats.

Inflationen har blivit ett viktigt medel för kapitalet att åstadkomma en inkomstomfördelning till egen förmån. Långtidsutredningen räknar visserligen med en viss minskning i inkomstspridningen under de senaste femårsperioderna, men för att få en total bild måste man också se till den kraftiga koncentrationen och centralisation av förmögenheter, av kapital, som påskyndats bl. a. av inflationen. Totalbilden torde tyvärr vara ökade reella klassklyftor i samhället.

Vad slutligen gäller målet att ha balans i utrikesbetalningarna så har ju långtidsutredningen starkt framhållit den försämring i balansen som inträtt. Sveriges bytesbalans försämrades kraftigt under senare delen av 1960-talet. Efter en tillfällig förbättring har en drastisk försämring ånyo skett under de senaste åren. Skuldbördan gentemot utlandet beräknas

under vissa förutsättningar uppgå till drygt 20 miljarder kronor och räntekostnaden till ca 2 miljarder kronor 1980. Också vad gäller målsättningen om balans i utrikesbetalningarna måste man alltså konstatera att politiken inte varit särskilt framgångsrik.

Den grundläggande orsaken härtill är de skärpta motsättningarna inom kapitalismens ekonomiska system, den tilltagande monopoliseringen och de alltmera märkbara stagnationstendenserna samt det förhållandet att regeringens ekonomiska politik i sina grunddrag är en anpassning till kapitalismens lagbundenheter. Regeringen har utgått från att "vad som är bra för storföretagen också är bra för löntagarna och samhället". Kriserna och nedgångstendenserna har man därför sökt möta genom att ställa mer resurser till kapitalets förfogande. Genom att hålla uppe profitkvoterna för de stora företagen har man trots sig lösa de problem som kapitalismen skapar.

Inför det mörka perspektiv som långtidsutredningen nu målar upp vill regeringen och de borgerliga partierna gripa till de redan klassiska vapnen: skära ned konsumtionen, öka industriinvesteringarna, öka exporten. Moderaterna vill dessutom begränsa utgifterna i den offentliga sektorn och fullföljer därmed den ekonomiska politik som konservativa politiker och ekonomer slogs för redan på 1920- och 1930-talen.

Om vi ytterligare granskar siffermaterialet i långtidsutredningens rapport skall vi finna att regeringen och de borgerliga partierna konsekvent vill fortsätta just de ekonomiska utvecklingstendenser som gett så dåliga resultat när det gällt att förverkliga de stora målsättningar som ställts upp för samhällsarbetet.

Den totala konsumtionen i Sverige, alltså privat konsumtion plus offentlig konsumtion, visar följande volymökning i procent under de senaste femårsperioderna.

1960-1965	4,5 %
1965-1970	3,8 %
1970-1975	2,6 %

Prognosen för 1975-1980 är 1,6-2,6 % i de olika alternativ som långtidsutredningen uppställer.

Det har alltså skett en betydande avsaktnig i takten för konsumtionens ökning under de senaste tre femårsperioderna. Och tittar man på siffrorna för den statliga konsumtionen kan man se att moderaterna redan har fått sin vilja fram. Medan denna ökade med 5,9 % årligen perioden 1960-1965 har ökningstakten reducerats till 1,6 resp. 2,2 % under de bägge följande femårsperioderna. Långtidsutredningen räknar med 0,5 - 2,0 % i sina olika alternativ.

Industriinvesteringarna har däremot visat en ökad tillväxttakt över femtonårsperioden. 1960-1965 uppgick den årliga tillväxttakten till 4,2 %, under den senaste femårsperioden till 7,1 %. Däremot visar de totala investeringarna en minskande takt, men det sammanhänger med den starka nedskärningen av bostadsinvesteringarna - minus 2,3 % under de senaste fem åren. Även de offentliga investeringarna har gått samma

Onsdagen den
10 december 1975

*Den ekonomiska
politiken*

kräftgång under den senaste femårsperioden. Där är minskningen ännu större eller minus 4,9 % per år. Mot denna bakgrund är det väldigt svårt att förstå varför herr Bohman brukar framföra så hård kritik mot regeringens politik. Kapitalägarna och moderaterna har fått precis den förändring av den ekonomiska politikens inriktning som de krävt. Det är ju också därför vi i dag får uppleva att socialdemokrater och moderater tillsammans med mittenpartierna står eniga i försvaret av finansutskottets betänkande.

Men om det redan under de tre senaste femårsperioderna skett en förändring i den riktning som regeringen och de borgerliga partierna i dag är överens att fortsätta och om arbetslöshet och inflation under samma tid blivit allt svårare problem, vad finns det då för sannolikhet för att samma politik nu skall ge ett bättre resultat?

Såvitt jag förstår är något sådant inte alls sannolikt. En fortsättning på den gamla politiken kommer att fortsätta att ge dåliga resultat.

Det är nödvändigt att ge den ekonomiska politiken en kvalitativ i stället för blott kvantitativ inriktning. Man kan inte fortsätta att låta den kapitalistiska ekonomin producera vissa prylar bara därför att detta ger hög profit åt företag och kapitalägare. Det har att göra med de internationella solidaritetsfrågorna och med kampen för jämlikhet och solidaritet i vårt eget land.

I en av Sveriges vanligaste tidningar frågar signaturen Red Top: "Vilka av dessa industriprodukter skulle ni lättast kunna avvara? Bilen? Stereo? Chips? Kek? Randig tandcreme? Automatisk duschblandare? Eluppvärmda gator? Plastförpackningar? Skotvinschar? Manick att växla TV-kanal med så att ni slipper resa er ur stolen? Roddmaskin? Stationär motionscykel? Plastbåt med flying bridge? Överljudsplan? Öppen spis med konstgjord elektrisk glöd? Enarmade banditer? Medaljer till minne av herr Tesses och prinsessan Christinas vigsel? Inomhusfontän? Krusig pommis frites? Dessa nya inredningar som får våra kök att likna sexgrottor? Konstgjorda prydnadsgrönsaker av plast?"

Citatet måste av tidsskäl förkortas. Men det kanske ändå framgår vad jag menar. Det handlar inte bara om att framställa så mycket varor och tjänster i landet som möjligt, oavsett vad det är för varor och tjänster. Det handlar inte bara om att ha stora resurser i ett land, det handlar också om resursanvändningen. Och det är därför det inte är tillräckligt att diskutera i långtidsutredningens termer, där den kapitalistiska strukturen och den grundläggande fördelningen förutsättes oförändrad.

Om man studerar användningen av vad man kan kalla det ekonomiska överskottet, dvs. skillnaden mellan den totala produktionen och de samhällliga kostnaderna för att åstadkomma denna produktion, så kan man f. n. urskilja följande huvudsakliga användningsområden:

1. Investeringar i ökad produktionskapacitet, dvs. nyinvesteringar i maskiner och byggnader och nyanställning av arbetskraft. Dessa går i viss utsträckning till produktion som visserligen innebär ökad bruttonationalprodukt men som samtidigt ger värdelösa produkter eller sker

på ett sätt som har direkt skadliga följder – miljöskador, förgiftning och invalidisering av arbetare, utarmning av glesbygden genom s. k. strukturrationalisering.

2. En växande offentlig sektor, statlig och kommunal. Den statliga sektorn innefattar utgifter för ett militärt försvar som är en dyrbar kopia av stormakternas och utgifter också för Säpo och IB. Den innefattar också subventioner och bidrag av alla möjliga slag till de kapitalistiska företagen, liksom miljardbelopp för den infrastruktur som är en nödvändig betingelse för den kapitalistiska produktionen.

3. Ökade utgifter för att realisera mervärdet: reklam, PR, försäljningsverksamhet. Dessa drar stora belopp som sammanhänger med den kapitalistiska marknadsekonomin och som väsentligen kan minskas i ett hushållningssamhälle.

4. Lyxkonsumtion. Dess omfattning är svår att exakt beräkna, men även om man antar att den är begränsad till 2–3 % av den privata konsumtionen blir det ett par miljarder kronor – att jämföra t. ex. med u-landsbiståndet.

5. Kapitalexport som uppgår till ett par miljarder kronor om året och som tillåtes fortsätta trots de problem med den svenska betalningsbalansen som redovisas. Det handlar om värden som producerats av svenska arbetare och nu brukas för fortsatt utsugning av andra länders arbetare.

Dessa notiser om användningen av det ekonomiska överskottet visar att mycket av den svenska ekonomins stora produktivkrafter går till spillo genom dålig användning. Härtill bör läggas det potentiella – möjliga – överskott som helt enkelt slösas bort genom arbetslösheten i alla dess former. Det har beräknats att produktionsbortfallet på grund av arbetslöshet vissa år kan uppgå till så mycket som 25 miljarder kronor i 1972 års penningvärde.

Det finns alltså tillgångar som kan mobiliseras genom en annan ekonomisk politik. Och huvudinnehållet i våra yrkanden i samband med propositionen om inriktningen av den ekonomiska politiken är just att en sådan annorlunda politik måste börja föras. Det betyder att åtgärder nu måste vidtas som begränsar monopolens maktfullkomlighet, som begränsar inflytandet för spekulations- och vinstintressena och som stärker de arbetandes ställning.

Vi har konkret föreslagit ett omfattande program för kampen mot arbetslösheten med särskild inriktning på att hjälpa ungdomen och kvinnorna. I det sammanhanget kräver vi också 7 timmars arbetsdag, en nödvändig reform som det är fullt möjligt att genomföra under 1976.

Vi har lagt fram ett program i tio punkter för kampen mot inflationen. Det är det enda konkreta program för inflationsbekämpning som finns i de framlagda motionerna. Trots detta avvisas motionen av finansutskottet samtidigt som man säger att det behöver skrivas ett program mot inflationen. Det avslöjar avsikterna.

De borgerliga partiernas linje gentemot inflationen utgår från att lönerna är prisstegringarnas orsak. Deras anti-inflationsprogram, som so-

Onsdagen den
10 december 1975

*Den ekonomiska
politiken*

cialdemokraterna nu skall sätta sig vid en eller flera rundabordskonferenser och kohandla om, är i konsekvens därmed direkt riktat mot löntagarna och den fackliga rörelsen. Huvudinnehållet i den uppgörelse som träffats i finansutskottet är en statlig inkomstpolitik riktad mot fackföreningsrörelsens frihet. Det har vi vägrat att medverka till.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1 vid finansutskottets betänkande nr 16.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hermansson gjorde en uppräknig av ett antal lyxvaror. Jag tror att de flesta säger sig att det är grejor som de inte har eller att de möjligen har någon av dem.

Jag har ingen färg-TV. Jag har ingen randig tandkräm. Jag har ingen lyxbil. Jag har ingen apparat för att ställa om TV:n med när man sitter kvar i soffan. Jag har ingen apparat för att stoppa in i spisen så att det ser ut som den brinner när den inte gör det. Jag tror att de flesta svenskar upplever det så, herr Hermansson.

Men det handlar också om frihet. Herr Hermansson argumenterar som om han, eftersom det förvisso finns en hel del lyxvaror, vill att en överordnad myndighet skall ingripa för att förbjuda dessa. Jag upprepar att det här är fråga om frihet. Om kommunistledaren i Sverige åkte omkring i en lyxbil, t. ex. en BMW, skulle jag inte ropa på ett statsingripande för att förhindra detta.

När herr Hermansson talar om kapitalismens kris med utgångspunkt i de svåra ekonomiska förhållanden som råder just nu, vill jag ställa några frågor till herr Hermansson: Är USA, som är det av herr Hermansson såsom rysligast ansedda kapitalistlandet, f. n. så skakat i sina grundvalar att det är tvunget att importera stora mängder livsmedel för att kunna försörja sitt folk? Hur är det med den av herr Hermansson så högt ansedda Sovjetunionen, upplever det landet en så djupgående kris på grund av sitt ekonomiska system att det inte kan försörja sina miljoner utan måste importera jordbruksprodukter från USA? Finns Berlinmuren för att förhindra arbetslösa västtyskar att rymma till Östtyskland?

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte låta bli att göra den reflexionen att det – även för att komma från moderat håll – var ovanligt obegåvade frågor i en debatt om den svenska ekonomiska politiken.

De flesta har inte de grejor som jag nämnde i ett citat från signaturen Red Top, säger herr Burenstam Linder. Jag är inte intresserad av om han personligen använder randig tandcreme eller äter krusad pommes frites. Men om herr Burenstam Linder gör sig besväret att gå ut till varuhuset eller granska produktionsstatistiken, skall han finna att just den typ av produkter som nämndes i citatet spelar en inte obetydlig roll. Jag har ingen exakt siffra – det är mycket svårt att mäta den typen

av helt onödig produktion – men det torde uppgå till rätt många miljarder kronor.

Herr Burenstam Linder säger att det handlar om frihet. Konsumenterna skall ha frihet att köpa precis vad de vill ha. Är det då säkert att konsumenterna får vad de vill ha? Vad herr Burenstam Linder här slår vakt om är de stora monopolföretagens frihet att försöka planera marknaden med en omfattande reklam och PR-drive. Det torde inte vara herr Burenstam Linder obekant att en rad ekonomiska teoretiker just har påvisat att talet om konsumtionsfriheten i dag i stora stycken är en chimär och att de stora företagen mycket skickligt kan skapa sig en egen marknad för just de produkter som ger dem stora profiter.

Det handlar alltså inte om konsumenternas frihet. Vad konsumenterna vill ha är vad som motsvarar deras behov. Men på en rad områden finns inte möjlighet att uttrycka just vad konsumenterna föredrar. De artiklarna finns kanske inte i marknaden. Det handlar om sådant som herr Burenstam Linder i stället vill skära ned på, nämligen det som produceras och ställs till konsumenternas förfogande genom den statliga och kommunala apparaten.

Kapitalismens kris kommer till uttryck i en rad företeelser, och jag är förvånad över att herr Burenstam Linder vill nonchalera detta kräfsår och den belastning som det innebär att 16 miljoner människor i dag går arbetslösa i de kapitalistiska västländerna. Kapitalismens kris kännetecknas av stor arbetslöshet samtidigt med ett överflöd av produkter. Det är, herr Burenstam Linder, inte bara spannmål utan också en rad andra produkter som USA:s kapitalistiska ekonomi i dag har ett mycket stort överskott på men som befolkningen inte har råd att köpa.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Det här är förvisso en debatt om svensk ekonomisk politik, men den som började göra vittsvävande iakttagelser om kapitalismen, dvs. om alla möjliga länder i världen och deras förhållanden, var väl just herr Hermansson, och då fanns det ju anledning att granska hållbarheten i hans argument.

Konsumtionsfrihet? Jag är den förste att säga att här finns en hel del brister. Det förhållandet att det blir fler och fler storföretag – att de små företagen slås ut – betraktar jag som ett oroande och allvarligt inslag i den nuvarande utvecklingen. Därför har vi också från moderat sida många gånger i olika debatter här och på andra håll framfört kravet att man skall icke driva, som regeringen f. n. gör, en politik som i så hög grad gynnar just de stora företagen på de små företagens bekostnad och på nyföretagandets bekostnad.

Men även om det finns inskränkningar i det verkligt fria konsumtionsvalet i Sverige, så kan jag inte förstå annat än att denna frihet här är oändligt mycket större än i det kommunistiska systemet. Där är det ju en central myndighet som sitter och bestämmer.

Vi fick faktiskt inte något riktigt svar på frågorna om kapitalismens

kris och friheten, som vi vill slå vakt om. Berlinmuren är ju inte till för att de arbetslösa i Västtyskland skall hindras från att ge sig i väg därifrån. Arbetslösheten i Västtyskland är ett allvarligt problem, bl. a. därför att det försvårar våra exportförhållanden, och ingen vill nonchalera det. Man försöker sätta in åtgärder – ekonomisk-politiska, sociala och andra – men kvar står att även om det finns allvarliga svårigheter är det inte något motiv för att ändra system i den riktning som herr Hermansson vill göra.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Burenstam Linder tyckte att jag gjorde vida utflykter i geografien, när jag talade om kapitalismens kris. Jag vill erinra honom om att kapitalismen finns också i Sverige, och det var väsentligen svenska problem jag diskuterade i min framställning.

Jag skulle f. ö. vilja ställa en fråga till herr Burenstam Linder apropå aktuella förteelser. Tror herr Burenstam Linder verkligen att exempelvis den planerade sammanslagningen av Nordiska Kompaniet och Ählén & Holm kommer att öka det fria konsumtionsvalet i det här samhället? Tror herr Burenstam Linder att den sammanslagningen kommer att ge ett bättre läge för konsumenterna och billigare varor? Ingen människa tror det, såvitt jag förstår. I stället tror alla – och det lär vara en realistisk tro – att en sådan sammanslagning, en ytterligare monopolisering, sker därför att de stora kapitalägarna bakom dessa varuhuskoncerner vill genomföra åtgärder som ytterligare ökar deras vinster. Så torde sammanhanget vara.

Herr talmannen anmälde att herr Burenstam Linder anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Efter denna debatt på de ideologiska höjderna om randig tandkräm och andra livets väsentligheter vill jag notera att reservanterna, som här inledningsvis haft ordet, har intagit en något skiljaktig ståndpunkt till utskottets betänkande. Herr Burenstam Linder har i allt väsentligt anslutit sig till den uppgörelse som har träffats i finansutskottet, medan herr Hermansson inte har kunnat göra det. Inflytandet från de pepparkakor och den glögg varom han talade har tydligen inte räckt till för detta, om någon nu till äventyrs spekulerade i den riktningen.

Den breda uppslutning som man alltså kan notera bakom huvuddelen av finansutskottets betänkande nr 16 markerar en utbredd oro beträffande den ekonomiska politiken och den ekonomiska utvecklingen. Oron är i stort sett befogad, och det är därför med tillfredsställelse man noterar den breda utskottsmajoriteten bakom kravet på konkreta åtgärder för att säkra en framgångsrik stabiliseringspolitik med direkta och snabba åtgärder för att bekämpa inflationen och för att förbättra bytesbalansen.

Det var med förvåning man tog del av regeringens förslag till åtgärder

vid riksmötets början i mitten av oktober. Då skisserades visserligen en del i och för sig lovvärda åtgärder, som var ägnade att säkra en fortsatt hög sysselsättning och som till en del hade sin bakgrund i finansutskottets tidigare förslag. Men regeringen gjorde vid det tillfället inget försök till värdering av åtgärderna ur stabiliseringspolitisk synpunkt. I regeringsdeklarationen talades det i ganska vaga och allmänna ordalag om den ekonomiska utvecklingen, och så småningom – som jästen efter brödet – kom då proposition nr 65. Som politisk viljeyttring från regeringens sida är det ett ganska magert dokument. Propositionen får väl närmast ses som en sammanfattning av den konjunkturbedömning som finansdepartementets ekonomiska sekretariat upprättat under hösten.

Finansministern nöjde sig alltså med att i propositionen avisera att regeringen för 1976 har för avsikt att fästa särskilt avseende, som det heter, vid sysselsättningspolitiken, prispolitiken och bytesbalansmålet. Inriktningen av den ekonomiska politiken enligt proposition nr 65 skulle alltså närmast vara att skjuta de viktiga frågorna till riksmötets vårsession. Med tanke på allvaret i den ekonomiska utvecklingen är detta självfallet inte tillfredsställande.

Det ligger i stabiliseringspolitikens funktion att den måste vara aktuell, följsam och handlingskraftig, och därvid är inte minst tidsaspekten viktig. Det vill jag påminna herr Burenstam Linder om, eftersom han talade om att det redan för ett år sedan var aktuellt att här i kammaren fatta beslut om ett antiinflationsprogram. Inte minst tidigare erfarenheter visar tidsaspektens betydelse. Det är mot den bakgrunden man skall se oppositionens krav på ett program mot inflationen. Ett sådant skisserades av centerns partiledare, Thorbjörn Fälldin, i den allmänpolitiska debatten i oktober, och tanken därpå behandlas också i centerns partimotion. Avsikten härmed är självfallet att inflationsproblematiken mer systematiskt skall bli föremål för åtgärder. Det är naturligtvis på samma grundval som förslaget om åtgärder för att förbättra bytesbalansen framförs. Frågorna är ju i hög grad närbesläktade och beroende av varandra.

Det har också legat nära till hands att i detta sammanhang aktualisera den gamla tanken på stabiliseringspolitiska konferenser eller s. k. rundabordskonferenser. Det är som vi ser det angeläget att riksdagen så tidigt som möjligt får pröva formerna och principerna för sådana överläggningar. Enligt utskottsmajoritetens uppfattning bör detta alltså ske i samband med att riksdagen tar ställning till den reviderade finansplanen.

Låt mig då först dröja ett ögonblick vid nämnda överläggningar, som kommit att tillmätas ett så stort intresse, i varje fall i massmedia. Självfallet spelar terminologin inte någon som helst roll i detta sammanhang, men väl ambitionerna och viljan till resultat. Enligt min uppfattning är utskottsmajoritetens ställningstagande ett uttryck för en mycket hög ambitionsnivå. I överläggningarna skall – specificerar utskottet – delta regeringen, de politiska partierna och, vilket inte är minst viktigt i sammanhanget, riksbanken som direktansvarig för kredit- och valutapolitiken. Dessutom skall företrädare för arbetsmarknadens parter beredas

Onsdagen den
10 december 1975

*Den ekonomiska
politiken*

tillfälle att delta, som det heter. Med detta avses alltså överläggningar med så representativa parter att det blir meningsfullt att ta upp stabiliseringspolitiken i hela dess vidd.

Med detta mål för ögonen är det naturligtvis omöjligt att rycka loss enstaka frågor för separat behandling. Med andra ord, och med herr finansministerns tillåtelse, herr talman, är det alltså överläggningar i form av s. k. rundabordskonferenser som utskottet avser med sin skrivning. Detta understryks ytterligare av utskottsmajoritetens uppräknade av de frågor som skall bli föremål för överläggningar – skattefrågor, det samhällsekonomiska utrymmet för löneutveckling och privat konsumtion, näringslivet, offentliga myndigheters och företagens prispolitik, behovet av priskontroll och prisövervakning och åtgärder för att förstärka konsumenternas prismedvetenhet.

Det är en ambitiös lista, herr talman, det skall erkännas. Jag har dock velat redovisa den i dess helhet, eftersom man inte kan vara nog utförlig, efter vad jag har förstått av finansministerns sätt att skriva propositionen om sänkning av arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet. Men det är ju en annan fråga, som avhandlades i går.

Även om det alltså är en ambitiös målsättning, talar den samhällsekonomiska utvecklingen för att den är ofrånkomlig. Detta har nu de fyra största riksdagspartierna skrivit under på genom uppgörelsen i finansutskottet. Därmed har en reell grund lagts för en effektiv stabiliseringspolitik. Samtidigt som regeringen i vår kommer med förslag om hur överläggningarna närmast skall utformas, skall riksdagen också föreläggas en principskiss till ett program mot inflationen och åtgärder för att förbättra bytesbalansen. Avsikten därmed är givetvis att riksdagen redan under våren skall få ta ställning till de åtgärder som motiveras av den samhällsekonomiska utvecklingen.

Inflationsutvecklingen är oroande, och även om en viss dämpning i inflationstakten förutses för nästa år, talar allt för att inflationen blir vårt dominerande samhällsekonomiska problem även under nästa år. Eftersom inflationen nu mer än i ett tidigare skede är hemlagad, försvårar den de exportansträngningar som är av avgörande betydelse för strävandena att förbättra bytesbalansen.

Utvecklingen för exporten i år är betecknande. I finansplanen räknade man med en ökning av exporten med 3 %. Från finansutskottet varnade vi då för att utvecklingen sannolikt skulle bli väsentligt negativare. I den reviderade finansplanen angavs ökningen till 1,3 % och i propositionen 65 har man nu reviderat förutsägelsen till en minskning med 7 à 8 %. Det är grova felkalkyler, men det hindrar inte att finansdepartementet för nästa år räknar med en exportökning med 6–7 %. Det är något heroiskt över dessa beräkningar, och om man blickar ut över den samhällsekonomiska debatten kan man notera att t. ex. LO inte är lika optimistisk för 1976 utan räknar med en fortsatt minskning med ett par procentenheter.

Utskottet har för sin del stannat för den bedömningen att exportmark-

naderna kommer att förbli kärva ytterligare en tid. Omsvängningen i de stora industriländerna sker nu från en nivå med exceptionellt lågt kapacitetsutnyttjande, och det finns alltså fog för utskottets omdöme att mot bakgrund av det stora kvardröjande bytesbalansunderskottet utgör osäkerheten om exportutvecklingen ett mycket besvärande osäkerhetsmoment i samhällsekonomin.

Underskottet i bytesbalansen, som nu i hög grad dominerar intresset i samhällsekonomin, kommer naturligtvis också ofrånkomligt att styra kreditpolitiken. Det bör därför betonas vid detta tillfälle att det inte bara är exportindustrin utan även den importkonkurrerande industrin som måste prioriteras och att över huvud taget investeringarna i produktionen är väsentliga under det närmaste året. Det bör också understrykas att de mindre företagen i näringslivet måste få särskilda garantier för tillgången till kapital i detta läge av hård prioritering av kapitalresurserna, så att man får utrymme för den nödvändiga expansionen även i den typen av företag.

Det finns en ofta förbisedd sysselsättningsaspekt i denna garanti för de mindre företagen, som utskottet uttalar sig för. Kapitalintensiva företag är inte detsamma som sysselsättningsintensiva företag, vilket man ibland kan få intryck av när man lyssnar på debatten. I verkligheten är det ofta tvärtom, och de mindre företagen är ofta mera sysselsättningsintensiva än kapitalintensiva. Ur sysselsättningssynpunkt liksom ur regionalpolitisk synpunkt är alltså de mindre företagen av ett särskilt men tyvärr alltför ofta förbiset strategiskt intresse.

Naturligtvis vore det frestande att i detta sammanhang även ta upp finanspolitiken till debatt. Jag skall emellertid avstå från detta, eftersom riksdagen inom en månad kommer att få en budget på sitt bord för debatt.

Vi har emellertid i utskottets betänkande påmint om betydelsen av en stram finanspolitik, vilket jag föreställer mig inte uppfordrar finansministern till protester. Jag vill emellertid samtidigt understryka behovet av en fortsatt hög beredskap när det gäller sysselsättningen. Det är, som det nu ser ut, inte uteslutet att sysselsättningssituationen senare under vintern och våren kommer att bli sådan att nya sysselsättningsstimulerande åtgärder av väsentlig omfattning kommer att erfordras. Ett hastigt överslag visar att de rapporter om ökade svårigheter som möter ute i näringslivet mycket väl kan komma att äventyra 30 000, kanske 40 000 jobb inom överskådlig tidrymd. Vi kan alltså inte släppa av på vår vaktsamhet och vår beredskap när det gäller att trygga sysselsättningen.

En bärande tanke i finansutskottets betänkande är att stabiliseringspolitiken inte kan vara säsongbetonad. Den måste ständigt ha hög aktualitet men också ett tillräckligt långt perspektiv för att vara effektiv. Självfallet slutar inte perspektivet med överläggningarna inför avtalsrörelsen hösten 1976. Våra förslag faller väl in i den totalbild av ekonomin i ett längre perspektiv som långtidsutredningen har tecknat. Det är inte utan anledning som planeringschefen Carl Johan Åberg i sin utmärkta

Onsdagen den
10 december 1975

*Den ekonomiska
politiken*

sammanfattning av långtidsutredningen med sikte på 1980-talet pekar på att det kan bli nödvändigt att pröva nya grepp i den ekonomiska politiken för att få vår inhemska pris- och kostnadsutveckling i linje med omvärldens. Jag tror också att det är värt att notera i den fortsatta debatten att Åberg i sin sammanfattning – som ju också i vissa stycken är en värdering – betraktar utredningens alternativ 1 och 2 som extremfall av två olika inriktningar av den ekonomiska politiken.

Slutsatsen av detta är också mycket riktig, att det blir den ekonomiska politikens uppgift att finna den kompromiss som är bäst förenlig med de övergripande politiska målsättningarna. Ja, självfallet är det i den andan man skall gå till överläggningar om stabiliseringspolitiken.

Långtidsutredningen har emellertid också vissa betydande brister. Analysen av välfärdsbegreppet är torflig, och utredningen för en alltför ensidig diskussion om sysselsättningen, eftersom den i alltför stor utsträckning bortser från de regionalpolitiska aspekterna. Om man skall uppnå en regional utjämning i sysselsättningsfrekvensen behövs det 380 000 å 400 000 nya jobb; det är ett faktum som man inte kommer förbi. Detta förutsätter inte bara en ökad offentlig sektor utan också en sysselsättningsmässig expansion inom näringslivet. Detta måste givetvis påverka dispositionen av resurserna, och då måste rätten till arbete gå före al-lehanda välfärdsattribut och en blind konsumtionsstegring. Men för detta behövs naturligtvis en ny näringspolitik och en ny syn på näringslivet, arbetslivets struktur och utveckling. Även mot denna bakgrund är en stabiliseringspolitik av den modell som vi skisserat i finansutskottets betänkande en nödvändighet.

Herr talman! Jag har här huvudsakligen kommenterat betänkande nr 16. När det gäller betänkande nr 15, som också ligger på kammarens bord, vill jag inskränka mig till att betona prisregleringslagens allmänna betydelse för att bekämpa inflationen. Den måste emellertid tillämpas med varsamhet och känsla för realiteter, om respekten för lagen skall kunna upprätthållas.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkanden nr 15 och 16.

I detta anförande instämde herrar Fågelsbo, Rämgård och Jonnergård samt fru Fredgardh (samtliga c).

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! I samband med de nya formerna för riksdagsarbetets bedrivande, med ett riksmöte som tar sin början på hösten, har regeringen nu framlagt en proposition 1975/76:65 om inriktningen av den ekonomiska politiken. Härigenom har också oppositionspartierna fått tillfälle att i motioner framföra sina uppfattningar. Jag vill uttala min tillfredsställelse över att denna ordning efter en viss tvekan möjliggjorts av regeringen. Den ekonomiska situationen företer ur många synpunkter så pass allvarliga aspekter att en samlad redovisning måste vara både vär-

defull och nödvändig.

Det vore förstäeligt, om jag i mitt anförande närmast berörde de ställningstaganden till regeringens proposition som framförts i motion 1975/76:102 från folkpartiet. Men eftersom bedömningarna i motion 1975/76:100 från centerpartiet i väsentliga delar sammanfaller med de i vår motion anförda, har det varit naturligt för oss inom mittenpartierna att inför den slutgiltiga behandlingen i finansutskottet undersöka om en bred enighet kunde uppnås. Detta förklarar att vi redan i ett tidigt skede av överläggningarna genom kontakter med regeringspartiets företrädare undersökte förutsättningarna för en sådan utformning av utskottsbetänkandet att våra bedömningar skulle vinna gehör inom en så bred majoritet som möjligt.

Jag vill öppet deklarerat att jag funnit det för landets väl värdefullt, om vi i rådande parlamentariska jämviktsläge kunde undgå att komma i den situationen att lotten skulle avgöra väsentliga förhållanden. Våra överläggningar har också präglats av en sådan målsättning på ömse håll.

Tidningar och andra massmedia har – ofta med utgångspunkt i gissningar och ofullständig kännedom om förhandlingar, som måst vara interna – gett allmänheten intryck av att vi fört en löjlig strid om ord. Visst har det också varit fråga om ord, som uttryck för vad vi menat, men jag vill betyga min högaktning för det allvar med vilket de olika parternas tungt vägande sakskaäl framförts och betydelsefulla bedömningar sammanvägts. Jag är glad över att vi lyckats.

I finansutskottets betänkande 1975/76:16 har bl. a. intagits en redovisning av folkpartiets motion nr 102. I denna konstateras inledningsvis att regeringen underskattat djupet och varaktigheten i den internationella konjunkturavmattningen. Det svenska näringslivet berörs nu av den svaga utlandskonjunkturen. Produktionen kommer i år sannolikt inte att öka alls, och vi måste räkna med att 1976 blir ett lågkonjunkturår.

I stort sett har lågkonjunkturrens nackdelar kunnat undvikas genom att regering och riksdag successivt vidtagit motåtgärder. I enlighet med riktlinjer, som riksdagen antog i våras på grundval av regeringens kompletteringsproposition och motioner från oppositionen, har bl. a. igångsättningen inom byggsektorn ökat och statliga beställningar tidigarelagts. De åtgärder som nu föreslås i regeringens proposition 1975/76:25 är i stor utsträckning en expediering av den beredskapsplan som föreslogs av folkpartiet och centern och som riksdagen ställde sig bakom. Folkpartiet har mot denna bakgrund inga invändningar mot vad som föreslås i propositionen men gör kompletteringar på några punkter. Det ligger därför inte heller något märkvärdigt i att herr Ekström efter uppgörelsen i finansutskottet uttalade sin tillfredsställelse över att utskottsskrivningen i så betydande delar ansluter sig till regeringspartiets bedömningar.

De olika åtgärder för att upprätthålla sysselsättningen under de närmaste månaderna som under veckan behandlas här i kammaren och som beretts i andra utskott är alltså i långa stycken en expediering av den beredskapsplan som folkpartiet och centern motionerade om förra vin-

tern. Dessa förslag och åtskilliga som redan satts i verket rymms inom en ekonomisk ram på 2 miljarder kronor. Genom att efterfrågan och sysselsättning hålls uppe med successivt insatta åtgärder har vi ett i förhållande till orderingång och kapacitetsutnyttjande i näringslivet gynnsamt sysselsättningsläge.

Jag tror inte att jag behöver bli beskyddad för svartmålning, om jag sedan detta är sagt säger ett varnande ord om vad som kan hända på arbetsmarknaden de närmaste månaderna. Vi vet att många företagsledare är notoriska optimister, som i det längsta håller produktion och sysselsättning uppe. Men det finns oroande tecken på att isen i magen också på den lugnaste företagsledare håller på att smälta i takt med att uppgången i den internationella konjunkturen låter vänta på sig, lagren växer och likviditeten försämras. Det finns risk för att man inom många företag drar slutsatsen att anställda måste sägas upp. Varslen ökar, och man kommer till denna slutsats ungefär samtidigt.

Trots att det bara är några veckor kvar innan vi får ta del av regeringens nästa ekonomiska bedömning tror jag att klimatet på arbetsmarknaden vid det tillfället kan vara åtskilliga grader kyligare än i dag. Nu är vi i stort sett överens om att 2 miljarder kronor räcker för att hålla sysselsättningen uppe. Det är en bedömning som gäller just i dag. Om utvecklingen på arbetsmarknaden visar att bedömningen är felaktig, får vi inte blunda för att ytterligare insatser kan komma att erfordras.

När företagen ser sin lönsamhet kraftigt försämras, är det klart att man inte blir särskilt angelägen att nyanställa. Chefen för KF, Sveriges största företag räknat i antalet anställda, har i veckan beskrivit den dramatiska utveckling av lönsamheten som han väntar i det företaget. Många företagsledare känner igen situationen.

Det är mot denna bakgrund ett riktigt grepp att ge bidrag till utbildning inom företagen när sysselsättningen sjunker. Vi stöder därför de förslag från inrikesutskottet som kommer upp till behandling senare i veckan. Men vi beklagar självfallet samtidigt att regeringspartiet inte velat utvidga denna typ av åtgärder till att omfatta också den s. k. femkronan, uppräknad till en åttakrona. Syftet därmed är ju att stimulera nyanställning och utbildning av ungdomar och kvinnor. Jag tror inte att vi har råd med att vara utan det medlet. Arbetslösheten bland ungdomar var i november i år nära 5 % och var därmed tre gånger så hög som den genomsnittliga arbetslösheten.

Det är nästan alltid sant att ett tillfälligt arbete är bättre än inget arbete alls. Därför måste vi vara beredda att tillhandahålla beredskapsarbeten i tillräcklig mängd och av sådan art att de passar olika grupper arbetsökande. Det borde ju inte finnas någon brist på sysslor som kan ge meningsfulla beredskapsarbeten. Sådana arbetsuppgifter finns inte minst inom den kommunala sektorn. Det gäller därför att ge kommunerna ett rejält handtag om man vill få fram arbetena. Vi har i vår motion föreslagit att statsbidragen till kommunerna för att inrätta särskilda beredskapsarbeten för ungdomar skall höjas till 75 %. Den höjning rege-

ringen föreslår – från 35 till 50 % – tror vi är i det närmaste verkningslös med tanke på kommunernas ekonomiska situation.

I vår motion har vi pekat på att utvecklingen av bytesbalansen kräver att sysselsättningsskapande åtgärder inriktas på att bygga ut vår exportkapacitet, stärka hemmakonkurrerande industri och stimulera konsumtion med litet importinnehåll. Efterfrågan på varor och tjänster får dock inte tillåtas sjunka. Hushållens efterfrågan har hållits väl uppe under året. Köpkraften får tillskott genom utbetalning av överskjutande skatt och genom skatteomläggningen den 1 januari. Därför bör effekten av dessa tillskott avvaktas innan frågan om ytterligare stimulans kan bedömas.

Vidare har vi i motionen tagit upp kostnadsstegringarna för kommunerna och föreslagit åtgärder för stärkande av kommunernas ekonomi.

En mycket viktig del i vår motion avser bekämpandet av inflationen och de åtgärder som enligt vår bedömning måste vidtas i form av ett forum för samråd i god tid före en kommande avtalsrörelse. Förutsättningarna och villkoren för en politik som håller tillbaka prisstegringar och underlättar realinkomstförbättringar inom ramen för samhällsekonomisk balans måste klarläggas för alla parter. För att vara meningsfullt måste ett sådant samråd ske med vetskap om riktlinjerna för den skattereform som skall gälla från 1977.

I allt väsentligt innehåller den utskottsskrivning vi kunnat enas om ett tillgodoseende av våra synpunkter. För min del har jag vid flera tillfällen uttalat oro över kostnadsutvecklingen efter den senaste avtalsuppgörelsen. Det förtjänar påpekas att regeringspartiets representanter i finansutskottet genom sin reservation nr 13 i betänkandet nr 25 den 23 maj 1975 anförde bl. a. följande:

”Som utskottet tidigare berört har årets avtalsuppgörelse garanterat arbetsfred under 1975 och 1976. Den kostnadsökning som företagen belastas med kan synas hög, men överstiger inte vad som i medeltal gäller för de med vår export konkurrerande länderna. Vår internationella konkurrenskraft är således inte försämrad.”

Det var alltså den ståndpunkt som regeringspartiets representanter då intog.

I sin junirapport har emellertid OECD beträffande löneuppgörelsen i Sverige anfört följande – jag läser det på engelska men skall försöka att också ge en översättning:

”Judging from the outcome of the recently concluded wage agreements, there seems to be a clear risk that wage developments may get out of line with international trends.”

Det skulle på svenska kunna återges så:

Med utgångspunkt i en bedömning av resultatet av de nyligen träffade löneavtalen synes det vara en klar risk för att löneutvecklingen kan komma i otakt med internationell trend.

Och i utskottsbetänkandet nr 16, som nu behandlas, ingår bl. a. följande passus: ”Under 1960-talet höll sig uppgången i konsumentprisindex i

Onsdagen den
10 december 1975

*Den ekonomiska
politiken*

genomsnitt vid 4 % per år. Under de fyra första åren av 1970-talet var motsvarande tal ca 7 %. I år och nästa år räknar konjunkturinstitutet med genomsnittliga prisstegringar på 10 resp. 9 %. Detta betyder att de totala stegringarna av löner och andra inkomster på senare tid överstigit det samhällsekonomiska utrymme som förelegat. Detta har lett till en stark kostnadsstegring inom bl. a. svensk exportindustri. Den svenska exportens marknadsandelar vad gäller färdigvaror beräknas i år bli väsentligt lägre än 1974."

Det hedrar representanterna för regeringspartiet att de nu biträtt en sakligt riktig bedömning. Jag hoppas att denna riktiga bedömning ger anledning till ett praktiskt handlande i enlighet med vad vi nu kommit överens om genom utnyttjande av samrådsformer.

Jag skall avstå från att vidare kommentera utskottsbetänkandet. Det talar för sig självt genom den enighet som uppnåtts i ett för vårt land besvärligt läge.

Regeringen kan nu bevisa om den vill omsätta enigheten i praktiskt handlande. Det gäller kamp mot inflationen, allvarliga strävanden att möjliggöra för vår export erforderliga industriinvesteringar, gynnsammare kostnadsläge och förbättrad bytesbalans. Utskottet anvisar vägar härför genom utnyttjande av ett forum för samråd i god tid före en kommande avtalsuppgörande. Vi har lagt i regeringens hand att närmare ta ställning till formerna för de erforderliga överläggningarna. Men utskottet anför att det är angeläget att de principiella huvuddragen i ett sådant program och formerna för överläggningarna presenteras för riksdagen senast i samband med den reviderade finansplanen för år 1976. Om den ärliga viljan finns, så kommer det då att visa sig ifall diskussionen om benämningen för samrådet nu varit en formalitet eller en dold benämningsrealitet.

Till sist vill jag uttala min tillfredsställelse över att moderata samlingspartiets representanter anslutit sig till allt väsentligt i utskottsskrivningen. Det är väl nu endast i huvudsak frågan om utsträckningen av rätten att utnyttja investeringsfonderna för industriinvesteringar längre än till den 31 mars 1976 som skiljer. Låt mig i detta sammanhang som min uppfattning uttala, att om man nu önskar fondernas användning för industriinvesteringar, så är det riktigare, som vi anför, att riksdagen ej *nu* bör förorda fondfrisläpp för en längre period än t. o. m. mars 1976. Om läget senare skulle föranleda en förlängning av tiden, så står den möjligheten öppen.

Herr talman! Med vad jag nu har anför, ber jag att få yrka bifall till finansutskottets hemställan i betänkandet nr 16.

I det sammanhanget vill jag också särskilt peka på vad som anförs på s. 3 sista stycket i finansutskottets betänkande nr 15. Där står det:

"Utskottet vill understryka vikten av att pris- och kartellnämnden liksom hittills prövar framställningar om prishöjningar med största möjliga hänsyn till kostnadsutvecklingen inom olika branscher."

Det är mig bekant att man inom flera branscher har stora svårigheter, i synnerhet då man har ett mycket rikhaltigt varusortiment där ända

upp till 40 % av sortimentet kan ligga inom en mycket hård priskontroll. Där är man då tvungen att ta ut en bättre avans på övriga varor. Och eftersom dessa övriga varor i stor utsträckning säljs i specialaffärer, som kan saluföra dem till lägre priser, så uppstår en situation som i längden måste vara ohållbar.

Herr talman! Med detta har jag velat yrka bifall också till finansutskottets betänkande nr 15.

I detta anförande instämde herrar Wirtén (fp) och Westberg i Ljusdal (fp).

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Efter vad som hittills i vissa avseenden har anförts i debatten kanske det kan vara tillåtet att fråga: Hur har en så bred uppgörelse kunnat träffas i finansutskottet, och vad är det egentligen vi är överens om? Jag riktar den frågan främst till herr Burenstam Linder i anledning av hans anförande.

Finansutskottets betänkande nr 16 om inriktningen av den ekonomiska politiken har ju ändå en bred majoritet bakom sig, och det hälsar jag med största tillfredsställelse. Aldrig tidigare i finansutskottets femåriga historia har en så kraftig majoritet inom riksdagen ställt sig bakom regeringens ekonomiska politik. Den politiken har också visat sig vara framgångsrik i en rad avseenden under de här åren. Herr Hermansson erinrade tidigare om arbetslöshetssiffrorna i rika industriländer. Samtidigt som man där har tvingats registrera dessa rekordhöga arbetslöshetssiffror och sjunkande eller stillastående produktion har sysselsättningen i Sverige stigit, arbetslösheten sjunkit och bruttonationalprodukten ökat. Ja, t. o. m. den senaste novembersiffran visar att arbetslösheten har minskat och lediga platser ökat.

Herr Burenstam Linder sade att utskottets betänkande skall ses som en lägesbeskrivning, i mjuka ordalag skriven på utskottsmanér. Jaså, är det på det sättet? Man skriver alltså på *ett* sätt men menar något helt annat. Ja, jag har märkt det förut under finansutskottets tid att man väcker motioner som hålls i en viss ton, och sedan skriver sig de borgerliga partierna samman i utskottet. Sedan har vi fått en debatt i kammaren, och då har man återfallit litet i den grälsjuka och gnällighet som utmärker moderaternas motion även den här gången.

Vi har fått ett försämrat konkurrensläge i förhållande till andra länder, sade Burenstam Linder. Jag har svårt att acceptera det påståendet, så länge som inflationen fortfarande för flera av våra handelspartner är högre än hos oss. Och när herr Burenstam Linder nu ömmar för bytesbalansen vill jag erinra om att den under tidigare skeden inte har varit precis det som moderata samlingspartiet särskilt har slagit vakt om, utan ni har ofta talat om en mera expansiv politik.

Nu har vi fått veta att vi har två förlorade år bakom oss. Jag undrar hur svenska folket har uppfattat de åren. Aldrig någonsin under efter-

krigstiden har vi haft en sådan standardökning som just under de år som av er betraktas som förlorade.

Det hälsas med tillfredsställelse att vi accepterar överläggningar om skattesystemets roll. Detta är inget nytt. Det var inget offer från vår sida! Hela 1970-talet hitintills har kantats av skattereformer, emellanåt grundade på överläggningar som just haft till syfte att anpassa skattesystemet till det aktuella kostnadsläget.

Jag skall återkomma till herr Burenstam Linders resonemang om momssänkningar.

Den mycket utdragna lågkonjunkturen i vår omvärld har lett till att ordergången till exportindustrin de senaste månaderna försämrats – det är vi helt överens om. Jag vill emellertid understryka att orderstockens volym inom t. ex. verkstadsindustrin fortfarande är lika stor som under 1973 och 1974.

För att brygga över den period med svagare efterfrågan som vi kan förutse innan den internationella konjunkturen mera markant vänder uppåt har regeringen utarbetat ett stimulanspaket. Dessa stimulansåtgärder har utformats för att hävda sysselsättningen under den kommande vintern, främst inom industrin och byggbranschen. Vidare skall de ge arbete och yrkeskunskaper åt ungdomar och andra nytillträdande på arbetsmarknaden. Finansutskottets mycket breda majoritet har helt ställt sig bakom dessa åtgärder.

Herr Åsling ansåg att regeringsdeklarationen av den 15 oktober och sedermera propositionen var ett magert dokument. Jag tycker inte det. Det skulle inte ha gjorts någon utvärdering av den verkan som dessa åtgärder skulle få, sade herr Åsling. Ja, det har för oss i finansutskottet presenterats beräkningar av vilken effekt åtgärderna skulle få på bruttonationalprodukten. Vi är överens om att dessa inte varit räknade på det sättet att man utan vidare kunnat utläsa att åtgärderna betyder t. ex. 0,4 eller 0,8 % av bruttonationalprodukten – kanske någonting däremellan. Men, herr Åsling, vi säger på s. 15 i betänkandet: "Insatsernas storlek och inriktning är enligt utskottets uppfattning väl avvägd." Det är vi överens om. Varför skall vi då diskutera att det inte fanns någon på tiondels procenten när framräknad utvärdering av åtgärdernas effekt?

Vi förmodade att centerpartiet och folkpartiet skulle sluta upp bakom regeringsförslaget. Det var väntat, sedan vi tagit del av innehållet i deras motioner. I centermotionen konstateras sålunda: "Insatsernas storlek är enligt vår uppfattning väl avvägda till den sysselsättningsutveckling som för närvarande kan förutses." Folkpartiet sade sig inte heller ha några invändningar mot de åtgärder som regeringen föreslagit.

Vad jag däremot betraktar med viss förvåning är att även moderaterna kröp in under regeringsförslaget. Det verkade inte så av deras motion att döma, inte ens om man beaktar att moderatpartiets representanter har som entreprenadssyssa att ständigt svartmåla förhållandena i vårt land. I motionen börjar man med att, som jag tidigare sade, beteckna 1975 som ett förlorat år. Nu har vi fått veta att det är fråga om två

förflorade år. Regeringen hade på en rad punkter överskattat utvecklingen, framför allt när det gällde exporten, och det hade i sin tur lett till en lång rad problem som moderaterna hade varnat för redan vid årets början.

Jag kan hålla med moderaterna om att den internationella konjunkturuppgången låtit vänta på sig längre än vad som förutsågs för snart ett år sedan. I rättvisans namn bör samtidigt dock erinras om att regeringen i finansplanen framhöll att det internationella läget var osäkert och att därför ett påfallande inslag i den ekonomiska politiken måste vara en hög konjunkturpolitisk beredskap.

Vad är då orsaken till den försenade konjunkturvändningen? Jo, i de stora länder som dominerar världsekonomin har det förts en mycket traditionell konservativ politik. Man har försökt svälta sig ur inflation och bytesbalansunderskott. Omsorgen om prisstabiliteten och valutareserven har gått före omsorgen om den fulla sysselsättningen. Det är prioriteringar som vi också här hemma har varit vana att höra från moderaterna – de återkommer också i motionen i år.

I propositionen framhåller regeringen att man vid inriktningen av den ekonomiska politiken för 1976 kommer att fästa särskilt avseende vid sysselsättningspolitiken, prispolitiken och bytesbalansmålet. Men hur är det nu moderaterna har velat gå till väga när det gällt att realisera målsättningen angående ökad prisstabilitet och förbättrad utrikesbalans? Jo, man upprepar bl. a. gång på gång i luddiga termer kravet på en temporär sänkning av mervärdesskatten. De åtgärder som regeringen nu föreslår kommer för sent, säger man. Mervärdesskatten borde ha sänkts tidigare under året, tycks moderaterna mena.

Enligt min mening skulle en temporär mervärdesskattesänkning tidigare i år i och för sig säkert ha medfört en extra stimulans för den privata konsumtionen och sysselsättningen, men konsumtionen har ingalunda krävt någon stimulans. Efterfrågan från hushållen har ökat med 4 % i år jämfört med 1974, och sysselsättningen har också varit god – det nödgas t. o. m. moderaterna medge i sin motion. Det enda som skulle ha uppnåtts med en momssänkning är en försämring av bytesbalansen och en snabbare inflation – alltså precis det motsatta mot vad moderaterna säger sig vilja uppnå.

Detta är för mig en outgrundlig moderat logik. Uppenbarligen har dock även moderaterna själva kommit på bättre tankar i och med att de slutligen har bestämt sig för att ställa sig bakom regeringspolitiken. Från vår sida hälsar vi det med tillfredsställelse, även om vi givetvis är förvånade över att man ändå anser sig tvungen att hålla ett sådant anförande som det herr Burenstam Linder höll.

Endast några dagar efter den s. k. uppgörelsen i finansutskottet kunde man i en centerpartitidning läsa en artikel under rubriken "Rundabord av centermodell". Sedan följde i texten: "Så är det klart: Centerkravet på rundabordsöverläggningar om vårt lands ekonomi skall bli verklighet. Nu är det slut på rävspolet kring de s. k. Haga-uppgörelserna. Nu skall alla parter slå sig ner och resonera lugnt och öppet, får man hoppas,

Onsdagen den
10 december 1975

*Den ekonomiska
politiken*

om hur den svenska potten skall fördelas.”

Så fortsatte man att tala om att basen, dvs. den aktuella grunden för överläggningarna, kommer att bli det sjupunktsprogram mot prisstegringar som centerledaren Thorbjörn Fälldin lagt fram i riksdagen. Därefter följde en uppräknig: Det skulle innebära ett nytt skattesystem, man skulle beskatta företag efter bärkraft eftersom det påstods ge utrymme för löneökningar mer likformigt mellan företag och branscher – jag vet inte om det är den gamla tanken på en progressiv bolagsskatt som försvävar tidningen – överläggningarna skulle gälla indexreglerade barnbidrag, pensionärerna skulle få värdesäkra pensioner och en mer ingående prisövervakning, man skulle se upp med företagssammanslutningar och monopol. Dessutom skulle det ske en samling i god tid inför nästa avtalsrörelse för att resonera vid en rundabordskonferens med fack, arbetsgivare och politiska partier. Så slår man fast: ”Nu beställer riksdagen en rundabordskonferens.”

Ja, det är inte underligt om jag blir litet förvånad över den här beskrivningen, eftersom jag har deltagit som en av parterna i de överläggningar som föregick finansutskottets beslut. Varför skall man nu från centerpartiets sida envisas med att ge finansutskottets betänkande ett annat innehåll än vad det har? Finansutskottet nämner i sitt betänkande inte företagsbeskattningen, inte indexregleringen av barnbidragen och inte heller värdesäkringen av pensioner. Det sistnämnda är värt att notera inte minst med tanke på att folkpensionerna redan är värdesäkrade. Däremot torde det även för centerpartiet vara bekant att pensionskommittén utöver de standardökningar av folkpensionerna som har skett successivt under senare år är sysselsatt med att utreda en standardökning av ATP-delen av pensionerna.

Det måste också förvåna en av vilken anledning centerpartiet anser att de s. k. Hagauppgörelserna har varit ett rävspel. Jag skulle vilja ställa den nästan retoriska frågan: Är det därför att centerpartiet deltog i Hagauppgörelserna och fick så dåliga erfarenheter av dem som man anser att de var ett rävspel? Den första gången var man med ända till upploppet, men centerledaren bröt av någon anledning loppet strax före målsnöret. I den andra uppgörelsen, Haga II, var centern med ända till slutet. Borde man inte i stället för att misstänkliggöra dessa uppgörelser ställa upp och framhålla de värdefulla effekter som de breda uppgörelserna av s. k. Hagamodell har medfört för såväl landets ekonomi som medborgarna över huvud taget?

Finansutskottet konstaterar att det nu sker en uppslutning kring vår ekonomiska politik. Det bör erkännas i den politiska debatten. Vi vet vad stimulansåtgärderna har inneburit, och jag tror att också andra människor inser detta. Finansutskottet har påtalat att industriinvesteringarna i landet har ökat tillfredsställande även om inte siffrorna för de närmast gångna åren har nämnts. Men det kan jag göra här. Investeringarna ökade 1973 med 9,5 % och 1974 med 12,5 %. För 1975 åberopar utskottet konjunkturinstitutets senaste prognos, som visar på en uppgång på 7,5 %.

Detta är vi överens om, och det bör också framhållas klart och tydligt i debatten.

Och än en gång: Enligt min mening borde momssänkningarna naturligtvis ha medfört en extra stimulans, men de har inte precis varit den rätta medicinen i den situation som vi befinner oss i. Sänkningarna skulle naturligtvis ha inneburit en påfrestning på vår bytesbalans inte minst med hänsyn till att de också skulle ha gett en skjuts åt vår import. Det har inte varit den politik vi har velat föra.

Det finns anledning att i dag ge en elege åt näringslivets företrädare för att de aktivt har medverkat till att vi har fått en konjunkturstimulerande politik. Men företagen har också erhållit värdefull stimulans i form av frisläppen av arbetsmiljöfonder, den allmänna och enskilda investeringsfonden och den investeringsbefrämjande kreditpolitik som har bedrivits. Orsaken till att vi har fört denna investeringsstimulerande politik har varit en strävan att klara påfrestningarna på bytesbalansen. Vi har till skillnad från en rad andra länder klart insett att man bör investera sig ur situationer med bytesbalansunderskott.

Arbetslösheten hos oss ligger i år på ungefär 1,7 % av arbetskraften, och det innebär t. o. m. en minskning från högkonjunkturåret 1974, då arbetslösheten låg på 2 % i genomsnitt. På två år har sysselsättningen i vårt land ökat med 180 000 arbetstillfällen, varav 154 000 för kvinnor. Kan herr Burenstam Linder fortfarande säga att vi har förlorade år bakom oss?

Under de tre första kvartalen i år har ca 100 000 fler människor haft arbete än under motsvarande period 1974. En rad åtgärder har också vidtagits. Lagerstöd sattes in redan vid månadskiftet maj-juni. De olika stödåtgärderna inom regionalpolitiken och arbetsmarknadspolitiken med avseende på handikappade är goda exempel på åtgärder som regeringen vidtagit för att skydda sysselsättningen för svaga grupper på arbetsmarknaden. Slutligen torde utbildningsstödet ha haft en viktig effekt när det gällt att hålla sysselsättningen uppe.

När det gäller den stundande vintern har ju, som jag tidigare nämnt, de konjunkturstimulerande åtgärder som regeringen har föreslagit framför allt siktat på att hävda sysselsättningen. Enligt vad man nu kan bedöma bör dessa åtgärder vara tillräckliga för att brygga över den svagare efterfrågan som fortfarande föreligger från utlandsmarknaderna.

Utskottet har mot den bakgrunden enats om att man i nuläget inte bör bedriva en mer expansiv finanspolitik med hänsyn till utrikesbalans och risk för prisstegringar. Endast om sysselsättningsläget skulle försämrats, är det befogat att föra en mer expansiv finanspolitik. Jag vill erinra om denna skrivning med tanke på att vi enats om att ge kampen mot prisstegringar en framskjuten position bland målen för den ekonomiska politiken.

I samband med att vi inom finansutskottet enades om inriktningen av den ekonomiska politiken har i debatten de överläggningar som vi kommit överens om tilldragit sig ett i mitt tycke oproportionerligt stort

intresse. Jag håller med om vad tidigare talare har sagt på den punkten. Det är ju i och för sig riktigt att vi i kompromissens anda har gått med på att begära att regeringen före nästa avtalsrörelse skall ta initiativ till överläggningar om ett program mot inflationen och om åtgärder för att förbättra bytesbalansen. I dessa överläggningar, vilkas närmare former regeringen skall besluta om, har vi sagt att företrädare för regeringen, riksbanken och de politiska partierna bör delta. Vidare bör enligt finansutskottet företrädare för arbetsmarknadens parter *beredas tillfälle att medverka*. Jag betonar detta.

Jag vill i sammanhanget påpeka att vi hänvisar till vad som sagts i finansutskottets betänkande 1975:1. Där sades bl. a. följande, vilket jag anser viktigt att notera: "Utskottet vill understryka betydelsen av att de avtalslutande parternas förhandlingsfrihet ej får beskäras i sammanhanget."

Från socialdemokratiskt håll är vi synnerligen angelägna att slå fast att det inte får bli fråga om att inkräkta på de fackliga organisationernas handlingsfrihet. Vi är angelägna att betona detta främst till följd av socialdemokratins historiska samhörighet med fackföreningsrörelsen men också på grund av de dåliga resultat som uppnåtts i länder som prövat inkomstpolitik. Men om nu något av de borgerliga partier som krävt denna typ av överläggningar har en annan syn vad gäller fackföreningsrörelsens frihet, anser jag att man i ärlighetens namn bör tala ut på den punkten i god tid före valrörelsen. Jag tror att det är en fråga som intresserar många väljare.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag ägna vänsterpartiet kommunisternas motion något större uppmärksamhet än vad den har erhållit i finansutskottets betänkande. I motionen finns en sammanfattning av åtgärder, men med hänsyn till att det varit klämman som utskottet skulle ta ställning till kunde utskottet inte ta upp dessa åtgärder till närmare behandling.

Herr Hermansson hävdar i sin reservation att de riktlinjer för den ekonomiska politiken som anges i propositionen och som de borgerliga partimotionerna ansluter sig till inte vilar på en riktig analys av det ekonomiska läget och utvecklingstendenserna. De åtgärder som föreslås är inte ägnade att bryta utvecklingstrenden, hävdar herr Hermansson. Jag skulle i det sammanhanget vilja fråga vilka förslag som vilar på en oriktig analys.

Riksdagen har nu att ta ställning till en tilläggsbudget, avsedd att täcka det närmaste halvåret. I det läget framför vänsterpartiet kommunisterna i första hand krav på åtgärder som är så långtgående att de innebär ett radikalt annorlunda samhällssystem. Är avsikten verkligen att det ekonomiska systemet i Sverige radikalt skall förvandlas till en planhushållning just nu under de två första kvartalen av år 1976?

Vänsterpartiet kommunisternas motion innehåller därutöver en lista på åtgärder som är av mindre omfattande slag. Det är i stor utsträckning kända krav, som riksdagen normalt har fått ta ställning till flera gånger

per år under senare tid. Om herr Hermansson fortfarande har en ambition att delta i en konstruktiv samhällsdebatt, där vi sysslar med vad vi verkligen kan göra i nuläget och för de allra närmaste månaderna, måste nog herr Hermanssons förslag få en mera realistisk prägel än vad flera av punkterna har som finns angivna i reservationen 1, vilken grundar sig på vänsterpartiet kommunisternas motion.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till finansutskottets hemställan i de båda betänkandena.

I detta anförande instämde herrar Jansson och Larsson i Karlskoga samt fru Ström (samtliga s).

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström upprepade att aldrig tidigare har regeringens ekonomiska politik fått ett så brett stöd som nu. Det är ett häpnadsväckande uttalande mot bakgrund av att herr Ekström och övriga socialdemokrater i utskottet nu går med på en lägesbeskrivning som innebär att regeringens hittillsvarande politik inte har lyckats bättre i stabiliseringspolitiska sammanhang än att nya grepp måste tas. Det är ni själva med på. Att rubricera det som någon sorts bred uppslutning runt regeringens program måste ju vara en total bortförklaring. I propositionen finns inte ett ord om sådana överväganden.

Jag har inte sagt att innevarande år har varit något förlorat år. Jag sade att det är ur stabiliseringspolitisk synvinkel ett förlorat år. Vi missade en stor möjlighet som vi hade inför förra avtalsrörelsen: att lägga grunden för en bättre stabiliseringspolitik. Det erkänner ju herr Ekström själv, eftersom han nu säger att nya insatser måste göras för att få till stånd en bättre stabiliseringspolitik. Herr Ekström är därmed själv med på att det är ett ur stabiliseringspolitisk synvinkel förlorat år.

Låt oss se vad som sägs i långtidsutredningens sammanfattning om nödvändigheten av sådana åtgärder: "Detta" – dvs. den ekonomiska utvecklingen och politiken – "leder till oefftergivliga krav på en motsvarande dämpning av pris- och kostnadsutvecklingen i vår egen ekonomi." Hur kan herr Ekström få detta till någon sorts total uppslutning runt regeringens politik? När vi framför sådana synpunkter kallas det för gnälligt och grälsjukt – var det inte så herr Ekström sade? Men när herr Åberg, finansdepartementets ekonomiska expert, skriver sådana saker, vad är det då? Är det gnälligt och grälsjukt då också? Det är lika bra att vara realistisk och erkänna de svårigheter som finns f. n. för att man skall komma någon vart med stabiliseringspolitiken.

En så stor ökning i vårt välbefinnande som i år har vi inte haft under hela efterkrigstiden, sade herr Ekström. Han var blygsam och sade inte "sedan Ane den gamle", som herr Palme brukar göra. Men detta beror ju på att vi har lånat upp mängder med pengar för att betala konsumtionsstegringen. Den genomsnittliga svenska familjen har ådragits en skuld i utlandet på ungefär 10 000 kr. Det är klart att på det viset är

Onsdagen den
10 december 1975

*Den ekonomiska
politiken*

det lätt att förbättra sitt välbefinnande. Men det kommer surt efteråt, och det är detta som man måste ta hänsyn till när man nu skall utforma den ekonomiska politiken. Då kan man, herr talman, inte bara skylla på utlandet. Det är inte bara den ekonomiska politiken där som har skapat dessa svårigheter. För att på nytt läsa ur denna långtidsutrednings sammanfattning så står det där, att enligt de beräkningar som utförts skulle ca 5 miljarder kronor av det totala underskottet på 8–9 miljarder kronor vara att hänföra till en mer grundläggande obalans, dvs. till vår egen lilla skötta ekonomiska politik och inte alls till att det har varit en konjunkturedgång i utlandet.

Herr ÄSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Utskottsmajoriteten har, herr Ekström, gjort en självständig analys av den ekonomiska utvecklingen. I vissa avscenden har man gett regeringen ett erkännande, i andra har man nyanserat regeringens bedömningar och i andra återigen har man intagit en kritisk ståndpunkt till regeringens bedömningar. Jag kan bara hänvisa till vad utskottet har skrivit om sannolikheten för exportutvecklingen, där vi har en klart mer pessimistisk inställning till utvecklingen under år 1976 än den som regeringen har gett uttryck för. Detsamma är förhållandet när det gäller inflationsutvecklingen, där vi varnar för att prisstegringarna kan komma att bli större än de som ligger till grund för regeringens överväganden. Det finns ingen anledning att tvista om vem som har upphovsmannarätten till olika delar i detta utskottsbetänkande. Det är en självständig analys från finansutskottets sida, och det tycker jag man ur riksdagens synpunkt skall vara angelägen att betona.

Det är riktigt att vi har ställt oss bakom de sysselsättningsstimulerande åtgärder som regeringen föreslog i samband med höstsessionens början. Det är kanske inte så underligt eftersom en hel del av dessa förslag tidigare har skisserats i finansutskottets betänkanden under våren. Där har också beställningar till regeringen om dessa åtgärder utfärdats.

Vad jag kritiserar i sammanhanget är att man lägger fram detta 25-punktsprogram – för att kalla det så – utan att låta det åtföljas av en totalekonomisk värdering. Jag tänker då inte bara på en värdering av effekten av de föreslagna åtgärderna, utan det är över huvud taget ett försök att teckna en bild av den ekonomiska situationen i det klimat i vilket man har att arbeta som saknas.

Herr Ekström polemiserade här mot en centertidning, men jag har inte anledning att bemöta honom. Jag fattade det mera som en retorisk fråga, som herr Ekström också påminde om. Jag har alltså ingen anledning att mot bakgrund av utskottets skrivning, som inte lämnade något tvivel om våra avsikter, föra den diskussionen vidare.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström frågade mig vilka förslag från regeringens sida det var som vpk menade skulle vila på en oriktig analys. Ja, det

är exempelvis de förslag som innebär en ytterligare utdelning av gåvor till kapitalägarna. Det åtgärds paket som regeringen har föreslagit accepterar vi vissa delar av. Men av de 2,3 miljarder kronor som det sammanlagt omfattar kommer ca 1,4 miljarder kronor att direkt gå till kapitalägarna och framför allt till storföretagen.

Vi tror inte att det har den positiva effekt på sysselsättningen och produktionsutvecklingen som regeringspartiet inbillar sig. De beräkningar som gjorts både av finansdepartementet och av konjunkturinstitutet visar ju också att effekten av vissa av dessa åtgärder är relativt liten. De här praktiska åtgärderna kommer inte att bryta den allvarliga utvecklingstrend som jag belyste i mitt huvudanförande och som innebär avtagande utvecklingstakt när det gäller produktionsökningen, ökad takt i inflationen och ökad arbetslöshet i vårt land sett på lång sikt.

Herr Ekström säger nu att det är fel: Arbetslösheten har minskat i Sverige och sysselsättningen har ökat. Men jag tror att herr Ekström ser mycket kortsiktigt på frågan. Om man tittar litet mer långsiktigt på utvecklingen, skall man finna att antalet heltidsarbetsplatser varit ungefär oförändrat under de tre senaste femårsperioderna. Vad som har ökat starkt är antalet deltidarbeten, men räknar man om dem till heltidsarbetsplatser, skall man finna en relativ stagnation i sysselsättningen. Och det är ett faktum som herr Ekström inte kommer förbi att arbetslösheten har ökat under de tre senaste femårsperioderna, vare sig man räknar enbart den öppna arbetslösheten eller den totala arbetslösheten.

Den fråga jag vill ställa till herr Ekström gäller innebörden i den överenskommelse som man från socialdemokratisk sida har träffat med de borgerliga partierna i finansutskottet. Nu ställer herr Ekström frågan till de borgerliga partierna, vad de i själva verket menar med vad man gemensamt har kommit överens om att skriva. Hade det inte varit rimligare att herr Ekström skaffat sig kunskap om det, innan han var med om att skriva ett gemensamt dokument? Det är väl litet sent att nu, när man har kommit överens om de här formuleringarna, komma och fråga de borgerliga partierna vad de i själva verket menar. Jag kan inte tolka de skrivningar som gjorts på annat sätt än att de är riktade mot löntagarna och de fackliga organisationerna. I motiveringen för det antiinflationprogram som man säger att man vill ha talar man bara om betydelsen av att hålla tillbaka löneökningar – inte om någonting annat.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill lugna herr Ekström beträffande ansvaret för den skrivning som vi har infört i finansutskottets betänkande 1975:1. Där står just de ord som herr Ekström citerade angående "betydelsen av att de avtalslutande parternas förhandlingsfrihet ej får beskäras i sammanhanget". Jag kan förklara att detta är folkpartiets uppfattning. Vi har stått för det i samband med Haga II-överenskommelsen och vid det tillfälle då den passus inflöt i utskottsbetänkandet som avslutas med de ord som jag nyss citerade.

Jag blir åtskilligt oroad när herr Ekström nu börjar tala om det sätt på vilket arbetsmarknadsparterna får komma till tals i samband med de här förhandlingarna. Nu betonar herr Ekström att de skall beredas tillfälle att medverka, precis som om det skulle innebära att herr Ekström säger: Vi har visserligen skrivit att ni skall beredas tillfälle att medverka, men vi är inte alls säkra på att ni behöver komma dit och säga något.

Är det risk för att man har denna uppfattning, vill jag säga herr Ekström att det är ett föga hedrande sätt att uppskatta de ansträngningar som i varje fall jag har gjort för att vi skall kunna komma överens om innebörden i utskottets skrivning.

Herr Sträng skulle väl i alla fall kunna inbjudas att delta i överläggningarna. Han är ju i högsta grad representant för en av arbetsmarknadens parter, eftersom det var den statliga sektorn som satte i gång lönerörelsen förra gången. Med stort intresse kommer jag nu att få lyssna till att herr Sträng upprepar vad han tidigare har sagt här i kammaren: Vi gjorde upp på ca 11 % och sedan gick andra ut och gjorde upp på mycket högre nivå.

Detta stämmer inte, herr Sträng. Man måste givetvis ta hänsyn till vilka kategorier man sluter avtal för. Har man ett stort klientel i ett mycket högt löneläge, där ökningarna är mycket små, och å andra sidan ett klientel som har lägre löner och som får mycket stora ökning, kan procentsatserna visserligen bli olika höga. Men ett faktum är att statens inledning av lönerörelsen öppnade portarna för en uppgörelse, som jag är säker på att de övriga arbetsmarknadsparterna aldrig hade drömt om att kunna genomföra.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Löfgren att jag tror att det var mycket välbetänkt att finansutskottet skrev, att arbetsmarknadens parter skall *beredas tillfälle att medverka*. Det skulle ju kunna tänkas att t. ex. löntagarorganisationerna när den dagen kommer inte är så särskilt benägna att sätta sig ned vid en konferens av den art ni ivrar för. Finansutskottet och riksdagen skall inte föreskriva att de precis skall sätta sig vid det runda eller det fyrkantiga bordet – det kan tänkas att de själva har en mening om på vilket sätt de vill medverka.

När det sedan gäller herr Burenstam Linder vill jag säga, att hans senaste inlägg något dämpade den kritik som han framförde i sitt första anförande. Han säger att hans tal om förlorade år innebar att man försummade att lägga grunden inför avtalsrörelsen. Vad var Hagauppgörelsen annat än ett försök att lägga grunden inför avtalsuppgörelsen? Men vid bägge Hagauppgörelserna gick moderata samlingspartiet bort från förhandlingsbordet.

Vad innebar då Hagauppgörelserna? Jo, att löntagarorganisationerna fick försäkringar om ändring i skattesystemet, den senaste gången en skattelindring på 1 600 kr. för de breda löntagargrupperna. Det innebar en försäkran om att det skulle ske något på skatteområdet. Herr Bu-

renstam Linder måste väl ändå erkänna att detta hade en effekt på den avtalsuppgörelse som sedan träffades vid förhandlingsbordet. Det hade varit verkligt illa, om vi inte hade tagit upp lån i utlandet utan i stället hade accepterat en dålig sysselsättning och hög arbetslöshet här i landet. Det hade varit dålig hushållning med vår ekonomi. I stället har vi tagit upp lån för att hålla produktionen i gång och därmed har vi haft betydligt lägre arbetslöshetssiffror än något annat land i vår omvärld.

Visst, herr Åsling, har finansutskottet haft olika meningar om skrivningar. Man kan säga att man tror si eller så om exporten, men det väsentliga nu, några dagar före julen 1975, är inte vad man tror eller tycker om procentsatser på olika punkter utan det är ju vilka åtgärder man anser bör sättas in. Vi har ju varit överens om att de åtgärder som nu vidtas är de rätta. Då kan vi väl avsluta höstdelen av riksmötet i enighet om detta. Sedan kommer en ny finansplan den 12 januari.

Ja, herr Hermansson, vad gäller gåvor till kapitalägarna är det kanske onödigt att behöva säga att vi även första och andra kvartalet 1976 torde ha samma ägarförhållanden som nu. De åtgärder vi sätter in för att hålla sysselsättningen uppe måste vara anpassade till dessa.

Herr Hermansson frågar också vad det är som vi har kommit överens om. Ja, den frågan ställde jag närmast till herr Burenstam Linder, eftersom han skrivit under det framlagda betänkandet men sedan riktar en så stark kritik mot det. Jag frågar alltså: Vad var det herr Burenstam Linder var överens med mig om – eller rättare med de andra borgerliga utskottsledamöterna om, eftersom jag aldrig förhandlade med herr Burenstam Linder?

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är som har gått har varit ett ur stabiliseringssynvinkel förlorat år. Detta har herr Ekström i och med utskottsbetänkandet också skrivit under på. Det behövs därför nya insatser, eftersom den hittillsvarande politiken har fört oss in i ett svårt läge. Detta är det grundläggande som vi är överens om, ifall herr Ekström frågar efter min uppfattning om vad vi var överens om.

Sedan är det faktiskt på det viset att detta dessutom är ett ur produktionssynpunkt förlorat år, om man bortser från att vi med utländsk upplåning har betalat en omfattande standardstegring. Jag citerar några rader ur Landsorganisationens rapport om de ekonomiska utsikterna, där det står: "Bedömningen innebär att Sverige åter skulle få två års stagnation i den ekonomiska tillväxten, endast två år efter den föregående stagnationsperioden." Herr Ekström försöker nu göra gällande att man i samband med de s. k. Hagaöverläggningarna i våras faktiskt tog ett verkligt grepp för att skapa ekonomisk stabilitet. Ja, de goda avsikterna finns det väl ingen anledning ifrågasätta, och det var också därför som vi var med på diskussionerna inledningsvis, men när vi sedan såg vad innehållet i överenskommelsen skulle bli kunde vi inte skriva på den. Vi kan inte heller finna annat än att utvecklingen sedan har bekräftat riktigheten

av att detta verkligen inte var den allra bästa grunden för en stabiliseringspolitik.

Vi har därför på nytt påpekat behovet av att man på skattesidan anlägger ett annat betraktelsesätt. Jag sade det i mitt inlägg, och herr Ekström kom då upp och meddelade att det inte var så märkvärdigt att socialdemokraterna i det här utskottsbetänkandet hade varit med på att man skulle granska skattesystemet, eftersom det har varit skatteomläggningar mest hela tiden under 1970-talet. Nåja, men det intressanta i utskotts-*betänkandet nu* är att det står att man skall granska "skattesystemets roll i inflationssammanhanget". Det är viktigt. Jag tror inte att herr Sträng eller herr Ekström tidigare i sådan klartext har sagt att skattesystemet verkligen har en inte föraktlig sådan påverkan på inflationen.

Herr Ekström gjorde gällande att det för den fortsatta stabiliteten är bra att investeringarna ökar, och i år, sade han, kommer investeringarna att öka med 7,5 % enligt konjunkturinstitutets senaste rapport. Att inte herr Ekström läser långtidsutredningens sammanfattning har jag ju förstått, men vad som är värre är att vice ordföranden i finansutskottet uppenbarligen inte heller läser konjunkturinstitutets bedömningar av investeringarna, eftersom det i senaste uttalandet om investeringsutvecklingen i landet alldeles klart sägs att det på sin höjd blir 4 % ökning av investeringarna, helt fallande på byggnadsinvesteringarna, men ingen uppgång alls i maskininvesteringarna. Det är allvarligt, herr talman!

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström erkänner att det i utskottsbetänkandet finns en nyanserad värdering av exportutsikterna och inflationsutvecklingen – en nyanserad och från regeringens ganska väsensskild bedömning. Detta är naturligtvis den grund som vi sedan har byggt vårt förslag till stabiliseringspolitiska åtgärder på. Därför är de olika värderingarna av utvecklingen inte ointressanta. Anslaget i de stabiliseringspolitiska ambitionerna grundas på denna skiljaktiga bedömning. I sak, herr Ekström, är det egentligen en ganska hård kritik mot regeringens ekonomiska politik som vi har utfärdat i finansutskottets betänkande.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Ägarförhållandena är som de är, sade herr Ekström till mig, och därför måste man ge gåvor och subventioner till de stora företagen och kapitalägarna. Om man ger gåvor och subventioner till de stora kapitalägarna och storföretagen får de ökade inkomster – och det är vad sorn har hänt. Men det andra ledet återstår ju för herr Ekström att bevisa, nämligen att det medför ökad sysselsättning och bättre förhållanden för löntagarna. Det är på bägge de här punkterna vi är kritiska mot regeringens politik. Under de senaste åren har ju miljarder kronor varje år östs ut just till sådana lättnader som kunnat hålla uppe kapitalets profiler, om man skall uttrycka det sammanpressat, men detta har icke haft den gynnsamma effekt på sysselsättningen som man inbillar sig

från socialdemokratiskt håll.

Nu försöker herr Ekström avvisa våra förslag med att de skulle innebära alltför långtgående åtgärder. De krav som ställs av vpk betyder, menar han, att man skall införa planekonomi under de närmaste kvartalen, och alla borde ju begripa att det inte går.

Jag skall titta på våra förslag i motionen. Vi ställer upp tio punkter för kamp mot inflationen:

- ”1. Kraftiga ingrepp mot monopolistisk prissättning
2. Skärpt kontroll över och åtgärder mot de multinationella företagens prispolitik
3. Prisstopp på alla nödvändighetsvaror
4. Slut på gåvopolitiken till företagen
5. Slopad mervärdeskatt på mat och skärpt kapitalbeskattning
6. Förändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun, så att kommunernas ekonomiska läge förbättras
7. Hyresstopp
8. Åtgärder och förbud mot markspekulation
9. Lågräntepolitik
10. Ingrepp mot märkesvaruraseri och fördyrande reklamjippon.”

Det är en rad konkreta förslag som jag hade hoppats att man skulle diskutera från socialdemokratiskt håll men som herr Ekström alltså med en gest bara avvisar – han säger att detta förutsätter planekonomi. Men själv sitter han ju som ordförande i den kommunalekonomiska utredningen, som skall diskutera frågan om en förändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun för att kommunernas ekonomiska läge skall förbättras. Fordras det planhushållning också för att göra det? Är det inte ett något nonchalant sätt att avfärda konkreta förslag, herr Ekström?

Liknande är det med de förslag som vi har lagt fram för att förbättra sysselsättningen och motverka arbetslösheten.

Det finns en fråga som finansutskottets ordförande och vice ordförande inte har kommit in på, trots att de har gjort flera inlägg, och det är: Varför behövs en särskild rundabordskonferens för att diskutera de problem som står upptagna i utskottets betänkande? Vi har hävdad att det är finansutskottets och riksdagens uppgift att bestämma den ekonomiska politiken i landet. Finansutskottet kunde kalla till sig och höra experter om de här frågorna. Vi anser att det är fel att finansutskottet vill lämna ifrån sig den uppgiften till andra organ.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan glädja herr Burenstam Linder med att jag har hunnit läsa långtidsutredningens betänkande. Men jag har också medverkat till finansutskottets betänkande nr 16, och den siffra som där är angiven för konjunkturinstitutets prognos är 7,5 % uppgång av industriinvesteringarna. När herr Burenstam Linder anslöt sig till utskotts-betänkandet så där i efterhand kunde han ju ha varit påstridig och sökt få den siffran ändrad, om den är fel, men den står där – och under

Onsdagen den
10 december 1975

*Den ekonomiska
politiken*

betänkandet finns herr Burenstam Linders namn.

När det gäller exportutsikterna säger herr Åsling att det är en väsensskillnad mellan regeringens bedömning och finansutskottets. Men hur har ni då kunnat förklara att de åtgärder som nu föreslås och som riksdagen kommer att besluta om i dag är väl avvägda om det är en väsensskillnad mellan bedömningarna? Det har jag väldigt svårt att förstå.

Herr Hermansson menar att "gåvor" till företagsamheten i landet ökar inkomsterna för näringslivet och för kapitalägarna. Skälet till att vi sätter in de här stödåtgärderna är att vi vill hålla sysselsättningen uppe. Att vi har lyckats därmed kan inte herr Hermansson bestrida, om han jämför sysselsättningen i vårt land med den i många andra länder. Det är därför vi vidtar olika åtgärder av det slaget. Eftersom jag bor i ett område i landet med skogsindustrier, kan jag försäkra herr Hermansson att det lagerstöd som införts har betytt mycket för att hålla sysselsättningen uppe där. Hur skulle det ha sett ut annars för de anställda – om regeringen hade fört en politik som kanske hade varit lik den vid 1930-talets ingång?

Här sätts ett lagerstöd in som gör det möjligt för företagen att producera på sikt för att sedan kunna sälja när konjunkturen vänder. Jämsides med detta har naturligtvis trygghetslagarna betytt mycket. Permitteringar har knappast förekommit. Man har i stället rustat, investerat, städad i fabriker. Det har t. o. m. förekommit att de som år ut och år in arbetar innanför fabriksgrindarna har fått åka upp till företagens skogsdomäner för att där se hur ett modernt skogsbruk bedrivs. Det har varit av värde för dem, och det har också varit ett bevis på att man från företagets sida har känt ansvar, som jag tidigare sade. Vi bör ge en eloge för att man känner detta ansvar för sysselsättningen i landet.

Herr KRISTIANSSON (c):

Herr taiman! Jag är ganska medveten om att jag inte har så mycket att tillföra debatten efter den här storrundan. Eftersom jag på förhand hade bestämt mig för att jag skulle gå upp i debatten – jag brukar inte slita den här talarstolen i onödan – så vill jag ändå göra några kommentarer, framför allt naturligtvis i anledning av finansutskottets betänkande nr 16 som här har diskuterats. Jag skulle också vilja anknyta något till långtidsutredningens analyser, eftersom de har tagits upp i det nyss avslutade replikskiftet. Jag vill förutskicka att jag inte har läst denna utredning. Men jag har som utgångspunkt en intervju med ingen mindre än finansminister Gunnar Sträng, så jag är väl inte alldeles ute på lösan sand.

Finansutskottets betänkande nr 16 redovisar ju en hel del värt att veta för svenska folket och kanske inte minst för politikerna. Man summerar utvecklingen och säger beträffande inflation och prisstegringar, som jag förutsätter har diskuterats i den här debatten, som jag inte haft möjligheter att följa, att vi under 1960-talet hade en 4-procentig inflation, i början av 1970-talet hade en 7-procentig och nu i mitten på 1970-talet har en 10-procentig inflation. Det har ackumulerats en obalans i våra

utrikesaffärer – eller ett underskott – som fram till 1976 års slut beräknas omfatta 20 miljarder kronor, en mycket aktningvärd summa.

Det är möjligt att socialdemokraterna och regeringen förmenar att det är värt 20 miljarder kronor om svenska folket under den här treårsperioden har levat gott och varit vid gott mod. Förhoppningsvis kan man kanske då anta att det också kommer att ge ett förnyat mandat när vi går till val 1976. Jag skall självfallet inte på något sätt spekulera i detta.

Den breda enighet som ligger bakom utskottets konstaterande om läget tycker jag är glädjande, men den sträcker sig naturligtvis inte så långt som önskvärt vore. Den sträcker sig till ett konstaterande av hur förhållandet är i dag och vidare till att man inte kan fortsätta på detta sätt. Den nuvarande utvecklingen måste brytas. Jag tycker att det är av värde att man har kommit så långt. Om man sedan kunde bli överens om åtgärderna så vore det naturligtvis ännu bättre. Man skall väl inte på förhand säga vare sig att det är möjligt eller att det är omöjligt utan åtminstone ha förhoppningen kvar. Man har i varje fall kommit överens om att diskutera vägarna, och jag tycker det ligger mycket i det. Om man sedan kommer att diskutera kring ett runt eller ett fykantigt bord är mera en formalitet.

Får jag så säga några ord om långtidsutredningens analyser. Jag sade tidigare att jag knyter detta till en intervju med finansminister Sträng, och jag vill gärna – inte minst nu i hans närvaro – ge honom en eloge för hans oförblommerade sätt att säga sanningar. Det har han aldrig varit rädd för, och det inger respekt för honom i alla läger.

Långtidsutredningen ställer, tycker jag, på ett alldeles särskilt sätt i det här avseendet kyrkan mitt i byn så till vida att den anger att för att komma ur den här obalansen, vilket den förmenar är nödvändigt, kan vi bara gå till väga på ett sätt, nämligen – för att använda ett gammalt talesätt – arbeta oss ur krisen. Det är ett gammalt och beprövat medel, och det måste vi fortsätta med också under år som kommer.

Detta har finansministern understrukt, och det tycker jag är mycket välgörande. Inte minst personligen är jag glad för det, för jag har tidigare i ekonomiska debatter – jag tror bl. a. det var förra året – sagt att jag anser att vi förhandsdiskonterat möjligheterna att förkorta vår arbetstid i alldeles för hög grad. Jag tycker att vi har fört en lättsinnig debatt så till vida att vi har förespeglat människorna möjligheter som egentligen inte ligger inom så nära räckhåll. Vi har serverat ett smörgåsbord, skulle man kunna säga, där det bara varit fråga om hur man vill ta ut förmånerna. Det är inte mer än ungefär ett år sedan arbetsmarknadsminister Ingemund Bengtsson sade att han för sitt vidkommande – jag vill låta vara osagt om det gällde även regeringen i övrigt – i princip hade bundit sig för 30-timmarsveckan och att det var bara fråga om överläggningar med fackföreningsrörelsen.

Vidare har jag noterat att det här i riksdagen väckts mycket långtgående motioner på området, där det föreslagits att riksdagen skulle göra uttalanden i samma riktning. Jag har sagt vid många tillfällen, och jag

vill säga det också i denna debatt, att det finns inte något parti och inte heller någon regering som har mandat att dela ut någon kortare arbetstid. Varje avkortning av arbetstiden får ju betalas på ett eller annat sätt, och det tycker jag är mycket väsentligt att deklarerar.

Jag tror inte att det kommer som någon chock för svenska folket vare sig att man måste betala sina skulder och så att säga göra rätt för sig eller att man inte kan avkorta arbetstiden i den takt som förutskickats från visst håll. Jag skulle snarare tro att medborgarna i gemen – åtminstone en mycket stor del av medborgarna – tycker att politikerna och inte minst vi här i riksdagen skulle ha viktigare och mera näraliggande saker att diskutera än hur länge man skall arbeta i slutet av detta sekel. Det tycker jag är en rätt förnuftig slutsats.

Jag hoppas också att de politiker som varit ute och svävat här kan landa utan alltför stora skador.

Med detta vill jag ha sagt att frågan om hur länge vi skall arbeta inte är en partsfråga. Det är inte någon partsfråga mellan företagen och de anställda, utan det är en ren och klar samhällsekonomisk fråga, där man naturligtvis också får ta hänsyn till vad det är människorna vill prioritera: fritid, högre lön eller något annat. För att undvika missförstånd och onödig debatt på den här punkten exkluderar jag i denna debatt de marginella arbetstidsförkortningar som övervägs för vissa begränsade grupper.

Med hänsyn till rådande förhållanden inom ekonomin ifrågasätter jag också för min del om det kan vara nödvändigt att under det kommande året besluta om en femte semestervecka.

Jag tror emellertid att vi framöver – jag säger också det för att undvika missförstånd – får en förkortning av arbetstiden, men jag tycker att det har gått litet av inflation och förhandsdiskontering i hela denna fråga. Det kan nämligen ifrågasättas om det inte blir svårare att förkorta arbetstiden ju större andel av de sysselsatta som finns i den offentliga sektorn. Jag tror att det är så. Den sektorn innefattar nämligen i mycket hög grad sådana arbeten som måste utföras kontinuerligt, och eftersom rationaliseringsmöjligheterna ofta är mycket små i den sektorn måste arbetstidsförkortningen också bli mycket dyr. Likaså torde stora grupper alltså prioritera annan behovstillfredsställelse än ökad fritid, därtill många gånger hårt tvingade av den ekonomiska verkligheten.

Sedan är det mycket som talar för att i det höggradiga servicesamhälle som vi lever i, där arbetet i hemmet så att säga har flyttats ut och nu köps tillbaka i form av tjänster eller konsumtionsfärdiga produkter, kan arbetstidsförkortningen inte gå särskilt fort, eftersom i princip allt arbete, även det tidigare hemarbetet, skall köpas tillbaka och effektueras inom avtalad arbetstid.

Naturligtvis har vi – det är klarlagt i de analyser som gjorts – tappat något av vår tidigare andel av exporten. Det har framgått också av repliker i denna debatt. Jag skall inte fördjupa mig i det resonemanget. Men den förlorade andelen måste vi självfallet återhämta och även öka ex-

porten. Vi har här i landet latent, värdefulla tillgångar i skickliga företagare och kunniga arbetare med god moral. Det vill jag mycket starkt understryka.

Men det räcker inte för att bemästra alla svårigheter, i varje fall inte kostnadsutvecklingen. Och jag kan inte underlåta att säga att jag tycker det är fel när man gör den offentliga sektorn till löneledande. Det har skett vid åtskilliga tillfällen, och det är inte förvånande att vi då råkar i obalans.

Vidare tror jag det är nödvändigt att bryta de tankebanor som säger att näringslivet nödvändigtvis måste vara på tillbakagång i landet när det gäller sysselsättning och expansion. Det finns säkerligen möjligheter att vara offensiv också på detta område, men om det skall bli möjligt beror naturligtvis i hög grad på samhällets insatser och syn på företagen.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att jag tror det är nyttigt att beakta, att bakom ett företag står också en människa – kanske flera – med familjer som gör goda insatser och tar stora risker. Utan de många insatserna tror jag aldrig att vi klarar oss ur den ekonomiska obalans som vi nu har hamnat i. Och för detta krävs positiva åtgärder.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Förra året redovisade många företag stora vinster, så stora att regeringen såg sig föranlåten att införa ett nytt begrepp – "övervinster" – och samtidigt låta dessa specialdestineras till fonder för exempelvis miljöförbättrande åtgärder.

När ett företag som tillhörde denna vinstgivande grupp nu lägger fram en rapport om att det i år ökat sin försäljning med 28 % är det naturligt att tro att vinsten för detta företag även i år kommer att bli av klassen "övervinst". Därför blir man klart besviken när man samtidigt får veta att året innebär en minskning av vinsten med drygt 50 %.

Hur är detta möjligt? Enligt företagsledningen är det främst löneutvecklingen i Sverige i kontrast mot situationen i andra länder som är orsaken. Det har ej varit möjligt att kompensera kostnadsökningarna med ökad produktion och effektivitet. Därför har resultatet blivit en försvagad konkurrenskraft hos den svenska industrin, med minskade exportmöjligheter som följd. Samtidigt innebär detta lägre självfinansieringsgrad, medan fortsatt behov av investeringar och ökad kapitalbindning i varulager nödvändiggör ökad upplåning. Denna upplåning måste till största delen läggas på den utländska marknaden, eftersom den svenska är övermättad. Enda alternativet är att skjuta planerade investeringar på framtiden och att reducera redan påbörjade investeringar. Tyvärr har det senare alternativet måst tillgripas av många företag.

Vi behandlar nu inte bara den ekonomiska politiken utan även en eventuell förlängning av den allmänna prisregleringslagen. Det är en lag som blivit hårt kritiserad av många, bl. a. av moderata samlingspartiet. Man tycker att den är ihålig. Den drabbar orättvist, och den fyller inte den funktion som avses.

Till betänkandet i år har vi från moderat håll fogat ett särskilt yttrande, där vi konstaterar att vi skulle kunna acceptera lagen om man genom den kunde bli av med prisstegringarna. Men det är tyvärr inte så enkelt att man får prisstegringar att upphöra bara därför att man förbjuder dem. Det har också från många håll klarlagts att prisstegringstakten knappast sänks genom en priskontroll.

Vi har illustrerat detta med en hänvisning till postverket, som ännu en gång skall genomföra kraftiga portohöjningar, som motiveras med kostnadsstegringar. Vi tycker att det är förvånande att man anser att man med prisstopp kan häva prisstegringar när det gäller t. ex. lastbils-transporter men inte när det gäller statliga brevtransporter.

Det finns även en annan aspekt på prisregleringslagen. Det är risk att större företag som har resurser och gynnsamma förbindelser lättare kan få gehör för sina krav än mindre företag med begränsade möjligheter att hålla kontakt med myndigheterna.

Det har också hänt en annan sak: Långtidsutredningen har lagt fram sitt utlåtande. Man skulle kunna säga att det har kommit som en bilaga eller som en reservation till finansutskottets betänkande. Ingen kan missa sig på allvaret bakom de prognoser som där görs. Man säger rent ut att vi måste sluta upp att leva över våra tillgångar, som vi gjort under de senaste åren. I stället är det tid att börja betala våra skulder, innan de alldeles växer oss över huvudet. Botemedlet på sikt är enligt långtidsutredningen en mer realistisk ekonomisk politik och ökade industriinvesteringar.

Men utan en förväntan om att en investering skall ge ett positivt resultat görs inte någon investering hos våra företag. Hur skall de kunna stimuleras till ökade investeringar, när förutsättningarna är så dåliga som dagsläget visar? Kommer då regeringen att lägga om sin ekonomiska politik så att vi får några tecken på en näringspolitisk omorientering och en mera positiv inställning till företagandets villkor? Med tanke på utvecklingen under de senare åren i Sverige kan man ställa sig starkt tvivlande till en sådan omställning.

I finansutskottets betänkande kan man utläsa förståelse för företagens problem, men utskottet har tyvärr stannat för att vad gäller exempelvis rätten att utnyttja investeringsfonder för konjunkturutjämning begränsa tiden till den 31 mars 1976, medan vi från moderat håll vill utsträcka den till nästa års slut.

I reservationen 2 har vi närmare motiverat vårt ställningstagande och påpekat hur viktigt det är att på alla sätt försöka stimulera näringslivets investeringar mot bakgrund av att vi väntar en betydligt sämre konjunkturutveckling nästa år. Därför anser vi att den 31 mars måste vara en alldeles för tidig tidpunkt att dra in tillståndet att utnyttja investeringsfonden, speciellt som riksdagsarbetet nu tar en paus och några nya beslut knappast kan fattas förrän i slutet av februari eller i början av mars 1976. Det är lång tid ur företagarnas – och därmed även ur de anställdas – synpunkt, och planeringsarbetet kan då inte bedrivas på

ett effektivt sätt.

När vi nu är så pass överens om huvudlinjerna i den ekonomiska politiken, tycker jag att det är en skönhetsfläck att vi inte kan vara litet mer liberala mot våra företag och ge dem ett extra handtag i deras kamp att producera för landet livsviktiga varor, som kan säljas på våra exportmarknader.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2 och i övrigt till vad utskottet hemställt.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Bland alla produkter som bjuds ut till försäljning finns en grupp konsumtionsvaror och tjänster som är nödvändiga för livets uppehälle och som ingen kan klara sig utan. Dit hör en stor del av våra livsmedel och vad vi kallar för dagligvaror.

Genom prisutvecklingen under de senaste åren har regeringen tvingats föreslå olika åtgärder, såsom prisstopp och subventioner i första hand på de viktigaste livsmedlen men också på en del dagligvaror. För en del andra varor gäller att prishöjningar skall förhandsanmälas.

I propositionen 1975/76:41 föreslår nu regeringen att allmänna prisregleringslagen skall tillämpas ytterligare ett år. Detta är enligt vänsterpartiet kommunisterna en nödvändig åtgärd, som borde utvidgas så att prisstoppet kom att omfatta hela dagligvarusortimentet, så som vpk har föreslagit i motionen 40.

Prisstoppet på mjölk och mjölkprodukter samt kött och fläskvaror som kombinerats med subventioner via statskassan till jordbruket har förhindrat vissa ytterligare prisstegringar som annars skulle ha inträtt. Utan prisstoppet hade den genomsnittliga prisstegringen på dagligvaror varit ännu större.

Prisstoppet på vissa livsmedel har emellertid inte kunnat hindra att den allmänna prisstegringen såväl på dagligvaror som på konsumtionsvaror i allmänhet fortsatt i ökat tempo. Prisstoppets verkningar begränsas av undantagen.

Enligt den officiella statistiken från statens pris- och kartellnämnd har priserna på dagligvaror under det här årets tre första kvartal gått upp med 10,2 %. I begreppet dagligvaror ingår då förutom maten även cigaretter, kemisk-tekniska produkter och mjukpapper. Men där ingår inte rotfrukter, grönsaker, frukt och bär annat än i konserverad eller fryst form. En jämförelse med förra hösten när det gäller dessa varor visar på kraftiga prishöjningar.

Priset på en så viktig basvara som potatis har gått upp med mer än 100 % och detta har föranlett ett ingripande i prisutvecklingen. Priserna på övriga rotfrukter och grönsaker har stigit med 25–30 %. De prishöjningarna finns inte med i den officiella statistiken. Räknar man med de prishöjningar som har förekommit enbart på mat och dryck blir procentsatsen för de tre första kvartalen i år sannolikt högre än de officiellt uppgivna 10,2 %.

Till de nämnda prishöjningarna skall läggas höjda taxor och avgifter, vilket i sin tur påverkar hyrorna. Kläder och skor hör också till de varor som stigit kraftigt i pris under det senaste året. Stigit har också utgifterna för nästan alla tjänster som vi är beroende av, reparationer, arbetsresor etc.

Herr Hermansson har i sitt inlägg påpekat att monopolbildning och sammanlagning av företag oftast har en negativ inverkan på prissättningen. Det talas ofta i detta sammanhang om vikten av fri konkurrens, vilket är en myt. Varje fusion som i verkligheten leder till sämre konkurrens får konsumenterna till sist betala i form av högre priser. Sammanlagningar sker för det mesta med regeringens samtycke. Riksdagen borde besluta om en lagstiftning som förbjuder den monopolbildning som inte bevisligen är till fördel för konsumenterna och alltså införa lagar som tvingar företagen att konkurrera i stället för att som nu ofta sker samarbeta när det gäller prissättningen. Ingen tror väl att Åhléns köp av NK-koncernen med dess Epabutiker, vilket är den senaste fusionen, kommer att innebära sänkta konsumentpriser. Följden blir i stället en minskad konkurrens – det är ju konkurrensen som köps ut.

Allt detta sammantaget försvårar för stora grupper i vårt samhälle att på ett tillfredsställande sätt klara sin försörjning. Vänsterpartiet kommunisternas förslag att prisstoppet skall utvidgas till att gälla alla dagligvaror är därför väl motiverat och betingat av att inflationen och särskilt de höjda priserna på dagligvaror, däribland livsmedel, utgör en särskilt stark belastning för de grupper som av olika skäl måste använda en större del av inkomsten för inköp av livsnödvändiga varor. Till dem som använder en relativt sett större del för dessa inköp än höginkomsttagarna hör barnfamiljer, arbetare med tunga yrken och låginkomsttagare, däribland pensionärer.

Under den senaste veckan har vi läst i pressen om vad långtidsutredningen kommit fram till. Dess slutsats är att vi konsumerar över våra tillgångar och att en skärpning av konsumtionen är nödvändig för en jämvikt i bytesbalansen.

Visst finns det grupper i vårt samhälle som konsumerar över sina behov, och alltför ofta är det undanhållna skattemedel som används för överkonsumtion av varor och tjänster. Men det gäller inte de grupper av människor som jag nyss har talat om.

Skall vi komma till rätta med den överkonsumtionen behövs en annan styrning av utbudet av varor och tjänster. Produktionen måste då inriktas på människors behov och inte på den vinst en vara kan ge. Den årliga summan för inköp av dagligvaror utgör 36 miljarder kronor, och det lämnar utrymme för en dragkamp mellan företagen. Osund forskning, reklam och marknadsföring som manipulerar konsumenterna måste beivras. Verksamheten måste i stället bedrivas i informativt syfte och vara vederhäftig i ordets rätta bemärkelse.

Ett sätt att styra produktionen och konsumtionen är att påverka priserna på de för alla människor nödvändiga varorna i positiv riktning.

Vänsterpartiet kommunisterna har under en följd av år ställt kravet Bort med moms på maten – ett krav som vunnit en allt starkare anslutning bland allmänheten men som övriga partier i riksdagen varje år röstat emot med olika argument. I dagens motion föreslår vi en annan dellösning av prisfrågån av särskild betydelse för löncarbetare och alla med låga inkomster och som en första åtgärd i kampen mot inflationen. Förslaget avfärdas av utskottets majoritet med motiveringen att en sådan åtgärd ej är påkallad i nuvarande läge. Motionsyrkandet avstyrks därför. Frågan blir då vilken inflation och prishöjning som skall tolereras, innan åtgärder blir påkallade.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den reservation av herr Hermansson som är fogad till finansutskottets betänkande nr 15.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Mitt inlägg här i dag har kanske närmast karaktären av en pliktuppfyllelse, som jag å dragande kall och ämbetets vägnar känner mig tvingad till – denna deklaration med hänsyn till att jag om en månad kommer att lägga en statsverksproposition på riksdagens bord med en finansplan och en nationalbudget samt en så pass aktuell avstämning av den ekonomiska situationen som det då finns möjlighet till.

När jag nu ändå har begärt ordet vill jag inledningsvis göra en litet ovanlig reflexion. Jag konstaterar nämligen enigheten i finansutskottet i vissa väsentliga strategiska avsnitt när det gäller bedömningen av den ekonomiska utvecklingen. De två reservationer som avgivits splittrar inte denna bild av enighet. Herr Hermansson återkommer i sin reservation till att presentera sitt speciella samhällssystem och ett program för att nå fram till det samhällssystem som enligt hans specifika uppfattning är det riktiga. Den moderata reservationen gäller en förlängning av investeringsfondernas användning och tillämpning till den 31 december 1976.

I det senare fallet har finansutskottet sagt att man för dagen inte har någon anledning att ändra på den "lilla finansplanens" slutsatser. Man förbehåller sig rätten att fundera på det litet längre fram. Jag tror att utskottet har intagit en klok och riktig ståndpunkt. Man håller beredskapen uppe men anser inte att man i dagens situation mot bakgrund av den ännu relativt höga investeringsaktiviteten och det utomordentligt goda sysselsättningsläget för bl. a. byggnadsarbetare har anledning att redan nu binda sig.

Vad jag finner mest intressant i finansutskottets betänkande är följande, som jag citerar från s. 15 i betänkandet nr 16:

"Att i nuvarande läge föra en ännu expansivare finanspolitik är med hänsyn till utrikesbalansen och prisstegringsriskerna ej tillrådligt. Detta sätter snäva gränser för riksdagens beslut om ytterligare statsutgifter. Skulle sådana beslut få större dimensioner och gå utöver vad som erfordras för energibesparande åtgärder krävs enligt utskottets mening att

riksdagen samtidigt beslutar om kompenserande finansiering eller att kreditpolitiken skärps.”

Det sista anser jag faktiskt såsom en sensation i utskottets skrivning, eftersom betänkandet har undertecknats av de borgerliga ledamöterna. Jag betraktar det såsom ett välkommet intellektuellt tillfrisknande i våra ekonomiska debatter. Följaktligen hälsar jag det med stor tillfredsställelse.

I denna debatt har det klagats över att den förda ekonomiska politiken inte har varit tillräckligt realistisk. Den borde ha varit så realistisk och så förtänksam att vi hade sluppit utlandsupplåningen, som nu bl. a. på grund av långtidsutredningens slutsatser framstår som ett så betänkligt inslag i framtidsbedömningen att vi snarast möjligt måste se till att försöka återställa ordningen i det avscendet.

Nu tycker jag nog att kritiken av utlandsupplåningen och efterlysandet av en mera realistisk politik som skulle ha inneburit att vi sluppit denna upplåning, när den framförs av oppositionen, utgör en i högsta grad osann beskrivning av historikutvecklingen. Det är inte så förskräckligt länge sedan en broschyr framlades inför offentligheten, fabricerad av en del av det bästa vi kan visa upp i fråga om nationalekonomisk expertis, dvs. personer som är dekorerade med professorstitlar i långa banor, där det mycket energiskt hävdades att nu måste det till en kraftig utlandsupplåning för att klara den framtid vi har att gå till mötes.

Det är bara ett och ett halvt år sedan vi kunde notera det inlägget i debatten. Med utgångspunkt i detta – jag minns det mycket väl – yrkade oppositionens företrädare med stor andfåddhet på att finansministern snabbt skulle realisera önskemålet om den kraftiga utlandsupplåningen.

Vid det tillfället förde jag resonemanget – jag är beredd att dra det i åminnelse nu – att utlandsupplåningen bör ses med vissa variationer betingade av vilka det är som lånar. Jag är den förste att understryka det allvarliga i den upplåning vi har nu och nödvändigheten av att återställa balansen i våra utrikes affärer så att upplåningen i varje fall inte ökar. De kapitalkostnader vi har dragit på oss uppgår redan 1976, som det har sagts i utskottsbetänkandet, till 2 miljarder, och det kan hända att de når upp emot 3 miljarder när vi kommer fyra à fem år fram i tiden, för så snabbt lägger man ju inte om politiken.

Jag är alltså angelägen om att understryka allvaret i detta, men det finns ändå en variation i konfekten som är värd att understrykas. Om ett enskilt företag lånar pengar utomlands, så har företagaren alltid gjort en bedömning, som är rent företagsekonomisk: Kan jag låna pengarna och med dem göra en investering, så bedömer jag företagets framtid vara sådan att jag kan betala räntor och amorteringar av den avkastning som den nya investeringen ger och naturligtvis också tjäna en slant på det hela – i annat fall gjorde jag nu inte investeringen. Men det är litet annorlunda, när stat och kommun förstärker sina inkomster med upplåning utomlands.

I allmänhet har såväl kommuner och landsting som staten behov av

att finansiera sina budgeter via ett inslag av upplåning. De statliga, kommunala och landstingskommunala investeringarna ger inte profit och avkastning på samma sätt som de privata. Genom en finansiering via utlandsupplåning bygger man således upp ett kostnadsläge som är förtvivat svårt att nedbringa. Jag tror inte att jag behöver understryka det – jag är alldeles övertygad om att kommunala kassaförvaltare och finansborgarråd har precis samma uppfattning. Även om man roar sig med att säga att utlandsupplåningen finansierar investeringar som sjukhus, långtidsvårdshem, skolbyggen och universitet så blir det ändå i praktiken en historia som ligger farligt nära driftskostnadernas nödvändighet och ofrånkomlighet. Ur den synpunkten är naturligtvis utlandsupplåningen i allt väsentligt problemet, om den offentliga sektorn finansierar sin verksamhet där.

När jag tidigare har sagt detta, så har det väckt en viss indignation. Man har gjort gällande att det är finansministern som skall ut och låna i utlandet för att den svenska kapitalmarknaden skall stå till förfogande för den produktiva industrin, som det brukar heta. För den senare är det inte så avgörande om man förser sig på svensk kapitalmarknad eller på utländsk, eftersom man gör sin investeringskalkyl och sin företagskalkyl i båda fallen innan man lånar pengar. Med hänsyn till ränteskillnaden kan det spela en viss roll, eftersom den längre upplåningen utomlands fortfarande är väsentligt dyrare än vad den är här hemma. Jag vill understryka att det är annorlunda för den offentliga sektorn. Detta var en analys av problemet som det kan vara värt att göra i en sådan här ekonomisk debatt.

Det avgörande är ändå att det är beskäftigt och oriktigt av oppositionen att nu kritisera den utlandsupplåning som redan har gjorts. Ni har – jag använde uttrycket med stor andfåddhet – yrkat på den utlandsupplåningen tidigare. Jag tillhör inte dem som botaniserar i gamla akter och använder dessa i den politiska debatten. Har man inte cement i stället för grå celler innanför pannbenet så måste man ju vara på det klara med att i den mån som förutsättningarna förändras för den ekonomiska politiken, så måste också diskussionerna och åtgärderna förändras. Men i detta fall hade jag ändå ett visst behov av att säga vad jag nu har sagt.

När jag ser på situationen i dag så är det fråga om gamla kända ting som jag som hastigast skall repetera. Ännu så länge har vi på ett överraskande sätt hållit den höga sysselsättningen uppe. 90 000 fler människor i sysselsättning under månadsskiftet oktober–november jämfört med för ett år sedan är ju en verifikation på att det svenska samhällsmaskineriet fortfarande går i hög takt. Även om man med utgångspunkt i leveranssiffrorna och orderingången klart kan avläsa en dämpning och man samtidigt har i bakgrunden de internationella ekonomernas och statsmännens uppfattning om en uppgång under 1976, så är det svårt att redan nu anslå de definitiva rekommendationerna för hur den ekonomiska politiken skall hanteras. Man får nöja sig med att bedöma den

i dagsläget och hålla en hög beredskap samt vara beredd på alternativa ingrepp. självfallet gärna i båda riktningarna. Jag fattar det så att utskottets huvudsyfte är samstämmigt med den deklarationen.

Jag skall inte ytterligare fördjupa mig i arbetslöshetsstatistiken. De enligt arbetskraftsundersökningarna 1,8 procenten arbetslösa är en fin siffra vid denna tid på året. Att vi har haft nyanmälda lediga platser i november till ett antal som är större än under det senaste halvåret kan också framstå som en inadvertens om man ser på vissa andra inslag i den ekonomiska bilden som går åt andra hållet.

Allt detta skall sättas i samband med den internationella situationen på arbetsmarknaden, som har varit till ytterlighet dystert med en normal arbetslöshet som har legat på 4, 5, 6 och 7 och i något fall ända uppe på 9–10 %. Vi har levt vårt eget liv i denna omvärld. Man kan fråga om det har varit ett naturligt eget liv. Ja, vi har valt denna väg helt enkelt därför att vi sätter sysselsättningen i en sådan prioriterad ställning i hela den ekonomiska politikens spektrum av åtgärder, och vi står till svars för det.

Hur det blir i fortsättningen vet jag ingenting om i dag annat än att sysselsättningspolitiken även fortsättningsvis kommer att ha denna klart prioriterade ställning när vi bedömer de ekonomiska ingripandena.

Utlandsupplåningen, som är vårt stora problem, modifieras kanske litet grand i valutareservens utveckling. Den har i vårt land förstärkts med ca 4,5 miljarder under den senaste tolv månadersperioden. Vi har 13 miljarder eller, om vi tar med tidsdispositionerna, kanske 16–17 miljarder. Vi har en valutaställning som är förhållandevis god, även om den inte är någonting att skryta med om jag ser den i samband med och i relation till den ständigt ökande utrikeshandeln. Och det är naturligtvis en jämförelse som vid sådana här deklarationer bör göras.

Men det ligger naturligtvis också en förklaring i att åtskilligt av de upplånade medlen ännu inte har satts i disposition i vårt näringsliv. Medlen går in i riksbanken och i affärsbankernas valutareserver och växlas om i svenska pengar. Just denna förstärkning av valutareserven har naturligtvis, i en internationell bedömning av landets ekonomi, åtskilligt av positivt värde.

Ett annat uttryck för att vi fortfarande lever under en mycket stark intern efterfrågan finner man om man tittar litet närmare på kreditstatistiken i vårt land. Vi har haft en nyutlåning som jag snabbt bara skall diktera in några siffror om till protokollet. Det kan ju vara av intresse för dem som läser protokollet.

Nyutlåningen till kommunerna låg i oktober månad förra året på 230 miljoner. I oktober i år låg den på 515 miljoner. Nyutlåningen till företagen var i oktober för ett år sedan drygt 2 miljarder. I oktober i år låg den på 2,7 miljarder. Vi hade – och det är väl det intressanta – för ett år sedan en utlåning till hushållen på 1,3 miljarder. I oktober månad i år låg den på 3,1 miljarder. Det betyder en total expansion på utlåningssidan från 3,6 miljarder till 6,4 miljarder. Detta är uttryck för en hög intern

efterfrågan. Å andra sidan innebär det naturligtvis också att den tidigare så snabba ökningen av de svenska hushållens sparande nu har upphört. Men har man kommit upp i den sparkvot som vi nu har i de svenska hushållen och som är tre gånger högre än vad vi hade i slutet på 1960-talet är det, så som jag ser det, ingenting att gruva sig över, utan det är snarare anledning att vara tillfredsställd med att man har nöjt sig med det hushållssparande man för närvarande har och är beredd att satsa sina inkomster och slantar på en intern efterfrågan. Vi behöver den i sällsynt hög grad just nu när den externa efterfrågan är så pass dämpad.

Utlåningsciffrorna har ju sin motsvarighet, som framträder om jag ser på försäljningsutvecklingen. Den sista månaden av perioden oktober 1974-oktober 1975 – den här uppgiften är naturligtvis inte tillfredsställande vid en korrekt redovisning, eftersom vi hade en klar nedgång i försäljningen i oktober månad i fjol – har försäljningen visat en volymmässig ökning på 12 %. Märk väl att jag säger volymmässig ökning. En volymmässig ökning av 12 % i detaljhandeln är alldeles särskilt uppseendeväckande.

Vi vet allesammans – jag tror jag sade det i går – att 1975 kommer att representera ett absolut svenskt rekord i fråga om inköp av privata personbilar.

Hur är det då med priserna i atmosfären av en stark intern efterfrågan? Naturligtvis har vi haft en för hög prisstegring i vårt land, men här som på andra håll är ju allting relativt. Prisstegringen är rimlig internationellt sett. Tolv månaderstalet hos oss ligger på 8,9 %, och jag skulle väl ändå våga säga att vi kommer att passera det här året, oavsett om jag räknar perioden december–december eller kalenderåret, med en prisstegring som håller sig något under 10 %.

Även det är för år 1975 internationellt sett en god utveckling. Jag har ibland sett i pressen att man diskonterat en snabbare prisnedgång i andra länder än vad som måhända är befogad, när man tagit något månadstal och multiplicerat upp det till årstal. Tyvärr har på senare tid denna för nationerna i och för sig glädjande prisnedgång stagnerat. På sina håll har man t. o. m. under de senaste månaderna – danskarina är nu i den situationen – kunnat avläsa en ny prisstegring, vad nu det kan innebära. När det gäller handeln med de stora, tunga varorna anser man att efterfrågeläget på nytt börjar ge möjligheter för nya prisutbud som ligger högre än de gamla.

Jag nämnde tidigare den allvarliga situationen när det gäller bytesbalansen. Den har nu på ett alldeles särskilt sätt understrukits av långtidsutredningen. Vid sidan av sysselsättningen blir naturligtvis återställandet av bytesbalansen det stora strategiska problemet för den här nationen under den närmaste femårsperioden. Eftersom vi beslutat oss för att vi inte skall svälta oss till balans utan arbeta oss till balans, måste det – om sysselsättningen sätts i första hand – medföra återverkningar på andra sektorer i den samhällsekonomiska helheten, sektorer som offentlig konsumtion och fortsatt expansiv reformverksamhet. Det betyder

Onsdagen den
10 december 1975

*Den ekonomiska
politiken*

inte uteslutande av en fortsatt reformverksamhet, men det betyder säkerligen en lugnare takt, om vi skall klara de två strategiskt viktiga problemen – upprätthållandet av sysselsättningen och återställandet av bytesbalansen.

När jag lyssnade till de tidigare talarna i dag gjorde jag ett par anteckningar. Herr Burenstam Linder gjorde gällande, när han lade ut texten på det magistrala sätt som är hans eget, att den "dåliga ekonomiska politiken" får sin konkretisering bl. a. i den situation som vi avläser på sko- och textilindustriområdet med det försämrade konkurrensläget som industrin försatts i, naturligtvis – enligt herr Burenstam Linder – på grund av att vi fört en dålig ekonomisk politik här i landet. Jag tror inte att man skall betrakta vare sig sko- eller textilindustrin som representativa områden för en bedömning av landets internationella konkurrenskraft. Detta är ett par områden där inga sådana lagar gäller. De underutvecklade länderna, där man betalar en lön som ligger på en tredjedel av vad motsvarande grupper i vårt land tjänar, skall någonting producera för att få in de valutor som de behöver för sin uppbyggnadsverksamhet. De slår sig på textil och skor. Jag har kanske tidigare sagt här i kammaren att vi vid den svenska gränsen kan köpa i Mexiko tillverkade jeans – den här specifika typen av byxor – för ett pris som inte täcker sylönen för en svensk sömmerska. Det beror naturligtvis på utgångsläget. Försöker vi vara konkurrenskraftiga på dessa områden, tar vi oss vatten över huvudet. Det finns avsnitt inom textilbranschen där vi är konkurrenskraftiga, och de avsnitten skall vi odla. Men det finns stora, dominerande områden, beträffande vilka det är lika klokt att vi med en gång säger att här har vi inte en chans att hävda oss, om vi vill hålla gränserna öppna för import från de fattiga underutvecklade länderna. Men det är inget uttryck för ett allmänt dåligt svenskt konkurrensläge – det finns dess bättre annan produktion här i landet där vi i varje fall hitintills har hävdats oss på ett tillfredsställande sätt.

Herr Burenstam Linder tyckte att det var utomordentligt välgörande att vi nu fått ett enhälligt betänkande från finansutskottet, vilket således även mina partivänner står bakom. Jag avslöjar väl ingen hemlighet om jag säger att även finansministern står bakom skrivningen att skattepolitikens roll i inflationssammanhang bör bli föremål för diskussion i de framtida övervägandena – vilken form dessa nu än får. Det är naturligtvis inget nytt. Har vi glatt herr Burenstam Linder med detta – så all right; glädjeämnen är förmodligen inte alltför rikhaltiga i hans politiska tillvaro, och därför skall jag inte missunna honom den glädjen. Men när vi under senare år haft våra Hagaöverläggningar har vi ju fört in skattepolitiken och lönepolitiken i det mycket klart uttalade syftet att söka åstadkomma en större grad av stabilitet, en lägre nivå för kostnadsutvecklingen i vårt land och därmed också för inflationsutvecklingen. Det finns alltså ingenting specifikt nytt i detta. Men om det uppfattas som någonting nytt och det faller i god jordmån är jag tillräckligt generös för att även acceptera uttalandet härom.

Jag känner emellertid behov av att göra något av en reservation. Jag har i några av inläggen i dag funnit litet för stora förväntningar på det förhållandet att finansutskottet skrivit ihop sig om nödvändigheten av en överläggning mellan representanter för de olika politiska partierna och även andra – man har ju vid det här tillfället vidgat kretsen.

Att man velat vidga kretsen är rätt intressant. Om det ger någonting vet jag inte. Vi har haft stora svårigheter att hålla ihop den begränsade församling som deltagit i de båda tidigare överläggningarna. Både herr Bohman och herr Hermansson ledsnade på sällskapet och klev av när det började bli spännande och man skulle träffa en uppgörelse. Om vi skickar inbjudningskort till Krister Wickman, till herr Hernelius, till vice talmannen Torsten Bengtson, till vice talmannen Cecilia Nettelbrandt och till de olika arbetstagarorganisationerna – liksom naturligtvis, såsom hittills, till finansutskottets ärade ledamöter – så får vi en församling som kommer att uppgå till 20 å 25 personer. Det kommer väl i och för sig att medföra en mer nyanserad och varierad diskussion. Huruvida resultatet blir något annat är jag inte säker på. Det var den reservationen jag ville göra. Den omständigheten att man sitter flera och resonerar är ingen garanti för att man kommer fram till en politisk lösning som kan accepteras i det här huset och vara riktrote för politiken framöver.

När det gäller frågan om arbetstagarnas medverkan har finansutskottet försiktigtvis uttryckt sig på det sättet, att sedan man tagit in de politiska representanterna för regering, finansutskott och riksbanken, bör man se till att löntagarorganisationerna hålls informerade med tanke på att de också skall göra sin insats i debatten – ställningstagandet beträffande formerna för denna medverkan har överlämnats till regeringen. Jag tror att ett av de klokaste inslagen i utskottsbetänkandet är att man inte i detalj fastställt formerna för arbetstagarnas medverkan utan överlätit detta till regeringen.

Herr Hermansson gjorde några siffermässiga jämförelser mellan industriinvesteringarna och de offentliga investeringarna. Han drog av siffermaterialet slutsatsen att herr Bohman i den förda politiken har blivit bönhörd över hövan. Att en viss relativ nedtagning, i förhållande till 1960-talet, har rått på den offentliga sektorn har sina naturliga förklaringar, som herr Hermansson väl känner till. Har man 20 000–25 000 tomma lägenheter i flerfamiljshus blir de byggande företagen mer försiktiga i sin igångsättning. Det är en alldeles naturlig och i och för sig riktig reaktion. Har man gjort undan en hel del tunga investeringar inom den kommunala sektorn – jag tänker på specialistsjukhusen och skolans område – kvarstår det visserligen många tunga investeringar: barnomsorgen och långtidsvården exempelvis. Men tidigare hade vi allt detta på en gång. Nu bör det bli litet lugnare i det avseendet. Då får man också en viss nedtagning. Framför allt spelar det en enorm roll för kommunerna vilken takt man har i bostadsbyggandet, eftersom sekundärinvesteringarna till bostadsbyggandet är ett mycket avgörande kommunalt investeringsengagemang.

Den industriella sektorn har fått ett förhållandevis större utrymme i investeringsfördelningen och på kreditmarknaden och kapitalmarknaden; men jag tvekar inte att säga att det har skett alldeles medvetet utifrån vad jag inledningsvis berörde, nämligen vårt stora problem med bytesbalansen. Vi måste förstärka den svenska industrins kapacitet. Vi måste få mer att exportera i en konkurrenskraftig uppgörelse med andra nationer. Det här ställs varje nation inför, oavsett politisk regim. Jag har tillräcklig erfarenhet av diskussioner med sådana nationer som inte har något nämnvärt privat näringsliv utan ett näringsliv som drivs i statens regi, och vad är exempelvis nationerna i öster intresserade av? Jo, att exportera, exportera och exportera för att få in de valutor som de måste betala den ofrånkomliga importen med. Varje samhälle i utveckling har detta krav framför sig och kan inte leva i de gamla fattiga agrarsamhällernas enkla bytesförhållanden med isoleringen inom de egna gränserna. Jag tycker att herr Hermansson skall se den här frågan utifrån litet mer toleranta synpunkter och inte försöka åstadkomma kontroverser på det sätt han gjorde. Vi har precis samma intresse, det må vara privata företag eller statliga industriföretag som arbetar, nämligen att exportera. Grunden för fortsatt expansion är vad exporten betyder valutamässigt, bytesbalansmässigt och sysselsättningsmässigt.

Herr Hermansson tog upp frågan om den slösaktiga interna konsumtionen och hade en debatt med herr Burenstam Linder på det området. Det är en diskussion som har förts många gånger i kammaren: om man skall tolerera det s. k. prylsamhället eller inte. Jag har i det avseendet kanske varit litet överraskande tolerant då jag har sagt: även om det kommer ut ting som är onödiga tror jag inte att detta på något avgörande sätt förändrar människornas konsumtionsvanor i ett fritt demokratiskt samhälle. Man har sina egna värderingar om var man tycker att man skall satsa sina pengar. Att från toppen tala om för svenska folket att det är dumt att köpa det, men klokt att köpa det kan vara en pedagogisk uppgift, som både herr Hermansson och jag kan ägna oss åt. Men jag tror fastligt litet på att vi kan komma till det resultat vi önskar genom förbud.

Bilarna är naturligtvis ett sådant område där vi har en överkonsumtion – jag angav vissa siffror tidigare – men det är en överkonsumtion som svenska folket med en mycket bastant majoritet har ställt sig bakom. Då får vi lov att acceptera det. Jag tror inte att vi har möjligheter att göra om människornas värderingar i det avseendet. Båtar är en annan sådan där historia. Herr Hermansson nämnde ordet plastbåtar. Om emellertid plastbåten är funktionsduglig och gör samma tjänst som den båt som herr Hermansson seglar omkring med regelmässigt varje sommar här i Östersjön är det ingenting att säga om plastbåten. Då får man acceptera även den såsom ett uttryck för vad den enskilde individen anser sig villig att spendera sina slantar på. Tycker han att han har pengar över måste han få använda dem till något som han kan nyttja på sin fritid – något som icke är nödvändigt men för all del förmodligen mycket

Onsdagen den
10 december 1975*Den ekonomiska
politiken*

behagligt, nämligen att segla omkring i en båt, oavsett om det är en plastbåt eller en båt som är byggd på gammalt traditionellt sätt.

Till herr Åsling skulle jag vilja säga att vi är helt ense om hans deklamationer om regeringsprogrammet i avseende på priserna, bytesbalansen och sysselsättningen. Jag har understrukt det tidigare. När han lägger så stor vikt vid att vi skall ha ett program mot inflationen, och tror att det programmet kommer att stiga upp som fågel Fenix ur askan från den kommande överläggningen säger jag allvarligt till herr Åsling: Låt oss gå till den här överläggningen utan att inbilla oss att vi klarar inflationens besvärligheter. Vi kan förhoppningsvis göra så mycket som ligger inom möjligheternas gräns. Men möjligheterna att klara alla problem bara vi sätter oss ned och resonerar är, det känner vi till sedan gammalt, mycket starkt begränsade.

Det behövs, sade herr Åsling, 400 000 nya jobb inom den närmaste femårsperioden. Jag utgår från att det var den perioden han talade om. Där repeterade han det program som hans partiledare offentliggjorde för en tid sedan. Jag har lagt märke till när jag har tittat i långtidsutredningens mycket vetenskapligt ambitiösa arbete att den har byggt sina kalkyler på den demografiska utvecklingen i vårt land – födelsetal, människor i olika åldrar, i arbetsföra åldrar – och satt in dessa uppgifter i deras samband med att vi bl. a. sänker pensionsåldern från 67 till 65 år, att vi dessutom har skapat andra möjligheter för en förtidspension och en varierande pensionsålder, och då kommit fram till att den egna befolkningsstammen inte ger möjligheter till en kraftigare sysselsättningsökning än förslagsvis mellan 130 000 och 150 000 människor på denna femårsperiod. Volymen män i sysselsättning torde sjunka, men vi kompenserar oss på den kvinnliga sidan, där vi fortfarande har en outnyttjad resurs som vi räknar med skall, förhoppningsvis, bjuda ut sig på arbetsmarknaden. Men långtidsutredningen har varit tillräckligt försiktig och sagt att den takt i inmarschen från kvinnornas sida på arbetsmarknaden som vi har avläst under den senaste femårsperioden knappast kan accelereras ytterligare. Om vi räknar med att den takten i stort sett hålls kommer vi fram till de slutsiffror som långtidsutredningen har presenterat.

Den enda möjligheten att tillmötesgå herr Åsling, herr Thorbjörn Fälldin och centerpartiet i övrigt i dess morska programförklaring är att vi bestämmer oss för en immigration på ca 50 000 personer utifrån varje år fram till 1980. Då kan räkneexemplet gå ihop, men inte annars.

All right – är det det man menar bör man säga det klart och tydligt, men även där tror jag att centerpartiet kommer att stöta på vissa begränsningsfaktorer, eftersom emigrationen utifrån de andra nationerna har lugnat ner sig betydligt mot vad som var vanligt under 1960-talet, om jag tar det som en jämförelse.

Det här är således litet siffermässiga funderingar eller försök att objektiva tala om hur det förhåller sig. Det är klart att det trasar sönder litet av den partipolitiskt agitoriska effekt som centerpartiet hade räknat med och räknar med när man kräver 400 000 nya jobb. Men när man

gör det utifrån förutsättningar som inte är verkliga är det väl lika bra att man snarast möjligt stannar någonstans där det sakliga underlaget och verkligheten ändå anger framgångslinjerna och möjligheterna.

Herr Löfgren, som jag satt och lyssnade på, gjorde väl egentligen bara ett inlägg som jag gärna vill säga något om. Det var när han sade att staten öppnade lönerörelsen för högt och följaktligen bär skulden till att den allmänna arbetsmarknadens löneläge blev så högt att vi fick den inflations- och kostnadsutveckling som han oroar sig för i olika sammanhang. Det var kontentan av vad herr Löfgren sade, även om jag uttrycker det på ett litet mera brutalt sätt än vad han gjorde. Det var inte att ta fel på vad han menade. Herr Löfgren var så tjänstvillig att han i sitt inlägg talade om mitt motargument. Därför behöver jag inte upprepa det, men jag får väl säga så mycket att det är en fullkomligt felaktig beskrivning av vad som hänt. Den diskussion några av stats-tjänarorganisationerna redan har aviserat och som går ut på att det statliga öppnandet av lönerörelsen gav så dåligt resultat att man anser sig ha välgrundade krav på en efterhandskompensation för att komma i kapp vad Svenska arbetsgivareföreningen och företagarna i det här landet har givit sina anställda är, menar jag, en verifikation på det omöjliga i herr Löfgrens resonemang.

Det brukar ju heta att mot okunnigheten – man brukar använda ett annat uttryck, men jag skall fortfarande vara mycket artig – kämpar även gudarna förgäves. Följaktligen skall jag inte fortsätta den här debatten med herr Löfgren.

Låt mig avslutningsvis säga ytterligare ett par ord.

Den ständigt lika aktuella frågan är: När kommer den internationella konjunkturuppgången? Där om tvistar naturligtvis fortfarande världens ekonomiska expertis. En ganska påtaglig samstämmighet föreligger om att den trots allt kommer, förslagsvis under senare delen av 1976. Då gäller det för oss med fortfarande en god intern efterfrågan och god sysselsättning att klara oss igenom den här övergångstiden. För det får vi vara beredda att satsa pengar. Det ändamålet, menar jag, har sådan prioritet att många andra önskningar på reformsidan får komma efter. Har man sysselsättningen som förstahandspolitisk målsättning är det logiskt och konsekvent att säga att andra önskemål får rätta sig efter detta.

Vi har krav på återställande i bytesbalansen. Långtidsutredningen har på premisser som jag tycker är mycket acceptabla räknat med att vi under den här femårsperioden skulle ha att dela på en tillväxt på ca 3 %. Den tillväxten har vi in-tecknat ganska starkt på reformsidan, framför allt i fråga om åtaganden mot våra folkpensionärer. De åtagandena har vi varit överens om och ansett riktiga som reformer. Garantin för en fyraprocentig reallönshöjning och det förhållandet att folkpensionsgruppen i vårt samhälle växer starkt, bl. a. genom reformer som vi också har varit eniga om, innebär en kraftig in-teckning som väl närmast skall lokaliseras till den privata konsumtionens område. Om man sedan har klart för sig att vi måste satsa på industriinvesteringarna, därför att det är absolut

nödvändigt för att klara problemen i fråga om bytesbalansen, frågar man sig: Vad har vi över för den offentliga konsumtionen, och vad har vi över för den privata konsumtionen, dvs. för lönehöjningar och för expansion på tjänstesidan i stat och kommun? Vad har vi över för investeringar på den offentliga sidan? Hur ter sig på dessa premisser vid en riktig fördelning våra exportutsikter och våra importutsikter? Hur kommer lagerförändringarna att te sig? Hela denna försörjningsbalans kan man variera på olika sätt. Utredningen har kostat på sig fyra variabler i fyra alternativ. På en presskonferens tillät jag mig säga och herr Harplinge – det är ju så populärt att använda namnen på orten där man bor, men han heter herr Kristiansson – uttalade sin anslutning till den deklaration jag gjorde, att det inte torde finnas något utrymme kvar, om vi skall klara de avgörande ultimativa målen i den ekonomiska politiken, att tala om en allmän arbetstidsförkortning före 1980. Jag har den uppfattningen, jag har deklarerat den förut och jag har varit beredd att upprepa den även vid det här tillfället.

Herr talman! Detta försök, som jag sade när jag började mitt anförande, att å dragande kall och ämbetets vägnar göra ett inlägg i den lilla finansiella debatten bör få räcka, och jag hemställer att i vederbörlig ordning få återkomma om någon månad när vi har litet färskare och större material i bakgrunden.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Som jag förmodade i mitt anförande föll utskottets skrivning beträffande finanspolitiken i god jord. Jag hade heller inte väntat mig något annat, och jag skulle t. o. m. kunna konstatera att den vann finansministerns synnerliga välbehag.

Finansministern säger att det är en sensation att tre oppositionspartier skrivit under på denna deklaration om en stram finanspolitik. Det sensationella, herr finansminister, är inte detta utan att frågan om den ekonomiska politiken och den ekonomiska situationen är så allvarlig att vi från utskottets sida nödgats göra denna deklaration. Återigen är vi inne på vad jag nämnde i min polemik med herr Ekström, nämligen att det är en ganska allvarlig kritik av regeringens ekonomiska politik i utskottets skrivning. Det sensationella är alltså att regeringen har skött ekonomin så att vi nu är tvungna att föra en mycket stram finanspolitik.

Sedan till sysselsättningen och de 380 000 à 400 000 arbeten som erfordras om man skall kunna ha en regional utjämning av sysselsättningsfrekvensen. Detta är centerns perspektiv en bit in på 1980-talet. Här måste finansministern faktiskt vara dåligt underrättad. Långtidsutredningen har två alternativ. Man har en ökning med 130 000 i den offentliga sektorn enligt alternativ 1 och 240 000 enligt alternativ 2. Finansministern utmönstrar uppenbart alternativ 2 utan närmare kommen-

tar. Jag förmodar att det är av finansiella skäl. Det kan inte vara av brist på arbetsvilliga människor, herr finansminister. Den enkla sanningen är den att om vi i hela landet har samma sysselsättningsgrad för kvinnor som i Stockholm och för män som i Jönköpings län, behöver vi kunna offerera 380 000–400 000 nya arbeten under perioden fram till början av 1980-talet om vi skall uppfylla målet arbete åt alla.

Min fråga till finansministern är alltså: Skall vi nu börja avlägsna oss från den centrala målsättningen regional utjämning? Skall vi alltså också avsvära oss ambitionen arbete åt alla? Finansministerns tal om immigration för att uppfylla denna ambition är i detta perspektiv rent nonsens.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! I den mån företrädare för de borgerliga partierna och ekonomer ute i landet har sagt att man till en del skall låna upp pengar i utlandet har detta gällt finansieringen av det grundläggande underskott som uppstod i samband med att oljeprishöjningarna genomfördes. Men jag tror inte att någon från det hållet har argumenterat för en politik som innebär att vi får vad som långtidsutredningen kallar en grundläggande obalans i våra betalningar till omvärlden och som leder till ett upplåningsbehov i år på kanske 5–6 miljarder mera än vad man annars skulle ha behövt låna. Det finns ingen, åtminstone inte inom moderata samlingspartiet, som har yrkat på att man skulle driva en sådan politik, som i efterhand skulle betalas med någon sorts upplåning utomlands.

Jag vidhåller det jag sade om det försämrade konkurrensläget, som har skapat den rådande situationen och upplåningsbehovet, och om att sko- och textilindustrin kan vara ett exempel på att ökade svårigheter har uppstått. I den av handelsministern framlagda propositionen om sko- och textilindustrin sägs det klart att nedgången för den exporterande delen av dessa näringar är mycket kraftig, långt större än vad som betingas enbart av den dåliga konjunkturen utomlands. På samma sätt förhåller det sig med importen. Man har på grund av de höga kostnaderna här hemma svårigheter att klara konkurrensen med denna.

Jag erkänner att dessa näringar har mera strukturella problem, men ovanpå dessa problem kommer det som jag har pekat på och som faktiskt är riktigt.

Herr finansministern anlägger i sitt anförande ett mycket glättat perspektiv. Mot bakgrund av den senaste månadens statistik för utlåningen, bilförsäljningen och försäljningen inom varuhusen ville han ge en känsla av att det egentligen inte fanns så mycket att oroa sig över. Men det är ett begränsat perspektiv med tanke på att det ändå gjorts solidare försök att se längre in i framtiden – av långtidsutredningen på nytt men även av Landsorganisationen i dess höstrapport – som visar en stor oro över utvecklingen och pekar på att åtgärder behövs. Jag fann i finansministerns anförande inte mycket av förslag till vad som verkligen skall göras utan endast ett förkastande av idén att man med bredare överläggningar skulle kunna skapa större förståelse för att det fordras nya ekonomisk-politiska insatser.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Några ord med anledning av finansministerns uttalanden beträffande mina inlägg. Jag trodde inte att vi skulle behandla så allvarliga ting som de som det nu gäller genom att tillgripa tal om okunnighet. Jag är nog inte, herr Sträng, någon riktigt så okunnig duvunge när det gäller avtalsrörelser och avtalsförhandlingar, eftersom jag inom flera företag speciellt har ägnat mig åt sådant arbete under flera årtionden. Jag vet att det i sådana sammanhang kan komma fram synpunkter, som visserligen slungas ut såsom sanna men som i alla fall är felaktiga. Och om herr Gunnar Sträng tillvitar mig en okunnighet, som inte ens gudarna kan rå på, är det kanske inte förmätet av mig att peka på en överdådig tvärsäkerhet hos Gunnar Sträng, som vi på vårt håll inte har anledning att sätta tilltro till.

När det gäller beskrivningen av anmärkningarna mot upptagandet av lån i utlandet bortser herr Sträng helt och hållet från anmärkningarna att ni försummade att ta utlandslånen i statens regi när det var billigt att ta dem, nämligen under det första halva året. Detta säger herr Sträng ingenting om. Samma är förhållandet när det har sagts ifrån att flera lån i utlandet inte borde upptagas vid en tidpunkt då det ansågs vara felaktigt att fortsätta att låna. Därför är det en oriktig beskrivning som herr Sträng här lämnar när han säger sig oreserverat ha rätt i allting medan oppositionen har fel i allting.

Jag är angelägen om att de frågor det här gäller nu verkligen skall kunna tas på allvar. Om herr Sträng är nöjd med löneutvecklingen inom den statliga sektorn – därför att ni där kan höja priserna hur mycket som helst, vilket t. ex. postportoökningar, ökningar av priser på järnvägsbiljetter och allt möjligt annat visar – är jag i stället allvarligt oroad å den svenska allmänhetens vägnar på grund av prisstegringarna och de ökade kostnaderna. Jag kan också betyga att det blir en alltmer utbredd uppfattning bland de svenska invånarna – även bland medlemmar i fackliga organisationer – att deras ombudsmän och företrädare driver ett spel som egentligen är alldeles förkastligt, eftersom därigenom en inflation pressas fram som ingen har nytta av. Man får visserligen räkna inkomster i högre penningssummor, men sedan måste man också betala utgifterna med högre belopp.

Jag hoppas att herr Sträng verkligen beaktar uppmaningen från finansutskottet att använda ett forum för samråd för att på den vägen tillsammans med alla parter komma till insikt om lägets allvar. Jag tror att man helt och hållet felbedömer situationen, om man talar om en överläggning och en politisk överenskommelse; det är i stället fråga om ett forum för samråd, som skall organiseras så långt i förväg att man noga kan förbereda besluten genom att höra olika instanser.

Säger man att man skall gå till en överläggning, som kan spricka på ett par, tre dagar, har man inte tagit dessa synpunkter på allvar, och då har man inte heller förstått vilken betydelse vi på vår sida har lagt in i begreppet forum för samråd.

Herr IERMANSSON (vpk):

Herr talman! Min gamla segelbåt, som snart fyller 40 år, blir lika stolt varje gång hon omnämns i den offentliga debatten. På hennes vägnar ber jag att få tacka herr finansministern i dag.

Nu var det inte min mening att ta upp någon diskussion om träbåtar kontra plastbåtar – ett ämne som man i båtägarkretsar kan diskutera både dag och natt – och inte heller var mitt syfte att föra diskussionen på det personliga planet. Vi har väl alla något överflödigt som vi skulle kunna undvara – vi kunde exempelvis börja med att ta av oss slipsarna, och sedan kunde vi ju fortsätta en bit till. Skall vi diskutera på det personliga planet, borde vi kanske klä oss i säck och aska, innan vi skulle ha rätt att framträda.

Men det var det samhälleliga problemet som jag ville ta upp här, och då är det ett faktum – även om herr Sträng talar om att han är mycket tolerant – att problemet inte är så enkelt som att man kan låta de privata fabrikanterna och storföretagen, de som behärskar marknaderna, få husera hur de vill, samtidigt som man hoppas på att konsumenterna skall visa så stor insikt att de väljer vad de verkligen behöver. Konsumenterna befinner sig i en mycket svår situation, och storföretagen har ett oerhört övertag. De planerar själva marknaden, medan vi konsumenter i många stycken är tvungna att handla på deras villkor.

Vad frågan gäller är ju det val som alltid måste göras i samhället mellan användningen av olika resurser. Man kan illustrera detta val på en rad områden. Jag hittade exempelvis en notis om hur mycket ett Viggensplan kostar, nämligen 23 milj. kr. För den kostnaden kan vi bygga daghemspatser för 1 150 barn under ett år, nybygga 6 km motorväg eller finansiera 11,5 miljoner skolfrukostar. Exemplet kan tas från många områden av samhällslivet.

Det är detta val som ständigt måste göras. Och vi menar, som vi har sagt i motionen, att det "krävs offensiva statliga insatser för industriutbyggnad och för en förbättrad social service. Det krävs en kraftig utbyggnad av barnstugeverksamheten. Det krävs förbättrade och billigare kollektiva kommunikationsmedel. Det krävs en förkortad arbetstid, 7 timmars arbetsdag bör genomföras under 1976. Det behövs kraftiga förbättringar på miljöområdet såväl inom arbetsmiljön som inom den s. k. yttre miljön."

Allt detta måste det beredas plats för. Vi måste föra kampen för dessa kollektiva, gemensamma krav mot dem som vill använda samhällets resurser för en sådan produktion som ger dem de stora profitterna, men inte tillfredsställer människornas behov.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Lika föredömligt kortfattad som föregående talare har varit skall jag försöka vara.

Jag vill till herr Åsling säga att när jag betraktade betänkandet som en sensation var det specifikt med hänsyn till att där sägs, att om man

framöver föreslår kostnadsökningar i den statliga budgeten – utskottet gör en reservation för åtgärder som är betingade av energisparandet – skall man också vara tvingad att komma med förslag om kompenserande finansiering. Jag har ju fått en enorm massa kritik just för den tankegången, som var och en kan erinra sig, när jag har sagt som så, att vill man bjuda över är det också rimligt att man anvisar pengarna. Det har man tidigare nonchalerat. Om jag nu får ta utskottsbetänkandet som en klar vändning från oppositionens sida, är ingen mer tacksam än jag. Herr Åsling kan vara livligt övertygad om att jag i fortsättningen nogsnamt skall bevaka att man följer upp sin storartade deklARATION, som jag mycket välkomnar.

Sedan har vi frågan om de 400 000 jobben. Långtidsutredningen har redovisat en variation mellan 120 000 och 150 000 nya arbeten på premisser som jag tycker är plausibla. Utgångspunkten måste nämligen vara vad den svenska folkstammen har att ge under den här tiden, under förutsättning av att vi har samma takt i inmarschen från kvinnorna på arbetsmarknaden som vi haft under den senare femårsperioden. Längre tror jag inte man skall sträcka sig, för ju flera kvinnor som marscherat in på arbetsmarknaden, desto färre blir ju kvar för den fortsatta inmarschen. Det är naturligen på det sättet att de kvinnor som ligger närmast till för att lämna sin hus- och hemmiljö och gå in på arbetsmarknaden gör det först, medan de som sitter hårdare fast i den dröjer längre. Här har ändå långtidsutredningen räknat med att inmarschen skall fortsätta, och utredningen hamnar då på väsentligt annorlunda, lägre siffror än centerpartiet. Men jag tror, som jag tillät mig säga, att det är andra bevekelsegrunder som ligger under den här fixeringen hos centerpartiet.

Till herr Burenstam Linder skulle jag egentligen bara kunna säga som så när det gäller den diskussion om ökad upplåning som vi hade för ett och ett halvt år sedan, då oppositionen livligt rekommenderade finansministern att effektuera sådana beställningar, att utvecklingen väl nu har givit vid handen att all försiktighet här var ganska nödvändig och rekommendabel.

Herr Löfgren blev indignerad och tittade ilsket på mig när han talade om de höga statstjänarlönerna, som har ställt till sådant elände för de privata företagarna. Så är det naturligtvis inte. Någon måste ju börja göra upp när alla satt och väntade på alla. Stat och kommun var ense om en uppgörelse som vi ansåg vara rimlig och resonlig. Vad som sedermera hände var att de privata företagarna gjorde upp på ett högre plan. Jag har förtvivlat svårt för att hålla med herr Löfgren när han pekar på staten som något slags ledare för den lönerörelse som han anser ha gått ur spår och hamnat alldeles för högt.

När jag sedan tror att herr Löfgren är i viss mån okunnig – och jag vidhåller detta – gäller det hans andra franka förklaring. Han säger att medlemmarna i fackföreningarna har en helt annan uppfattning än sina fackliga företrädare – medlemmarna är nöjda med mycket lägre lön och beskedligare uppgörelser. Men det är den där ombudsmannakamarillan,

menar herr Löfgren, som tvingar fram den utveckling som han ogillar.

Jag har inte den känslan. De centrala uppgörelser som träffas ligger inte högre än de lokala. I de lokala uppgörelserna kommer just arbetsplatsens intressen på ett alldeles särskilt sätt i förgrunden. Skulle det vara så illa som herr Löfgren gör gällande, att man har en distans mellan medlemmar och funktionärer, så korrigeras det på nästa förbundskongress – det kan ju herr Löfgren trösta sig med. Nu har han fel på den punkten, så det blir inte förändringar i någon större utsträckning – det är jag rätt säker på.

Slutligen vill jag säga till herr Hermansson att personligen har jag aldrig tidigare i någon ekonomisk debatt talat om herr Hermanssons segelbåt. Det var således premiär för mig här i dag. Men det slog så väl ut att jag fick ett offentligt tack från herr Hermansson i talarstolen, och det har han aldrig tidigare kostat på sig i debatterna oss emellan. Jag är glad över att jag med det där inlägget slog an hjärtesträngar hos herr Hermansson så att han verkligen gick ifrån vanorna och gav ett offentligt tack till finansministern.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Den här debatten, som ett tag föreföll litet avslagen, håller nu faktiskt på att bli ganska intressant.

Finansministern ifrågasätter inte längre siffran 380 000–400 000 i fråga om nya jobb – och jag håller honom räkning för detta – mot bakgrund av kravet på regional utjämning. Han har i stället övergått till argumentet att det utifrån "plausibla premisser" inte finns möjligheter att erbjuda mer än 130 000 à 150 000 nya jobb i det perspektiv som vi här talar om. Det är helt enkelt så att regeringen har en låg ambitionsnivå. Man vill inte sträcka sig längre i den politiska målsättningen. Jag måste säga, herr talman, att det är rätt avslöjande.

Det är alltså tillfredsställande enligt det socialdemokratiska partiet, att kvinnor och män i stora regioner av vårt land med glesbygd inte kan erbjudas samma möjligheter till jobb som kvinnor och män i andra regioner av vårt land. Det är ju det frågan gäller. Hur skall man i framtiden från det socialdemokratiska partiet kunna tala om allas rätt till arbete, när man i ett perspektiv som sträcker sig in i 1980-talet har en så låg ambitionsnivå när det gäller sysselsättningen? Tänker herr finansministern i nästa finansplan utmönstra den övergripande målsättning i den ekonomiska politiken som heter regional balans? Mot bakgrund av denna diskussion blir det mycket intressant att ta del av finansplanen för 1976.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Herr Sträng var utomordentligt belåten över att man i utskottet gjort det uttalandet, att offentliga utgiftsökningar i den mån de förekommer skall föranleda motsvarande inkomstskärpningar. Ja, för vår del tycker vi att detta är rimligt och riktigt – vi har alltid strävat efter att det inte skall vara någon skevhet i de offentliga finanserna.

Jag vill bara påpeka att det naturligtvis finns andra möjligheter hela tiden än skärpning av skatter för att åstadkomma denna balans. Vi har t. ex. möjlighet till besparingar i offentliga utgifter på olika områden, vilket är ett viktigt alternativ som vi inte skall glömma bort.

Och sedan undrar jag, inför denna nya princip som finansministern nu fäster så stort avseende vid: När t. ex. NJA behöver drifttillskott för att täcka förluster, kommer finansministern då att lägga fram en proposition om höjning av löneskatt eller någonting liknande för att täcka detta?

I morgon, när socialdemokraterna här skall rösta igenom 40 miljoner som statens utvecklingsbolag behöver för att täcka förluster, varifrån kommer då pengarna? Har herr Svanberg i näringsutskottet föreslagit att det skall vara en motsvarande skatteskräpning?

När det skall läggas fram förslag här så småningom om både den ena och andra miljarden för att köra i gång med Stålverk 80, skall det då bli en arbetsgivaravgift på en eller annan procent för att betala detta?

Finansministern sade att han mycket noga skall följa hur borgerligheten uppträder på det här området. Nåväl – vi skall följa hur finansministern gör också, för i själva verket är det så att ni framför totalfinansieringskravet när det passar. Men då t. ex. bostadspolitiken förra året hade kommit i stora svårigheter, så att man fick lov att återinföra det finansieringssystem som förkastats år 1967 och det kostade 800 miljoner att genomföra förändringen, var det inte tal om någon totalfinansiering längre, utan då skulle det gå på sitt eget sätt.

När det gäller den utländska upplåningen, så är vi alla överens om att det är ett utomordentligt allvarligt problem. Finansministern sade – och det var bra – att här gäller det att iaktta stor försiktighet. Men det är ju då konstigt att man ändå i år har drivit en ekonomisk politik som lett till denna fundamentala obalans och medfört ett upplåningsbehov långt utöver det som skulle följa av oljeprishöjningar och konjunkturella svårigheter vad gäller vår export. Den här obalansen är så stor att långtidsutredningen kallt räknar med att den skuld som vi ådragit oss inte skall kunna vara avvecklad förrän långt in på 1980-talet. Målet är ju bara att vi fram till 1980 skall kunna skapa balans i bytesbalansen. Men om man har underskott hela tiden fram till 1980 i bytesbalansen, så innebär det att varje år fram till dess skall vi hålla på att lägga ytterligare miljarder till vår utlandsskuld. Hur stor den då kommer att vara 1980 kan ju var och en tänka sig. Sedan skall vi under 1980-talet köra i gång och försöka återbetala detta.

Det är inte, som det har stått i en del tidningar, så att långtidsutredningen räknar med att vi på något sätt skall ha gjort oss av med den här skulden fram till 1980. Jag anser att det är utomordentligt allvarligt att man inte förra året eller tidigare i stabiliseringspolitiken tog det grepp som vi i finansutskottet, inkl. socialdemokraterna, nu har enats om för att verkligen få till stånd en rimligare utveckling på det ekonomiska området. Om någonting verkligen är kännetecknande för detta

utskottsbetänkande och det sammanhållande i den enighet som man här har talat om, så är det just detta konstaterande att den hittills förda ekonomiska politiken inte har varit rimlig som stabiliseringsgrund utan att det fordras nya metoder.

I sitt första anförande talade finansministern om industriinvesteringarnas betydelse, och han sade att de hade utvecklats relativt väl. Men då skall vi vara medvetna om att det i år har gjorts ständiga nedjusteringar av bedömningarna rörande hur industriinvesteringarna kommer att utvecklas. I januari sade finansministern att ökningen troligen skulle bli 10 %, i den reviderade finansplanen i maj hade det procenttalet sjunkit, i konjunkturinstitutets bedömning i höstas talade man om en ökning på 7,5 %, och nu är man nere vid den bedömningen att det bara skulle bli 4 % ökning av industriinvesteringarna – och därav faller hela ökningen på byggnadssidan, det blir ingen ökning på maskinsidan. Detta med investeringarna är väl ingenting som alla hetsar upp sig över och anser vara så betydelsefullt, men de som håller på med den ekonomiska politiken och skall bedöma vad som måste göras tar naturligtvis stort intryck av den nedgång i ökningen som redovisas och vad den innebär för det grundläggande problemet, nämligen att skapa balans i de yttre betalningarna.

Jag upprepar vad jag sade i mitt första inlägg, att om vi inte skaffar oss manöverutrymme på valutasidan, då hjälper det inte med aldrig så många fromma uttalanden om att hålla sysselsättningen i centrum. Att man inte fäster tillräcklig uppmärksamhet vid det är just det allvarliga.

För att få en bättre stabilitet fordras, som vi har sagt i utskottet, att man funderar igenom skattesystemets roll i inflationssammanhang. Finansministern säger här att det inte är någon nyhet att vi skall fundera igenom skattesystemets roll där, och det är möjligt att det är klädsamt att nu anlägga det betraktelsesättet att ni inom socialdemokratin ofta har tänkt så. Men jag undrar om det verkligen är en riktig beskrivning. Ni har väl i stället alltid förnekat att det skulle finnas någonting som kan betraktas som skattesystemets roll i inflationssammanhang. När vi övergav Haga-överläggningarna var det just därför att vi tyckte att det var alldeles klart att den skattepolitik som utformades där inte skulle komma att bidra till den ekonomiska stabiliteten, och det har den inte heller gjort. När jag hört vad som sagts i utskottet hoppades jag att herr Ekström hade tänkt om och att han nu hade en annan uppfattning om skattesystemets roll i inflationssammanhang; annars finns det ju ingen anledning tro att de förnyade ansträngningarna för att skapa ekonomisk stabilitet verkligen kommer att bli framgångsrika.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Herr Sträng är verkligen duktig när det gäller att uppträda tvärsäkert och göra påståenden. Han säger fortfarande att jag har fel. Ja, det må vara hänt att herr Sträng har den uppfattningen. Men jag har aldrig sagt att de människor som har anledning att anmärka är nöjda.

De är sannerligen inte nöjda, utan de är i högsta grad missbelåtna med herr Strängs inflation och herr Strängs sätt att via skatterna ta en så betydande del av löneökningarna att så litet blir kvar att de finner det meningslöst att fortsätta med den ordning som man hittills haft vid förhandlingarna.

När jag av herr Sträng inte ens får en antydning om att han har uppfattat betydelsen av vad vi har föreslagit i form av forum för samråd som en väl förberedd institution under en tillräckligt lång tid för att alla frågor skall bli ordentligt belysta, utan herr Sträng bara talar om en förhandling – ja, då misströstar jag faktiskt om herr Strängs goda vilja att verkligen komma till rätta med de allvarliga problem som vi har att brottas med. Jag trodde att meningen var att man skulle lyssna till rörelsen. Jag har en känsla av att rörelsen är de många människorna. Jag har många bevis för att de är bekymrade över utvecklingen den senaste tiden här i landet.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag vill närmast ge herr Åsling en replik. Kammarkammaren håller mig säkert räkning för att jag inte lägger ut texten med anledning av herr Löfgrens senaste inlägg.

Herr Åsling sade att han höll finansministerns räkning för att han nu inte ifrågasätter de 400 000 nya jobben. Det är den typ av diskussion som ibland förs ute på valmöten som inte är av det allra bästa slaget. Jag tror inte att någon som lyssnade på mig kunde undgå att göra iakttagelsen att jag mycket starkt ifrågasatte möjligheterna att åstadkomma 400 000 nya jobb. Ytterligare 400 000 personer står över huvud taget inte till arbetsmarknadens förfogande, inte ens om man tar med de latent arbetsökande. Kan man sysselsätta 400 000 personer till måste man hämta dem från andra länder.

Herr Åsling säger att vi skall ha samma sysselsättningsstärkt ut i bygderna som i skall vi säga Stockholms stad. Ja, det kan man kosta på sig att säga. Men herr Åsling är tillräckligt realistisk för att veta att man inte kan omsätta detta i verklighet som något slags valprogram under en treårsperiod, och inte på en sex- eller nioårsperiod heller.

Stockholms stad har en hög sysselsättningsgrad för kvinnor på grund av det starka inslaget av administration, utbildning och andra tjänstemannauppgifter. Inte finns det praktiska möjligheter att åstadkomma detsamma i varje region av vårt land, inte ens om man gör regionerna relativt stora. Man må ha hur god vilja som helst – så fungerar inte verkligheten. Det är mycket mera realistiskt, herr Åsling, att säga sig att vi får vara mer än nöjda om vi i fortsättningen får samma sysselsättningsökning bland kvinnorna som vi haft den senaste tiden. Jag tror det blir svårigheter att mobilisera dem.

När det gäller manfolken har det förekommit en sänkning av sysselsättningsaktiviteten, betingad bl. a. av sänkningen av pensionsåldersgränsen, som jag nämnde. Det finns också andra inslag i den bilden.

Man måste stå på verklighetens grund när man diskuterar detta. Det

gäller även herr Åsling, såvida han inte har några andra, speciella syften med sitt programmatiska uttalande.

Herr Burenstam Linder ställde en fråga till mig som jag gärna skall svara på. Han frågade: Kommer herr finansministern att yrka på motsvarande skattehöjningar när man bygger ut Norrbottens Järnverk eller Stålverk 80? Jag räknar med att den utbyggnaden i allt väsentligt skall ske på samma premisser som all annan industriell utbyggnad. Den får finansieras på den kapitalmarknad som står till förfogande för industriell expansion. Däremot menar jag att man får vara uppmärksam på att man inte bygger in en automatiskt ökad kostnadsutveckling i vad jag kallar de statliga driftutgifterna. Det påverkar hela reformverksamheten. Jag kommer i fortsättningen att vara mycket uppmärksam på hur oppositionen agerar när det gäller att följa upp den i och för sig glädjande deklaration som man gjort i betänkandet vid detta tillfälle.

Någon av de senaste talarna – kanske var det också herr Burenstam Linder – försvarade det faktum att man tidigare rekommenderat en stark utlandsupplåning och kritiserat finansministern för att han var rätt återhållsam i det avscendet. Han motiverade det med att pengarna då var mycket billigare. Man skulle ha lånat dem då i stället för nu. Ja, när den aktiviteten var som mest högröstad, var pengarna dyrare än de är nu. Vi har under det senaste halvåret haft en påtaglig räntesänkning på den internationella marknaden.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att finansministern säger att de projekt som vi här har talat om skall finansieras som alla andra på den öppna kapitalmarknaden.

När det gäller lånen var det faktiskt inte jag som framförde den synpunkt som finansministern tog upp. Vad som är mest bekymmersamt i fråga om upplåningen är emellertid att lånen inte har använts för att finansiera en investeringsökning. Samtidigt som vi på detta sätt lånat, här nämligen de totala investeringarna i landet minskat. Trots att finansministern i sitt ursprungliga inlägg gjorde ett stort nummer av att det var så förskräckligt viktigt att lånen gick till investeringar och inte till driftutgifter visar den realekonomiska samhällskalkylen att parallellt med den ökade upplåningen utomlands har de totala investeringarna i landet minskat.

Herr HELÉN (fp):

Herr talman! Finansministern gjorde i sitt första inlägg ett försök till mytbildning i fråga om diskussionen om Sveriges upplåning utomlands, och jag tror att det är viktigt att han får klart för sig att han också i fortsättningen kommer att få mothugg om han försöker sprida den.

Den svenska oljeräkningen blev på ca 12 månader ungefär 8 miljarder kronor dyrare än före oljekrisen. När man skulle sprida den minskning av våra tillgängliga resurser här hemma som den nya situationen krävde

var det viktigt att i inledningsskedet ta upp lånen till gynnsammaste villkor och snabbt skapa ett tillräckligt investeringsutrymme både för kommunerna och för de enskilda företagen. I det läget vägrade finansministern att ställa upp och sköt endast de enskilda företagen framför sig. Så småningom tillät man även vissa kommuner, där Göteborg var pionjär, att ta upp sådana lån. Först sedan den upplåningsperioden var klar begagnade man den högre kreditvärdighet som svenska staten har haft och länge behållit på den internationella marknaden till att gå ut och ta upp lån av skilda karaktärer som indirekt ändå medförde en friare investering på den svenska marknaden.

Det var en felbedömning att i det första läget inte utnyttja den högre kreditvärdighet som staten hade. Att det finns en sådan verklighet har finansministern på ett mycket förtjänstfullt sätt medverkat till att belysa i sitt arbete vid tillskapandet av den nya nordiska investeringsbanken. Där har finansministern på ett skickligt sätt bakom kulisserna verkat för att de nordiska länderna på toppen av de enskilda ländernas upplåningsprogram och ovanför dessa skall med utnyttjande av dessa länders samlade högre kreditvärdighet kunna ta upp lån på gynnsammare villkor, mot bättre förräntning och bättre amorteringsvillkor.

Vi hade alltså kunnat sköta denna väldiga statliga upplåning skickligare, och det är detta som kritiken gäller.

Beträffande frågan om att utsträcka upplåningen i framtiden råder enighet om att man måste vara mycket försiktig och att den nordiska investeringsbanken i det nu uppkomna läget är ett bra argument. Det hör bara till bilden att den skulle socialdemokraterna i Norden aldrig ensamma kunnat genomföra. De kastade fram förslaget utan att ha undersökt möjligheterna, trots att de vid det här laget bara har 25 av 78 mandat i Nordiska rådet. Det var mittenpartierna som i praktiken svarade för att detta projekt kunde genomföras. Jag vill som sagt gärna ge finansminister Sträng en komplimang för det förarbete som han gjorde, men det är inte hans förtjänst att förslaget nu kan föras fram till de nordiska parlamenten för ratifikation med en så pass bred och stark ställning som det har.

Detta, herr talman, bör någon gång bli sagt i kammaren så att finansministern inte i fortsättningen kan ge en felaktig bild av hur diskussionen om den svenska utlandsupplåningen har förts.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Diskussionen om sysselsättningen i framtiden kräver att man fullföljer debatten om de 400 000 nya jobben. Man skall ha klart för sig – vilket finansministern nu så småningom erkänt – att det finns en potentiell arbetskraft till ett antal av 380 000–400 000 personer. De vill ha ett arbete, och de har rätt att kräva ett arbete enligt den övergripande målsättning som vi har.

Vi kan från debatten utmönstra talet om immigration som finansministern var inne på tidigare.

Min fråga är huruvida man över huvud taget kan hävda principen om regional balans och ge den reell innebörd om man inte också är beredd att erbjuda arbete för de människor ute i regionerna som vill ha arbete även om de inte står i dagens arbetslöshetsköer.

Finansministern säger att resurserna är knappa och inte kan mobiliseras för detta ändamål. Men det beror också på den politiska viljan. Där bör diskussionen kring långtidsutredningen ta vid för att prioritera de resurser som skall användas för att utveckla näringslivet och den offentliga sektorn på så sätt att även det nödvändiga underlaget för sysselsättningen skapas.

Det finns en motsättning i finansministerns argumentering. Vi skall prioritera näringslivet och aktivera exportansträngningarna, säger han. Men det ger ju arbete, ja, är en nödvändighet med hänsyn till bytesbalansen. Varför har då socialdemokratien en så låg ambitionsnivå?

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag fortsätter gärna debatten med herr Åsling ett litet ögonblick till.

Det görs f. n. en arbetskraftsundersökning varje månad, och det material som ligger till grund för den undersökningen är inte lokaliserat till storstäder eller tätortsområden – där kvinnoysselsättningen är hög – utan det är jämnt fördelat regionvis över hela landet. Där får vi reda på hur många som är arbetslösa, och det antalet ligger någonstans mellan 60 000 och 70 000 personer f. n. I den räkning som görs vid arbetsförmedlingarna ligger antalet arbetslösa på ungefär hälften av den siffran.

I arbetskraftsundersökningen tas folk som inte är fackligt organiserade med, och den är ganska representativ. Där tas också med alla som är s. k. latent arbetslösa – sådana som förklarar sig vilja ha ett arbete. Därutöver finns det sådana som inte vill ha något arbete och inte anser sig stå till arbetsmarknadens förfogande av skäl som jag inte känner till. Att använda en plan för sysselsättning som inbegriper flera än dem som vill ha ett arbete menar jag är en överambition. De s. k. latent arbetslösa – eller potentiellt arbetslösa, för att använda herr Åslings uttryck – som vill ha ett arbete är mellan 50 000 och 70 000 personer enligt denna grundliga arbetskraftsundersökning som görs månatligen.

Om det antalet läggs till antalet arbetslösa är vi uppe i det tal långtidsutredningen anger, och vi har följaktligen så långt det är möjligt vetenskapligt och statistiskt bevisat hur stor arbetskraft inom den egna folkstammen vi har att röra oss med i framtiden. Och det är helt andra tal än i herr Åslings rent teoretiska diskussion.

Jag svarade herr Burenstam Linder på en fråga som herr Löfgren ställde. Jag utgick ifrån att herr Löfgren var närvarande så att han kunde tillgodogöra sig svaret. Till herr Burenstam Linder vill jag ytterligare säga, när han talar om investeringarna, att vi stimulerar investeringsutvecklingen så gott vi kan. Den har varit ganska bra, t. o. m. mycket bra, i vårt land i jämförelse med omvärlden. Självfallet spelar den utveckling vi har haft med en nedåtgående efterfrågan sin roll för investeringsam-

bitionerna och investeringsplanerna. Om nu herr Burenstam Linder menar att den svenska företagsverksamheten, därest man hade en riktig finansminister, skulle investera i precis samma takt oavsett om den producerar på lager eller producerar för direkt leverans, går han för långt i sina anspråk på finansministern – finansministern må sedan vara av vilken politisk färg som helst.

Sådana här omständigheter spelar en roll för investeringsaktiviteten. Vi har hållit vår investeringsaktivitet hög. Internationellt är den mycket hög. Jag talar nu om den privata sektorn, men jag kan även tala om den offentliga sektorn. När efterfrågan kommer igen ökas aktiviteten på nytt.

Herr Burenstam Linder citerade vissa prognossiffror från den senaste konjunkturrapporten. Jag är inte beredd att svära på den, eftersom jag erfarenhetsmässigt alltid är väldigt reserverad när ekonomerna spår om framtiden. Jag är tillräckligt erfaren för att veta att verkligheten inte följer prognoserna. Jag är underrättad om att förändringarna i konjunkturinstitutets rapport är en följd av en allmän fundering av konjunkturinstitutet. Ändringarna har inte sitt underlag i några förändrade investeringsplaner ute bland företagen.

Herr Heléns inlägg uppfattade jag inte som någonting annat än en verifikation av den uppfattning som jag deklarerade i mitt första anförande, nämligen att det är klokt att vara återhållsam när det gäller utlandsupplåningen för den offentliga sektorn, eftersom de pengarna har en benägenhet att gå in och täcka driftutgifterna. I den mån de täcker kapitalutgifterna har de samma permanens som om det skulle vara fråga om driftutgifter. Som jag sade i mitt första inlägg är det annorlunda om det ligger en företagskalkyl i botten. Då är riskerna för utlandsupplåningen betydligt mindre. Jag driver den linjen. Jag vet att herr Helén ogillar den, och där har vi skilda uppfattningar.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Herr Sträng säger att företagen inte investerar därför att de har svårt att sälja. Men försäljningssvårigheterna har ju i hög grad uppstått genom att den ekonomiska politiken drivits så att Sverige har fått ett försämrat konkurrensläge och svårare att göra sig gällande på utlandsmarknaderna. Om man inte fört en sådan ekonomisk politik, hade det i dag – enligt vad finansministern just har sagt – uppenbarligen funnits större lust att investera.

Sedan, herr finansminister, skall man förvisso vara skeptisk inför olika prognoser. Jag har fått den uppfattningen förstärkt efter att under de senare åren ha läst finansministerns prognoser.

Herr HJELÉN (fp):

Herr talman! Det avgörande för svenska statens och de nordiska ländernas sätt att i fortsättningen agera på den internationella kapitalmarknaden är naturligtvis att bakom de lån som tas upp på den internationella

kapitalmarknaden i en statlig banks regi skall ligga mycket noggranna kalkyler för de investeringar som pengarna skall användas till. På den punkten har vi inte olika mening, hoppas jag. Jag tror inte att finansministern skulle bli glad om en sådan investeringsbank lånade upp internationellt kapital för lättsinniga investeringar.

På samma sätt hade det varit möjligt att stärka den svenska kreditmarknaden under det första halvårets knapphetsperiod efter oljekrisen. Det är alltså inte frågan om att det skulle ha skett någon statlig upplåning i syfte huvudsakligen att underlätta höjda kommunala eller statliga driftsutgifter, utan det var frågan om att stärka den svenska kapitalmarknaden så att de rätta investeringarna kunde ha gjorts i tid eller i varje fall underlättats och tidigarelagts. Det skulle ha kommit oss alla till glädje i en situation då arbetslösheten under en kommande vinter är en realitet för många.

Nu kan finansministern säga att det här är en diskussion om påvens skägg nu i efterhand. Jag har bara velat stämma i bäcken för att herr Sträng inte skall låta det här rinna ut till en stor fabulös flod i framtiden, när jag inte längre har någon möjlighet att stå här och sätta stopp.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Herr Burenstam Linder begår våld på sitt goda förstånd – jag skall vara litet vänlig mot honom i dag – i sitt senaste inlägg, när han säger att svårigheterna för vår utlandsförsäljning – malm, stål, järn, massa, papper, sågad vara – beror på att finansminister Sträng har fört en felaktig ekonomisk politik. Jag tror inte att någon av dem som avlyssnar den här debatten är beredd att skriva under på det konstaterandet från herr Burenstam Linders sida. Det vore litet genant för kammararens ledamöter om jag utvecklade texten längre i det här avseendet.

När det gäller den nordiska banken fick jag ett erkännande som jag gärna vill dela med mig av till många skickliga medarbetare, som kanske t. o. m. gjort större insatser än finansministern för bankens tillkomst. På finansministern har närmast kommit den beslutande funktionen, och eftersom det var en bra sak var det inte så svårt att besluta i det här fallet. Den nordiska investeringsbanken skall i allt väsentligt vara till för att bygga ut näringslivet i de nordiska länderna. Från den utgångspunkten finns det väl inga delade meningar om att man skall skaffa pengar.

Herr Helén sade i sitt senaste inlägg att när han uppmanade finansministern: att låna skulle finansministern ha lättat på den svenska kapitalmarknaden, så att de svenska industrierna hade fått entrébiljett dit. Det negativa i en sådan operation hade varit att staten då till en början dragit på sig stora låneskulder och förmodligen även i dag haft ännu större skulder än vad som nu är fallet. De privata företagen hade ju tillgång till den internationella lånemarknaden, visserligen med ett par procents högre ränta vilket gjorde att de var väldigt angelägna om att komma in på den svenska kapitalmarknaden. Men det fanns inget förbud

för dem att finansiera de investeringar som de vid de här tillfällena var intresserade av. Tvärtom, vi försökte hjälpa dem med detta genom att hänvisa dem bl. a. till möjligheterna att finansiera sig utomlands.

Nr 40

Onsdagen den
10 december 1975

*Den ekonomiska
politiken*

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Nu kom äntligen det viktiga medgivandet att de lån som svensk företagsamhet tog upp på den internationella marknaden under första halvåret efter oljekrisen fick lov att tas till ett högre pris än vad svenska staten hade behövt göra. Men observera: dessa lån kunde endast tas av mycket stora, internationellt kända och därför kreditvärdiga företag. Hela den breda sektorn av mindre och medelstora företag hade inga möjligheter att i det läget låna pengar utomlands. Det betydde att vi av företag som normalt vänder sig till Exportkredit och Industrikredit fick en lång otillfredsställd kö som inte kunde göra de investeringar som var önskvärda och nödvändiga. Men jag är glad över de reträtter som finansministern har gjort. Jag skall inte fortsätta den här diskussionen. Finansministern skall i fortsättningen inte behöva höra min röst mera.

Jag tror ändå att det är värdefullt att inse att det är angeläget att den statliga upplåningen hela tiden behandlas som ett alternativ till den upplåning som i vissa speciella lägen inte bara stora industriföretag och kommuner kan göra utan som man även måste försöka skapa nya möjligheter till. Där kommer den nordiska investeringsbanken indirekt att ge ett motsvarande tillskott, något som man kunde ha gjort genom en mer aktiv upplåningspolitik i inledningsskedet.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Jag skulle inte ha återkommit till diskussionen om vad som har framkallat de nedjusteringar som har gjorts i olika investeringsplaner om det inte var för att det är en oerhört central fråga för den ekonomisk-politiska situation som vi befinner oss i och för den bakgrund mot vilken överläggningar så småningom skall äga rum om den ekonomiska politiken.

När finansministern säger att denna nedrevidering av investeringsplaner har förorsakats av försäljningssvårigheter och sedan fortsätter att säga att dessa exportsvårigheter inte har att göra med hans ekonomiska politik samt att det är tokigt när sådana som jag försöker påstå att det faktiskt är den dåliga ekonomiska politiken som har lett till detta, så är det förvånande, herr Sträng. Vi har förlorat marknadsandelar på våra viktigaste exportmarknader, säger konjunkturinstitutet, och det beror på att kostnadsstegringarna i Sverige har gått så snabbt i förhållande till andra länder. Finansministern måste ju ha läst konjunkturinstitutets redogörelse i det stycket. Att kostnaderna har stigit så mycket beror på att man inför förra avtalsrörelsen lade en så dålig stabiliseringspolitisk grund att nu t. o. m. socialdemokraterna i finansutskottet skriver under på att det måste tas bättre initiativ nästa omgång.

I långtidsutredningen talar man om att det finns en grundläggande

Onsdagen den
10 december 1975

*Den ekonomiska
politiken*

obalans. Med det menar man på nytt att kostnaderna har stigit så snabbt i vårt land i förhållande till andra länder att våra svårigheter på utrikeshandelsidan har blivit mycket kraftigare än vad bara själva konjunkturnedgången utomlands innebär. Även det måste ju finansministern vara medveten om. Därför blev jag förvånad över att hans älskvärdhet i fråga om mitt goda förstånd utbyttes mot elakheten att jag missbrukade det. Vad jag gör är ju bara att återge långtidsutredningens och konjunkturinstitutets bedömningar. Om finansministern vill slå upp s. 43 i den lilla skrift som den herre som just viskar i finansministerns öra har skrivit, så finner han att det står att enligt de beräkningar som utförts skulle ca 5 miljarder kronor av det totala underskottet på 8 å 9 miljarder kronor vara hänförligt till en mera grundläggande obalans. Återstoden skulle tillskrivas den konjunkturrella situationen. Mer än hälften av dessa svårigheter kan såvitt jag förstår hänföras till att den ekonomiska politiken det senaste året har varit misslyckad.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Av flera skäl är jag uppriktigt ledsen över att det är sista gången som jag får tillfälle att diskutera med herr Helén här i kammaren. Dels tycker jag det är roligt att diskutera med honom, dels tycker jag att jag har en hel del ogjort när det gäller att ge honom informationer i dessa frågor. Men jag hoppas det kan uppenbara sig andra tillfällen utanför detta hus att diskutera med honom.

Någon egentlig skillnad på kapitalkostnaderna, om staten går ut och lånar eller om de erkänt stabila företagen, som i långa stycken är multinationella, går ut och lånar, föreligger inte. Så var det inte tidigare heller. Vi fick betala vår ränta, vi också, såväl som LM och Volvo och vilka det nu var som lånade. Men det var en skillnad i ränteläget mellan det man lånade utomlands och det man kunde låna på den svenska kapitalmarknaden. Sedermera har vi anpassat kapitalmarknadens ränteläge i vårt land, så att skillnaden nu är mindre. Men intresset hos de enskilda företagen gick ju så klart dithän att de ville låna på den svenska kapitalmarknaden, där räntan var lägre. Man sade: Då kan Sträng ge sig ut och ta lån utomlands, där räntan är högre. I och för sig är jag inte överraskad över den reaktionen. Var och en är sig själv närmast. Man får inte begära att den enskilde företagaren skall se på samhället som lånare på samma sätt som han ser på sig själv som lånare.

Det var detta som jag inte utan vidare ville vara med om, och jag menar att jag har försvar för min ståndpunkt däruti att det hade varit olyckligare om den offentliga sektorn hade legat med en förhållandevis större upplåning utomlands i dag och den privata sektorn med en förhållandevis mindre upplåning. Jag tror att bakgrunden, som jag har beskrivit i ett par omgångar här, talar för att det är lättare att uppfylla skyldigheten att betala ränta och amorteringar om de ligger på en investering som ändå bygger ut produktionen och ger avkastning och vinst och betalar sina kapitalkostnader. Det har man inte garanti för när det

är offentliga lånare.

Till herr Burenstam Linder tvingas jag faktiskt att återkomma. Han har föresatt sig att göra vår diskussion till en konditionsfråga. Min egen kondition är ganska bra, även om jag är litet äldre än herr Burenstam Linder.

De försäljningssvårigheter som den svenska industrin har mött på utlandsmarknaden har ju varit för handen överallt i världen, även i de nationer som har sluppit att ha Sträng eller någon liknande oduglig finansminister. Situationen har helt enkelt varit den att man malm att sälja och en efterfrågan som är dålig, är det inte fråga om att gruvarbetarnas löner i Kiruna slår ut LKAB från marknaden i förhållande till andra försäljare. Har man massa och papper att sälja, men lagren råkar vara fulla hos köparna, är det inte massaarbetarnas och pappersarbetarnas löner eller en dålig ekonomisk politik som gör att man nu på tillverkningsidan bygger upp lagren. Det gör man i Canada, det gör man i Finland, det gör man i Sverige, därför att konsumenterna av varan har det så ställt att de konsumerar sina tidigare större lager, och när de nåt botten kommer väl efterfrågan tillbaka.

Det är helt orimligt att föra debatten så fyrkantigt som herr Burenstam Linder gör. Jag har som sagt sagt vissa hämningar i fråga om att fortsätta med pedagogiken. Den får ju inte bli hur enkel som helst, framför allt inte i denna församling.

Våra exportandelar, internationellt sett, är något som kan gå av och till beroende på var den svenska exporten har sin tyngd förlagd och vilka varuområden det rör sig om. Sverige ökade sina internationella exportandelar under 1973 och 1974 därför att det var speciellt våra produkter som då hade en god internationell marknad. Jag känner inte till det själv, men jag vet att konjunkturinstitutet lär ha kommit fram till att Sverige har tappat någon tiondel eller någon hundradel av sina internationella exportandelar just nu. Det är väl betingat av att våra stora tunga exportmarknadsprodukter för tillfället lever i en ganska däven försäljaratmosfär. Det här får ju jämna ut sig i det längre loppet. Man skall inte göra någon stor sak av det. Jag har aldrig gjort någon stor sak av det de år då vi har ökat någon tiondels procent, och jag tror det är klokt av herr Burenstam Linder att inte försöka göra någon stor sak av vad som händer just i år. Det har sina naturliga förklaringar.

Överläggningen var härmed slutad.

Finansutskottets betänkande nr 16

Mom. 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hermansson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
10 december 1975

*Den ekonomiska
politiken*

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 1 och 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hermansson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 300
Nej - 16

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Burenstam Linder och Söderström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Burenstam Linder begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 16 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Burenstam Linder och Söderström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Burenstam Linder begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 48

Finansutskottets betänkande nr 15

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hermansson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hermansson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 300
Nej – 16

§ 4 Föredrogs finansutskottets betänkande 1975/76:13 med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser vissa delar av finansdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Byggnadsarbeten för statlig förvaltning

Herr AF UGGLAS (m):

Herr talman! Finansutskottets betänkande nr 13 tillstyrker bl. a. be-myndigande för regeringen att besluta om vissa byggnadsarbeten för statlig förvaltning. Det handlar i stort sett om anslag och höjda anslag för kostnaderna för utflyttningen av statliga verk. Moderata samlingspartiets ledamöter i utskottet har inte motsatt sig detta bemyndigande men vill i ett särskilt yttrande dra uppmärksamheten till ett viktigt krav som har nära samband med anslagsmedgivandet.

Vi har vid en mängd tillfällen kritiserat den form för decentralisering av statlig verksamhet som den pågående utflyttningen utgör. Vi godkände den s. k. etapp 1 med hänsyn till det angelägna i att en decentralisering påbörjades men framförde också stark kritik mot den bristfälliga utredningen och den bristande hänsynen till berörd personal. Vår kritik kan sammanfattas så, att enligt vår mening vi i första hand skall decentralisera beslut och inte verk, funktioner och inte institutioner. Vi sade nej till etapp 2, eftersom underlaget och formerna även denna gång föreföll godtyckliga och eftersom ingenting gjorts för att finna andra former för en önskad decentralisering och hänsynen till berörd personal fortfarande var bristfällig. Härtill kom att konsekvenserna av den inledda etapp 1 gav anledning till oro. Vi efterlyste då – och har även gjort det många gånger senare – en samlad redovisning av kostnaderna. Exempelen på dramatiska fördyringar har varit många. Ett ganska aktuellt sådant exempel är veterinärmedicinska anstaltens utflyttning till Uppsala, som lär medföra en ökning av lokalkostnaderna från 2 till 17 milj. kr.

Herr talman! Det är inte min avsikt att ta upp en debatt om utflyttningen när det är rena konsekvensbeslut vi behandlar och när ingen reservation föreligger, men det är inte rimligt att vi aldrig får en samlad redovisning av kostnaderna för utlokaliseringen utan endast ständiga

Nr 40

Onsdagen den
10 december 1975

*Byggnadsarbeten
för statlig förvaltning*

Onsdagen den
10 december 1975

*Byggnadsarbeten
för statlig förvaltning*

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar Wijkman och Hernelius, fru af Ugglas, herrar Åkerlind och Fridolfsson samt fru Diesen (samtliga m).

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1975/76:14 med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser statens allmänna fastighetsfond

Försvarsutskottets betänkanden

1975/76:14 med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt gäller försvarsdepartementets verksamhetsområde

1975/76:15 med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt gäller handelsdepartementets verksamhetsområde

Socialutskottets betänkande

1975/76:23 med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser socialdepartementets verksamhetsområde

Civilutskottets betänkande

1975/76:6 med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt gäller finansdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 6 Föredrogs civilutskottets betänkande 1975/76:7 med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser bostadsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 2

Energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet

Regeringen hade i propositionen 1975/76 bilaga 10 (bostadsdepartementet) under punkten B 11 (s. 60–63) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att förlänga tiden för stöd för pannbyte och byte av brännare enligt vad som förordats i regeringsprotokollet.
2. medge att beslut om lån och bidrag för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet under budgetåret 1975/76 fick meddelas inom en ram av 450 000 000 kr.,
3. till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:94 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att till vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 246 milj. kr. förhöjt reservationsanslag av 396 milj. kr. med den fördelning som angetts i motionen.
2. att som sin mening uttala vad som anförts i motionen rörande inriktningen av de energibesparande åtgärderna inom byggnadsbeståndet, samt

1975/76:104 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade anslå ytterligare 300 milj. kr. för stöd till energibesparande investeringar inom näringsliv och bostadssektor, varav ytterligare 100 milj. kr. till investeringar inom näringslivet och ytterligare 200 milj. kr. till investeringar inom bostadssektorn. Denna motion hade behandlats av civilutskottet såvitt avsåg investeringar inom bostadssektorn och av näringsutskottet såvitt avsåg investeringar inom näringslivet.

Utskottet hemställde

1. beträffande pannbyten m. m. att riksdagen med bifall till förslaget i propositionen bemyndigade regeringen att förlänga tiden för stöd för pannbyten och byte av brännare enligt vad i regeringsprotokollet förordats,
2. beträffande ramar och anslag till vissa energibesparande åtgärder att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionerna 1975/76:94, yrkandet 1, och 104 såvitt nu var i fråga skulle
 - a. medge att beslut om lån och bidrag för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet under budgetåret 1975/76 fick meddelas inom

Onsdagen den
10 december 1975

*Energibesparande
åtgärder inom
bostadsbeståndet*

en ram av 450 000 000 kr.,

b. till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 000 kr.,

3. beträffande inriktningen av de energibesparande åtgärderna att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:94, yrkandet 2.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande ramar och anslag till vissa energibesparande åtgärder
a. av fru Olsson i Hölö samt herrar Åkerfeldt, Mattsson i Skee och Olof Johansson i Stockholm (samtliga c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionen 1975/76:104 såvitt nu var i fråga samt med bifall till motionen 1975/76:94, yrkandet 1, skulle

a. medge att beslut om lån och bidrag för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet fick meddelas inom en ram av 722 000 000 kr. med den fördelning av ramarna som i motionerna angetts,

b. till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 396 000 000 kr.,

b. av herr Strömberg i Botkyrka (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionen 1975/76:94, yrkandet 1, samt med bifall till motionen 1975/76:104 såvitt nu var i fråga skulle

a. medge att beslut om lån och bidrag för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet fick meddelas inom en ram av 650 000 000 kr.,

b. till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 350 000 000 kr.,

2. beträffande inriktningen av de energibesparande åtgärderna av fru Olsson i Hölö (c) samt herrar Åkerfeldt (c), Strömberg i Botkyrka (fp), Mattsson i Skee (c) och Olof Johansson i Stockholm (c) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:94, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Herr ÅKERFELDT (c):

Herr talman! När vi i våras behandlade regeringens energiproposition anvisade riksdagen för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet 326 milj. kr. Centerpartiet hade då och har i än högre grad i dag en i förhållande till regeringen betydligt högre ambitionsnivå. Vi föreslog en kraftig ök-

ning av anslagsramen med ytterligare 396 milj. kr., och i vår motivering anförde vi bl. a. att åtgärdsbehovet i det äldre bostadsbeståndet av bostadsstyrelsen hade uppskattats dra en kostnad av ungefär 11 miljarder och att det nytillkommande bostadsbeståndet skulle komma att kräva 4 miljarder. Bostadsstyrelsen ansåg även att anslagsbehovet för det då aktuella budgetåret var betydligt högre än vad regeringen i sin proposition föreslog.

Vi menade i det sammanhanget även att nedgången i nyproduktionen hade skapat ett utrymme för en sådan satsning både finansiellt och personellt.

Vi gör samma bedömning i dag, bara med den skillnaden att vi gör den på ett så mycket bättre underlag. Den ökade efterfrågan på energisparstöd som vi förutsatte i våras har nu verifierats, och detta har skett efter endast tre månader av det nya budgetåret.

Ökningen av antalet lägenheter i de ansökningar som ligger inne hos bostadsstyrelsen har varit kraftig under de tre månaderna juli, augusti och september. I september fanns hela 95 000 lägenheter i ärendebalansen. Ändå hade man under de gångna tre månaderna hunnit med att bevilja stöd till inte mindre än 45 000 lägenheter. Trots detta hade ärendebalansen ökat med ca 7 000 lägenheter.

Ökningen ter sig ännu mer drastisk, om man ser på halvårsperioden mars–september 1975; under den tiden har ärendebalansen nämligen precis fördubblats. Kommer den tendensen att stå sig, vilket det i dag inte finns något som talar emot, kommer regeringens nu föreslagna ram att visa sig helt otillräcklig.

Det är rimligt att anta att kostnaden per lägenhet inte kommer att hålla sig på den nuvarande nivån. Den kommer att stiga, och har väl till dags dato redan stigit. Mot den bakgrunden får man se förslaget i centermotionen om en total ram på 650 milj. kr. som realistiskt tilltagen. I sammanhanget bör man beakta att då har ingen upptrappning av denna verksamhet skett. Ingen uppsökande verksamhet och ingen speciellt intensifierad information har förckommit. Däremot föreslår nu centern i sin motion att man skall intensifiera denna verksamhet. Vi föreslår även att man skall överväga en ökning av beloppen för bidrag och lån för varje enskild lägenhet.

Vidare bör man märka att i centermotionens anslagsram ingår även lokalerna hos kommuner och landsting med ca 100 milj. kr. Det finns verkligen anledning att räkna med att vi här får en markant ökning av efterfrågan. Vi kan nu förutsätta att kommunerna kommer att ställa större anspråk på denna budgetram sedan man haft kännedom om låne- och bidragsmöjligheten under budgetarbetet i kommunerna. Jag tror att det är motiverat att anta att man i 1976 års budgetar ute i kommunerna har anslagit pengar för sysselsättningsbefrämjande åtgärder, varvid man har räknat med dessa bidragspengar. Därför kommer en nedgång i sysselsättningen – en nedgång som många befarar – att ställa ökade anspråk på medel ur denna ram.

Onsdagen den
10 december 1975

*Energibesparande
åtgärder inom
bostadsbeståndet*

En utveckling av låne- och bidragsgivningen som jag här har beskrivit gör att vi nu är ännu mer styrkta i vår uppfattning att en kraftigare satsning inom denna sektor av energisparandet är en av de bästa åtgärderna för att nå en varaktig energibesparing. Att vi dessutom kan räkna med en säker sysselsättningseffekt inom såväl byggandet som byggmaterielindustrin försämrar på inget sätt argumentens styrka.

Nu har regeringen delvis kommit till samma slutsats som vi i centromotionen och föreslår en påspädning av denna anslagsram med 150 milj. kr. Vi anser dock att en kraftigare satsning behövs och föreslår nu ytterligare 246 milj. kr. för att på det sättet nå upp till samma anslagsram som vi hade i vårt yrkande vid vårriksdagen.

Det finns ytterligare ett skäl att anföra. I finansutskottets betänkande nr 16 om den ekonomiska politiken, som vi nyss har behandlat, har vi enats om ett uttalande som innebär att skulle expansiva finanspolitiska åtgärder få någon större omfattning och gå utöver vad som erfordras för energibesparande åtgärder, så krävs nya inkomstkällor eller åtstramning av kreditpolitiken. Därmed har man sagt att dessa åtgärder i bostadsbeståndet inte har samma negativa effekt på utrikesbalansen som andra expansiva åtgärder på andra områden med samma syfte. Satsar vi på energibesparande åtgärder får vi en sysselsättningseffekt med ett minimum av icke önskade bieffekter.

Herr talman! Med anledning av det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna 1 a och 2. Däri innefattas även bifall i avsedd del till reservation 1 b.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! Det finns flera skäl för att anslå pengar till energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet. Ett är att vi har all anledning att spara på energi. Oljeköpen tär hårt på vår kassa och är en avgörande orsak till vår negativa betalningsbalans.

Ett annat skäl är att vi under de närmaste åren för att uppehålla den fulla sysselsättningen måste satsa på konsumtion med litet importinnehåll. Investeringar i bostadsbeståndet för att minska energianvändningen har denna verkan.

Enligt nu kända siffror kommer den totala energiförbrukningen i hushållen att öka i år. Detta är oroande. På olika sätt är vi tvingade att pressa ner ökningstakten. Folkpartiet har i sin energipolitik starkt betonat att sparsamhet är absolut nödvändig.

Till utskottets betänkande har fogats en bilaga. I denna finns siffer-sammanställningar. De visar stor uppslutning kring den här typen av åtgärder. I slutet på september i år förelåg ca 95 000 ansökningar. Här finns en god utgångspunkt för sparsamhet.

Regeringens förslag om ökning av det statliga stödet med 150 milj. kr. är bra. Om än mer pengar anslogs, så att man snabbt kunde behandla alla ansökningarna, skulle vi spara mer energi, förbättra handelsbalansen och stödja sysselsättningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 b och 2.

Onsdagen den
10 december 1975

*Energibesparande
åtgärder inom
bostadsbeståndet*

Herr JADESTIG (s):

Herr talman! Vad beträffar den del av det föreliggande betänkandet som avser vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet har, som redan nämnts här, regeringen föreslagit att ramen skall vidgas med 150 milj. kr. utöver de 300 milj. kr. som riksdagen anvisade i våras. Häremot ställs yrkanden i reservationen 1 a från centern om vidgning av ramen med 397 milj. kr., varav ytterligare 350 milj. kr. avser åtgärder inom bostadsbeståndet – inkl. kommuner och landsting – och 46 milj. kr. till energibesparande åtgärder beträffande statliga lokaler, allmänna samlingslokaler och prototyp- och demonstrationsverksamhet. I reservationen 1 b från folkpartiet yrkas att ramen för åtgärderna inom bostadsbeståndet skall vidgas med 350 milj. kr. jämfört med det förslag som vi diskuterade i våras. Slutligen har i reservationen 2 från centern och folkpartiet gemensamt tagits upp inriktningen av de energibesparande åtgärderna.

Den ökning av ramen som behandlas i reservationen 1 a – centerreservationen – är en direkt uppföljning av centerreservationen till civilutskottets betänkande nr 28 i våras, som vi behandlade så sent som i slutet av mars månad. I debatten då framhöll talesmän för utskotts-majoriteten att vi fick vänta och se huruvida ytterligare tillskott för att täcka efterfrågan på medel behövdes och att man – om så var fallet – kunde förutsätta att regeringen skulle återkomma till frågan i samband med behandlingen av tilläggsbudgeten.

Nu har vi alltså fått regeringens förslag om medel för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet, ett förslag som med hänsyn till antalet förväntade och ineliggande ansökningar enligt den uppfattning, som vi inom utskottsmajoriteten redovisar i betänkandet, väl motsvarar behovet. Vid behandlingen av frågan i våras erfor vi som sitter i utskottet att den nuvarande organisationen är avpassad för att under ett budgetår klara av att behandla ansökningar av ungefär den storleksordning som genom den av regeringen föreslagna vidgningen nu blivit aktuell, dvs. 450 milj. kr. (300 + 150). En ram av den storleksordning för åtgärder i bostadsbeståndet som föreslås i reservationen 1 a – 650 milj. kr. – måste anses oralistiskt och får närmast betecknas som överbudspolitik. Utan närmare motivering anförs i reservationen att 95 000 ineliggande ansökningar skulle kräva ett påslag av 200 milj. kr. utöver regeringens av utskottets majoritet godtagna förslag. Hur litet kontakt centerreservationen har med verkligheten framgår klart om man – utan att alltför detaljerat gå in på statistiken – studerar de till betänkandet fogade uppgifterna om lån- och bidragsgivningens hittillsvarande omfattning under budgetåret. Lånen och bidragen under budgetårets tre första månader uppgår till ca 55 milj. kr. Även om antalet ansökningar har vuxit starkt, vilket inte skall förnekas, och med beaktande av den naturliga nedgång som sker i behandlingen av ärenden under sommarperioderna – och som kanske blivit särskilt markerad under den senaste vackra sommaren – finns det all anledning förmoda att de 450 milj.

Onsdagen den
10 december 1975

*Energibesparande
åtgärder inom
bostadsbeståndet*

kr. som kommer att stå till förfogande under detta budgetår om utskottets förslag antas av riksdagen är tillräckliga.

Herr talman! Någon lång sakdebatt behöver knappast föras i dag, eftersom vi hade en debatt i dessa frågor så sent som i maj månad. Jag har här gått igenom vad som föreslås i reservationen 1 a rörande energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet. Jag har också gått igenom folkpartireservationen 1 b, som från delvis andra utgångspunkter kommer fram till samma förslag rörande bostäderna.

I reservationen 1 a yrkas också, som jag inledningsvis nämnde, en vidgning av delramarna utöver vad som sägs i vårt förslag när det gäller statliga lokaler, samlingslokaler och lokaler för prototyp- och demonstrationsverksamhet. Utskottet finner det dock inte i dag erforderligt att öka dessa delramar inom tilläggsbudgetens ram.

I reservationen 2 vill centerpartiets och folkpartiets reserveranter ge regeringens till känna att den uppsökande verksamheten när det gäller de energibesparande åtgärderna bör vidgas samt att det bör undersökas om gränserna för lån och bidrag, 4 000 resp. 2 000 kr., kan behöva höjas. Utskottets majoritet har inte varit beredd att tillmötesgå reserveranterna på den punkten, och enligt utskottets mening finns det i dag ingen anledning att föreslå någon ändring av gränserna.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan i civilutskottets betänkande 1975/76:7 i alla punkter.

Herr ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Herr Jadestig sade att det i och för sig stora antalet inneliggande ansökningar, 95 000, inte motiverar den höjning som vi har föreslagit i reservationen 1 a. Ja, om man ser det isolerat till dessa 95 000, så har herr Jadestig rätt. Men herr Jadestig och jag kan väl vara överens om att det under de återstående tre fjärdedelarna av budgetåret bör komma in ytterligare ansökningar. Som jag sade i mitt tidigare anförande är ju tendensen ökande. Vi har därför att emotse ett mycket stort medelsbehov.

Så några ord om de ramar, som jag inte berörde i mitt anförande men som herr Jadestig tog upp. I fråga om anslaget till energibesparande åtgärder för allmänna samlingslokaler har vi en liknande effekt som när det gäller de kommunala lokalerna, nämligen att man inte har hunnit initiera några åtgärder. Här planeras och initieras åtgärderna genom och i samverkan med de tre riksorganisationerna för samlingslokaler. Denna anslagsram är tämligen ny. Man har ännu inte hunnit med i planeringen. Man styrks i denna uppfattning av erfarenheterna från det ordinarie upprustningsbidraget, där åtgången inte heller var särskilt stor under det första året. Men som alla vet har det blivit en avsevärd ändring härvidlag under senaste tiden.

Vad gäller kommunala lokaler kan jag inte underlåta att som en illustration till vad åtgärder av detta slag kan ge nämna något om vad jag läste i en tidning om Sundsvalls sjukhus. Genom att initiera ett nytt

system för ventilation och värme sparar man där 7 000 kubikmeter olja, vilket översatt till begripligare språk är detsamma som en höjning av rumstemperaturen med tre grader i hela Sundsvalls kommun. Jag tycker att det ger vid handen att det finns all anledning att satsa på dessa åtgärder.

Vad slutligen angår höjningen av beloppen per lägenhet har utskottet inte funnit anledning till någon sådan höjning, och det kan ju diskuteras. Bara kostnadsstegringen borde väl motivera en höjning. Vi från centern anser att det behövs en bättre stimulans effekt, och då är ju också detta en väg att gå.

Herr STRÖMBERG i Botkyrka (fp):

Herr talman! I många brevlådor har det under den senaste tiden dumpit ned en broschyr från något som kallas Bygginfo. I den försöker man intressera människor för att spara energi i sina villor och fastigheter. Broschyren har mötts av mycket stort intresse. Man har redan fått mycket folk till olika informationsträffar. Det har anslagits en hel del pengar till informationsinsatser för att fästa uppmärksamheten på den stora åtgången av energi. Det är naturligt om det också ger resultat. Intresset tyder enligt min uppfattning på att behovet av sådana anslag som vi nu diskuterar kommer att öka.

Herr talman! Den som vill spara energi, den som vill minska oljeförbrukningen, och på det sättet angripa underskottet i vår handelsbalans, den som vill försöka öka sysselsättningen genom att satsa på byggarbeten, vilket inte på något sätt påverkar vår import, den bedriver en god ekonomisk politik. Det är ingen överbudspolitik.

Herr JADESTIG (s):

Herr talman! Intresset av att spara energi ligger oss alla här i kammaren varmt om hjärtat. Vad debatten rimligen borde gälla är huruvida de penningmedel som nu föreslås kan beräknas räcka till eller ej. Med de erfarenheter och det statistiska underlag som vi f. n. har att utgå ifrån anser utskottsmajoriteten att 450 milj. kr. bör räcka till. Men liksom föregående år följer vi naturligtvis utvecklingen med uppmärksamhet. Visar det sig att intresset av att spara energi i dessa former ökar, ligger det naturligtvis i allas vårt intresse att också se till att de ekonomiska resurserna härför kommer fram. Därom behöver det inte råda någon tvivel.

Herr ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Det sista vill jag gärna ta till intäkt för att vi är överens om behovet och tydligen också om medlen; det är bara fråga om när vi skall anslå medlen. Herr Jadestigs senaste uttalande måste innebära att det bara är att återkomma vid nästa tillfälle budgeten kompletteras. Det tackar jag för.

Onsdagen den
10 december 1975

*Energibesparande
åtgärder inom
bostadsbeståndet*

Herr JADESTIG (s):

Herr talman! Att bara tillämpa ett överbudssystem – man slänger fram ett bud på ett par hundra miljoner mer och säger att det är den rätta siffran – ger inte det underlag som behövs för en riktig bedömning.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 a av fru Olsson i Hölö m. fl. samt 3:o reservationen nr 1 b av herr Strömberg i Botkyrka, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Åkerfeldt begärde votering, upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Strömberg i Botkyrka begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 2 mom. 2 antar reservationen nr 1 a av fru Olsson i Hölö m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 1 b av herr Strömberg i Botkyrka.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strömberg i Botkyrka begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 85
Nej – 30
Avstår – 201

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 2 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 a av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerfeldt begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 206
Nej - 83
Avstår - 27

Mom. 3

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Olsson i Hölö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerfeldt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 7 punkten 2 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Olsson i Hölö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerfeldt begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 205
Nej - 111

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Pensionärernas levnadsstandard

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:19 med anledning av motioner om pensionärernas levnadsstandard.

I detta betänkande behandlades de med anledning av propositionen 1975/76:65 om inriktningen av den ekonomiska politiken väckta motionerna

1975/76:100 av herr Fälldin m. fl. (c), vari i yrkande 3 hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen anhålla om en undersökning av folkpensionärernas konsumtionsmönster och förslag till åtgärder, som kunde erfordras för att infria riksdagens löften till pensionärerna om standardhöjning och värdesäkra pensioner, samt

1975/76:102 av herr Helén m. fl. (fp), vari i yrkande 3 hemställts att riksdagen hos regeringen begärde en översyn av metoden för indexre-

Ondsdagen den
10 december 1975

*Pensionärernas
levnadsstandard*

Utskottet hemställde

att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:100, yrkande 3, och 1975/76:102, yrkande 3, hos regeringen begärde att motionerna i motsvarande delar överlämnades till pensionskommittén.

Reservation hade avgivits av herrar Carlsson i Vikmanshyttan (c) och Ringaby (m), fröken Pehrsson (c) samt herrar Fridolfsson (m), Andersson i Edsbro (c) och Westberg i Ljusdal (fp) vilka ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:100, yrkande 3, och 1975/76:102, yrkande 3, hos regeringen skulle anhålla om en undersökning av folkpensionärernas konsumtionsmönster i syfte att möjliggöra att riksdagens löften till pensionärerna om standardhöjning och om värdesäkra pensioner infriades.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Betänkandet nr 19 från socialförsäkringsutskottet behandlar motioner om pensionärernas levnadsstandard. Betänkandet är kortfattat: Det är på tre sidor – ja, egentligen bara på två sidor eftersom den reservation vi blivit nödgade att avge med hänsyn till behandlingen av motion nr 100 upptar den tredje sidan. Men omfånget av utskotts-
betänkandet är inte på något sätt avgörande för ärendets betydelse – tvärtom. Det gäller här en fråga av utomordentligt stor betydelse för landets alla pensionärer.

I motionen 100 hemställer vi att riksdagen beslutar att "hos regeringen anhålla om en undersökning av folkpensionärernas konsumtionsmönster och förslag till åtgärder, som kan erfordras för att infria riksdagens löften till pensionärerna om standardhöjning och värdesäkra pensioner".

Det är en viktig fråga som varit föremål för behandling sedan lång tid tillbaka. Redan år 1969 beställde dåvarande andra lagutskottet en undersökning för att finna vägar för att standardsäkra pensionerna inom den allmänna pensioneringens ram. Den år 1970 tillsatta pensionsålderskommittén, som numera heter pensionskommittén, utreder även frågan om standardsäkring av pensionerna. Utredningen skall enligt sina direktiv "undersöka behovet av och möjligheterna att med hänsyn till inkomstutvecklingen och omfattningen av de resurser som kan ställas till förfogande förstärka de garantier rörande pensionsnivån som följer av nu gällande bestämmelser".

Utredningen tillsattes 1970. I dag är det den 10 december 1975, alltså drygt fem år sedan utredningen tillsattes. Jag förutsätter liksom utskottet att utredningen kommer att ta upp frågan om en standardsäkring till behandling, och det är bra att så sker. Men vad som med utskottets skrivning är oviss är när det kommer att ske.

Det är av den anledningen vi från centern tillsammans med repre-

sentanter för folkpartiet och moderaterna fått lov att foga en reservation till utskottets betänkande. Vi begär en snabbundersökning av folkpensionärernas situation med hänsyn till prisstegringarna och den inflation som är rådande i detta land och som har diskuterats här på förmiddagen i samband med finansutskottets betänkande nr 16. Av detta betänkande framgår att prisstegringarna på två år rör sig om ungefär 20 %.

Vilka drabbas av dessa kostnadsstegringar? Jo, framför allt de lägre inkomsttagarna och pensionärerna – folkpensionärerna men även övriga pensionärer – eftersom de har den minsta bärkraften och motståndskraften när det gäller de våldsamma prisstegringar som vi har fått uppleva under de gångna åren och som man väntar också under 1976.

Många pensionärer har uttalat sina bekymmer. Jag har kontakt med dessa grupper, och så fort man träffar någon pensionär ställs frågan: Nu när allting blir dyrare och dyrare, skall inte också vi pensionärer få del av den inkomsthöjning och standardhöjning som andra får? Man svarar att problemet är löst genom anknytningen till basbeloppet, genom pensionstillägg osv. Då invänder pensionärerna: Visst får vi förbättringar, men är ni inte medvetna om hur fort priserna stiger?

När man upprepade gånger ställts inför dessa resonemang, finns det anledning att fråga sig: Hur ser det ut i realiteten? Det är bakgrunden till vårt motionsyrkande.

Under höstens remissdebatt tog herr Fälldin upp detta problem till behandling och förklarade att en snabbundersökning måste göras. Är utvecklingen ofördelaktig för pensionärerna skall det rättas till. Vi måste självfallet infria de löften som givits till pensionärerna. Det är också anledningen till motionen 100, vari vi har tagit upp dessa frågor.

Allting blir dyrare. De som har tilläggs pensioner av olika slag får uppleva att förmånerna trappas av och att skatterna slår hårt. Skatterna tar så mycket att många säger: När jag har betalt skatter och hyra, har jag betydligt mindre kvar än grannen bredvid, som bara har folkpension och bostadstillägg att leva på.

Inflationen verkar även på andra sätt. Många av dessa människor har upplevt det gamla samhället, där man sparade någon krona för att ha den såsom säkerhet på ålderns dar eller för att man då skulle kosta på sig något extra. Man ville känna trygghet över huvud taget. Det spar-kapitalet har ständigt minskat i värde. 10 procents inflation på ett år innebär att den tusenlapp man hade på banken hastigt och lustigt är värd 900 kr. när året är slut. Vid nästa års slut är den värd 800 kr.

Är det rimligt att pensionärerna skall finna sig i den situationen? De har sparat på ett bankkonto eller på en livförsäkring. När de sedan skall njuta frukterna av sitt sparande, får de uppleva att pengarna blivit ingenting värda praktiskt taget.

Visst har man fått det bättre. Men dessa grupper undrar och det är en motiverad oro: Vart tar det vägen med dessa väldiga prisstegringar? Min granne, som är pensionär och ensamstående, frågade mig: Är du medveten om vilket konsumtionsmönster vi pensionärer har? Jag måste

köpa konserver och bröd samt färdiglagad mat. Är man en bra bit över 70 år, är det inte så lätt att laga mat själv. Detta fördyrar levnadskostnaderna.

Även denna del behöver belysas, när man ser på pensionärernas konsumtionsmönster.

Det finns en lång rad andra frågor. Nu nalkas vi årets slut med julen, vilket innebär julglädje för många. Min granne säger att han skall prenumerera på tidningar för han är intresserad av att läsa. Tidningar är inte någon lyx. Han behöver ortstidningen, som kostar 138 kr. för nästa år. Så skulle jag gärna vilja ha min länstidning, för jag har ju en del kontakter i norra Dalarna också. Den kostar 280 kronor. Och jag borde egentligen ha en rikstidning. Den kostar 319 kronor. Det blir 737 kronor för de tre tidningar som jag skulle vilja ha.

Jag kan hålla med den här pensionären om att tre tidningar egentligen inte är någon lyx. Men, säger han, det finns ingen möjlighet för mig att hålla alla de här tidningarna. Jag får lov att välja, för det är ju inte bara dessa fasta kostnader jag har. Telefonkostnaderna stiger. Jag skriver inte så många brev längre, men portot stiger också, och det stiger fort. Jag har en TV-apparat, säger han, och den krånglar emellanåt; jag har ju haft den några år. Varje gång den skall på service kostar det mycket pengar och mer och mer för varje gång. TV-reparatören skall åka ut eller också skall jag frakta in apparaten.

Det måste ändå vara riktigt och rimligt att människor som sitter i sin ensamhet får ha sin TV-apparat. Och betalar man TV-licensen så vill man att apparaten skall fungera.

Vattnet stiger i pris, elkraften stiger i pris – jag skulle kunna fortsätta uppräknningen.

Jag måste gå till doktorn ibland, säger pensionären. Ni genomförde en fin reform för några år sedan. Ett läkarbesök kostade 7 kr. då. Den 1 januari 1976 lär det skola kosta 15 kr. – är det riktigt det? Ja visst, riksdagen har beslutat det.

Förut fick jag resebidrag, säger han vidare. Jag betalade 6 kr. då, men nu måste jag betala 8 kr. Jag behöver medicin också. Förut kostade den 15 kr. varje gång – resten betalas ju över försäkringen – men nu skall jag betala 20 kr. Pensionärer är ofta stora konsumenter av medicin, och den kostar pengar.

Det här är bakgrunden till att jag har sagt mig: Det finns verkligen anledning att titta på pensionärernas situation i dag med hänsyn till deras konsumtionsmönster, med hänsyn till de våldsamma prisstegringarna, med hänsyn till hur de upplever sin situation över huvud taget. Finns det fog för deras påpekande – och det tror jag att det gör – då måste vi se till att snabbt få fram en kartläggning av detta, så att vi kan lösa in de växlar vi har ställt ut på att pensionärerna skall få sin rätt tillgodosedd. Det är vad vi har sagt från vårt håll när vi har väckt den motion som ligger till grund för reservationen.

Sammantaget sett är det här *ett ärende som brådskar*. Utskottet vill

hänvisa motionen till den sittande pensionskommittén, som haft frågan till behandling i drygt fem år. Låt mig säga att ingen pensionär kan vänta på en fortsatt utredning när ingen vet någonting om när resultatet kommer på bordet, när inflationen fortgår, när priserna stiger. Vad vi behöver är en snabb kartläggning av läget för att komma fram till ett resultat.

Pensionärerna, som har lagt grunden till dagens samhälle, skall inte bära en otillbörligt stor del av bördorna för de prisstegringar som vi upplever i dag. Tvärtom är det ett samfällt ansvar för oss att se till att de verkligen får bibehålla sin konsumtionsstandard, att de får den rättvisa som de kan kräva med hänsyn till de växlar som riksdagen har ställt ut.

Herr talman! Detta är bakgrunden till vår motion, till det anförande jag har hållit här och till den reservation som fogats till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 19. Jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

I detta anförande instämde fru Olsson i Helsingborg, herr Gustafsson i Säffle, fröken Pehrsson samt herr Rämgård (samtliga c).

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag kunde nöja mig med att instämma i vad herr Carlsson i Vikmanshyttan har anfört, men jag skall ändå säga några ord. Med anledning av vad som har förevarit kan jag fatta mig relativt kort.

Jag har också mött de problem som herr Carlsson talat om. Jag har hört hur pensionärerna upplever sin situation med prishöjningar och ökade utgifter i olika sammanhang, hur inflationen tär på eventuellt spar-kapital, osv.

Vi menar från folkpartiets sida att det är angeläget att följa utvecklingen mycket noga och att se till att det skapas rättvisa för pensionärerna. Vi har därför i en motion, nr 102 av herr Helén m. fl., hemställt att riksdagen hos regeringen begär en översyn av metoden för indexreglering av folkpensionen. Det finns enligt motionärerna – reservanterna har slutit upp bakom dem – anledning att anta att konsumentprisindex inte på ett riktigt sätt speglar det konsumtionsmönster som gäller för det stora flertalet pensionärer.

Mot bakgrund av de senaste årens kraftiga prishöjningar är det motiverat med en noggrann kartläggning av folkpensionärernas konsumtionsmönster i syfte att möjliggöra att riksdagens löften till pensionärerna om standardhöjning och värdesäkra pensioner infrias.

Utskottsmajoriteten anser att pensionerna är värdesäkrade genom att de är anknutna till basbeloppet. Men utskottet bortser då ifrån att man vid beräkningen av det allmänna prisläget utgår från konsumentprisindex, som inte utan vidare enligt vår mening kan tillämpas på pensionärernas situation.

Riksdagen begärde redan år 1969 – som herr Carlsson i Vikmanshyttan

Onsdagen den
10 december 1975

*Pensionärernas
levnadsstandard*

talade om – en förutsättningslös översyn av standardsäkringens inom den allmänna pensioneringen. I uppdraget till den år 1970 tillsatta pensionsålderskommittén, numera pensionskommittén, ingår även frågan om standardsäkring av pensionerna. Det är vi också ense om, men det är *en* sak. Vad folkpartiet begär i sin motion och centerpartiet i sin är någonting därutöver. Vi begär en kartläggning av pensionärernas konsumtionsmönster som utgångspunkt för en bedömning av sättet att värdesäkra pensioner och pensionstillskott. Det är mycket möjligt att de komponenter som ingår i konsumentprisindex avviker från de flesta äldre människors konsumtionsmönster, och det är det som bör undersökas. Vi har i motionen angivit exempel på kostnader som vi räknar med är lägre i äldre människors hushåll än för genomsnittet, men det finns annat som kräver större kostnader och det anser vi bör undersökas.

Nu föreslår utskottet att motionerna i motsvarande delar skall överlämnas till pensionskommittén, och det är gott och väl. Det är ett steg i rätt riktning, och det finns anledning att hälsa den framgången med tillfredsställelse. Men enligt vår mening är det inte nog. Det innebär såvitt jag förstår inga som helst direktiv till pensionskommittén. Utredningen har enligt sina direktiv bl. a. att undersöka behovet av och möjligheterna att med hänsyn till inkomstutvecklingen och omfattningen av de resurser som kan ställas till förfogande förstärka gällande garantier rörande pensionsnivån. Det är ett bestämt och begränsat uppdrag. Självklart är det en mycket viktig uppgift, men den berör såvitt jag förstår inte den fråga som vi har tagit upp i motionen och som reservationen handlar om. Den kartläggning vi begär är ju någonting annat. Vi finner det synnerligen önskvärt att pensionärerna får en korrekt och rättvis behandling.

Det bör inte förvåna någon att vi från folkpartiets sida är angelägna om att få den fråga som vi tagit upp i motionen behandlad utan onödig tidsutdräkt. Jag vill stryka under vad herr Carlsson i Vikmanshyttan sade på den punkten.

Vi förutsätter att en framställning till regeringen om en undersökning av folkpensionärernas konsumtionsmönster gör det möjligt att få detta spörsmål behandlat utan onödig tidsutdräkt. Syftet är ju att möjliggöra att riksdagens löften till pensionärerna om standardhöjning och värdesäkring av pensionerna infrias.

Det är ingalunda första gången som vi från folkpartiets sida tar upp frågor av detta slag. Jag behöver bara påminna om folkpartiets och Bertil Ohlins kamp för en värdesäkring av folkpensionerna som ledde till 1950 års beslut om indexreglering av folkpensionerna och året efter till att indextillägget förbättras månadsvis.

Jag nämner detta bara som exempel på folkpartiets omsorg om de äldre. Vi är beredda att gå vidare på den vägen. Reservationen i dag är ett bevis för att vi menar allvar.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Jonsson i Mora (fp).

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Herr Carlsson i Vikmanshyttan började sitt anförande med att beklaga att utskottsbetänkandet var så kortfattat. Detta skulle eventuellt tyda på bristande intresse för frågan. Eftersom jag står på utskottsmajoritetens sida, vill jag säga att en anledning till att betänkandet blev kortfattat vara att motionerna tillstyrktes.

F. ö. är det så i utskottet att vi brukar ha en kortfattad debatt, där vi lägger fram våra synpunkter, och därefter går vi till beslut. Vi brukar inte direkt förlänga debatterna utan vi brukar säga att vi skall spara argumenten till kammaren, men ändå ha en presentation av förslagen.

Men det må jag säga till herr Carlsson och de andra ledamöter som står på denna reservation att det var ingen kort presentation av reservationsförslaget utan den var kortkort. Det förekom alltså ingen presentation alls i utskottet av reservanternas förslag.

Vad det handlar om i dag är demagogi. Man har ju lärt sig att det skall vara demagogi med i spelet, men att den demagogin kunde bli så grov anade jag inte, inte ens efter fem år i denna församling. Man målar upp en bild, där de borgerliga partierna står emot socialdemokraterna och vpk när det gäller pensionärernas levnadsstandard, och man försöker göra den bilden till sanning. Hur går man till väga? Jag har under de här åren i utskottet lärt mig att socialförsäkringsfrågor är svåra. Men de blir inte enklare att förstå efter herr Carlssons inlägg, där han talar om att pensionärernas standardhöjning är försäkrad via basbeloppets höjning. Det är nämligen två vitt skilda saker. Basbeloppet och dess höjning är till för att man skall tillförsäkra pensionärerna bibehållen standard. Om man vill höja pensionärernas standard, måste man vidta andra åtgärder.

Jag kan väl vara överens med herr Carlsson om att detta är en viktig fråga. Men det finns verkligen inget borgerligt monopol på uppfattningen att den frågan är viktig. I själva verket är det så att herr Carlsson och hans medreservanter, och f. ö. även socialdemokraterna, år efter år har avstyrkt vpk:s förslag om en höjning av pensionstillskotten. En snabbare höjning av pensionstillskotten skulle verkligen innebära en standardhöjning. Socialdemokraterna har sagt att denna fråga skall utredas av pensionskommittén. Vi tycker att det är otillräckligt, och vi återkommer med våra krav om en snabbare höjning av pensionstillskotten. Men vi är ensamma om det kravet.

Ni har, herr Carlsson i Vikmanshyttan och herr Westberg i Ljusdal, år efter år röstat mot våra förslag om en höjning av folkpensionärernas standard. Och så står ni här i dag och försöker framstå som de enda talesmännen för ett bibehållande och eventuell höjning av folkpensionärernas standard.

Ett grepp till i herr Carlssons argumentation måste jag ta upp. Han säger att skatterna slår hårt. Han påstår t. o. m. att den folkpensionär som har extrainkomster utöver pensionen får mindre kvar än den som lever enbart på pensionen. Vem som helst som är matematiskt kunnig

Onsdagen den
10 december 1975

*Pensionärernas
levnadsstandard*

kan räkna ut att detta naturligtvis är fel. Men jag förstår vad det handlar om. Herr Carlsson har här hamnat på gamla borgerliga krav, framför allt moderatkrav som gått ut på att få folkpensionen skattefri för att höginkomsttagarna skall få mera kvar. Dessutom har moderaternas våldsamma kamp för pensionärerna huvudsakligen gått ut på att man skall ha lägre avgifter till olika pensioneringssystem. Så kan man kort sammanfatta moderaternas insatser när det gäller pensionärerna.

Inflationen, som herr Carlsson i Vikmanshyttan och herr Westberg i Ljusdal talar om, är ett gissel. Man vill undersöka pensionärernas konsumtionsmönster. Jag skall vara vänlig och förutsätta att man härvid tänker på de pensionärer som lever enbart på pensionen. Såvitt jag förstår används folkpensionen i huvudsak till mat, kläder och den hyreskostnad som kommunen inte står för. Om man vill gynna pensionärerna och se till att det som de konsumerar får lägre priser än annat behövs det konkreta åtgärder. Vpk har i olika omgångar föreslagit sådana åtgärder: bort med moms på maten, prisstopp på dagligvaror – det har diskuterats så sent som i dag – och statsbidrag till kommunerna för deras kostnader för pensionärernas bostäder, något som i sin tur skulle sammanbindas med ett krav på att kommunerna ger ett ordentligt grundbelopp för bostadsstöd till pensionärerna.

Vad är skillnaden mellan reservationen och utskottsmajoritetens förslag? Om man säger att skillnaden är hårfin har man nästan tagit till i överkant. Utskottsmajoriteten vill hänskjuta dessa frågor till pensionskommittén. Visst har jag mer än en gång hängt upp mig på att riksdagen ofta gömmer sig bakom utredningar som är tillsatta eller skall tillsättas. Men om man i detta fall tillsätter en ny utredning eller vad man nu gör – det framgår inte riktigt klart vad reservanterna i det avseendet vill – så kan det rimligtvis inte gå fortare än om frågorna hänskjuts till den sittande pensionskommittén.

Jag har inte så mycket kommenterat det anförande som herr Westberg i Ljusdal höll. Han ägnade sig åt att läsa innantill i motioner, och det är väl inget fel i det. Jag måste säga att jag blev så berörd av att den här frågan kom upp på det här sättet att jag inte förmådde skriva ett anförande, utan jag ville höra vad motionärerna syftade till och egentligen hade att komma med. Jag tar inte i om jag säger att det inte var någonting! Herr Westberg i Ljusdal målar upp folkpartiets enorma kamp för folkpensionärernas standard och säger att folkpartiet gång efter gång har gjort insatser för att standardsäkra folkpensionerna osv. Han säger också att det inte är första gången folkpartiet framför detta krav.

Då vill jag säga att det är inte heller första året folkpartiet och centerpartiet har röstat ned vpk:s förslag om höjda pensionstillskott. Herr Westberg slutar med att säga ungefär så här: Vi i folkpartiet och våra medreservanter menar allvar. Ja, det gör faktiskt vi från vpk också. Och utan att försöka vara någon stor talesman för utskottet kan jag säga att vi i utskottsmajoriteten faktiskt också menar allvar med det vi skrivit.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Onsdagen den
10 december 1975

*Pensionärernas
levnadsstandard*

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Snabba prisstegringar slår, som vi alla vet, ganska ojämt på olika skikt i befolkningen. Somliga kan rent av tjäna på dem. En del, som har starka organisationer och skickliga förhandlare bakom sig, kan hålla sig någorlunda skadeslösa. Andra, som inte har någon stark förhandlingsberättigad organisation att lita till, förlorar i allmänhet på snabba prisstegringar. Dit hör bl. a. småsparare, pensionärer och liknande grupper.

I det långa loppet är prisstegringarna, den s. k. inflationen, en styggelse för alla – det vet vi. Därför måste inflationen i första hand bekämpas om vi skall klara pensionärernas standardtrygghet. Pensionärerna tillhör den grupp som inte har förhandlingsrätt. Men i stället har riksdagen beslutat att folkpensionen skall vara både inflationskyddad, genom att den har knutits till basbeloppet, och standardkyddad, genom att folkpensionärerna har fått en garanti för att deras folkpension skall hänga med i den allmänna standardökningen.

Det här är bra, och alltihop i linje med moderata samlingspartiets uppfattning. Men, herr talman, allteftersom åren går blir ATP-delen av folkpensionärernas inkomst en allt större del. Och ATP är bara värdesäkrad. ATP är däremot inte garanterad att hänga med i den allmänna standardutvecklingen. Det sista sitter som bekant pensionskommittén och funderar över. Det är bra, och vi väntar med intresse på de förslag som så småningom skall komma från den kommittén.

Men det finns, ärade kammarledamöter, en kombination av negativa skatteeffekter och samtidigt minskade bidrag vid en inkomstökning för en pensionär som är mycket besvärande. Det vore verkligen intressant att få veta hur detta slagit på pensionärernas konsumtionsförmåga. Det vore särskilt intressant att få veta om höjningar folkpensionen eller ATP eller andra inkomstökningar för folkpensionärerna också har gett en rimlig höjning av konsumtionsförmågan. Vi i moderata samlingspartiet betvivlar detta, och pensionskommittén har inte, vad jag vet, till uppgift att studera just denna för pensionärerna så viktiga fråga.

Hur ser det ut för pensionärerna? Ja, jag skall ge ett exempel.

En ensam folkpensionär får från den 1 januari 1976 i folkpension och pensionstillskott 11 252 kr. Denna inkomst är skattefri. Han kan dessutom tjäna 2 000 kr. under ett år utan att det kommunala bostadstillägget minskar. Men han får bara tjäna 1 500 kr. om året, om det inte skall få inverkan på skatten. Tjänar pensionären 2 000 kr. minskar alltså inte det kommunala bostadstillägget, men han får skatta för de 500 kronorna. För enkelhetens skull kan vi bortse från den här lilla skatten på de 500 kronorna. Men vad händer, herr talman, om denne pensionär skulle få ett arbete som ger en extra slant, eller om han har en hygglig ATP vid sidan av folkpensionen, eller om folkpensionen skulle få en standardhöjning? Kort sagt: Vad händer om pensionären skulle få en större inkomst än de skattefria 13 252 kronorna? Jo, herr talman, om den här pensionären skulle få en inkomstförbättring på låt oss säga 1 000 kr. under

ett år, då drabbas han av vanlig inkomstskatt på de 1 000 kronorna, som i lägsta skiktet – det vet vi alla – är 33 %. Sedan minskas hans kommunala bostadstillägg med en tredjedel av de 1 000 kronorna, alltså en ytterligare skatteeffekt på 33 1/3 %. Sedan drabbas han av skatt på en del av det extra skattefria avdrag som pensionärer har. Detta ger ytterligare 11 % i skatt på de 1 000 kronorna. Det är alltså 77 1/3 % som försvinner av en vanlig pensionärs extrainkomst på 1 000 kr. Drygt 200 kr. får pensionären behålla. Men det har kanske varit en prisökning på 10 % under året; det är därför folkpensionen har stigit.

Har folkpensionärerna då fått någon ökad konsumtionsförmåga efter en inkomstökning? Det är detta som vore intressant att få veta, och pensionskommittén sysslar inte med just den problematiken.

För att ge just pensionärer med små extrainkomster, herr Olsson i Stockholm, en bättre ställning har vi i moderata samlingspartiet föreslagit att själva folkpensionen alltid skulle vara skattefri. Det klarar inte margineffekterna men dessa flyttas uppåt i inkomstskikt där de bättre kan bäras än i det lägsta skiktet. Skattefri folkpension gynnar alltså pensionärer med små inkomster, herr Olsson i Stockholm. Herr Olsson skall inte tala om demagogi.

Att något är snett är uppenbart. Vårt parti är väl inte ensamt om att få ta emot mängder av brev från pensionärer som inte förstår varför det skall vara på det här sättet. Vi vill alltså veta vad som har hänt med konsumtionsförmågan hos folkpensionärerna, särskilt om den har ökat i samband med att de fått en inkomstförbättring. Vi tvivlar nämligen på att de skulle ha fått en sådan konsumtionsökning.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Fridolfsson (m).

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall förvåna herr Ringaby med att ge honom rätt i att pensionärernas marginalsatser i och för sig är ett problem som borde tas upp, men det är ju inte det som vi har att behandla nu. Det är ganska symptomatiskt att herr Ringaby koncentrerar hela sitt anförande till marginalsatserna. Det är det som det handlar om. Det enda som intresserar herr Ringaby är att höginkomsttagare skall få större förmåner. Han bryr sig i själva verket inte om hur de pensionärer som enbart lever på folkpensionen har det.

Jag räknade inte meningarna, men det var väl högst två i herr Ringabys anförande som handlade om betänkandet och reservationen. Han sade på slutet att han och hans parti anser att pensionärernas konsumtionsmönster och konsumtionsförmåga skall undersökas. Jag undrar om jag var ensam om att tycka att det var ett påhäng på ett anförande, som i huvudsak handlade om marginalsatser, dvs. ett helt annat problem – i och för sig angeläget.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Olsson i Stockholm tycks inte ha fattat vad det är fråga om. Först och främst talade jag inte bara om marginalsatterna utan också om bortfallna bidrag, herr Olsson. Det gäller alltså en dubbeleffekt. Om denna dubbeleffekt blir detsamma som en marginskatt på 77 % för en vanlig pensionär med 14 000 kr. i inkomst, trodde jag att vi skulle få helhjärtat stöd av vpk när vi protesterar mot det, inte närmast snubbor för att vi talar om skatter för denna grupp. Pensionärernas möjligheter att konsumera hänger ihop med vad de får kvar efter det att skatten är dragen och det kommunala bostadstillägget har reducerats.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande min eventuella fattningsförmåga vill jag bara hänvisa till utskottsbetänkandet. Det handlar definitivt inte om marginaleffekter och bortfallna bidrag. Jag sade att den frågan är angelägen och bör undersökas. Det är bara det att den inte tas upp i det betänkande som vi nu behandlar, herr Ringaby. Det går väl bra att komma igen med den i andra sammanhang. Men en undersökning av pensionärernas konsumtionsmönster är ett helt annat spörsmål, och jag tycker att vi skall diskutera en fråga i taget.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Pensionärernas konsumtionsförmåga kan icke behandlas här i kammaren utan att man också kommer in på deras bidrag och skatter.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Jag vill inledningsvis säga att det var fullständigt omöjligt att som utskottets talesman i detta ärende förbereda något anförande. Liksom herr Olsson i Stockholm tyckte jag att det var angeläget att få lyssna på vad som skulle komma att anföras under debatten med tanke på dels de magra motionerna, dels föga givande inlägg i utskottet. Efter att ha lyssnat på anförandena från den borgerliga sidan förstår jag, att man där har inlett 1976 års valrörelse när det gäller pensionärerna. Det är närmast detta det handlar om.

Mot den bakgrunden är det intressant att läsa motionerna och reservationen. Det förtjänar kanske också nämnas att moderata samlingspartiet inte hade avgivit någon motion i dessa frågor, som för herr Ringaby har blivit så angelägna att det nu inte bara gäller standardsänkningen och värdesänkningen av pensionsbeloppen utan även skattefrågorna. Det fanns sålunda ingen motion i ärendet från moderata samlingspartiet, men man har i stället anslutit sig till två ganska olika motioner, nämligen dels en från centern, dels en från folkpartiet, och skrivit ihop sig med dessa två partier i reservationen till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 19.

Vad är det då som begärs i dessa motioner? I centerns motion sägs det att man vill ha en noggrann undersökning om hur det förhåller sig med folkpensionärernas konsumtionsmönster. Man menar att om det skulle visa sig att pensionärerna inte har fått den beräknade kompensationen, måste de tillförsäkras en motsvarande förbättring. Man ber därför om en undersökning och om att få förslag till åtgärder. Folkpartiet resonerar litet annorlunda. Där talar man om att det är sannolikt att de komponenter som ingår i pensionärernas konsumtionsmönster kan vara olika, beroende på att kostnader för bostad, kläder, bilinnehav etc. kan vara lägre i äldre människors hushåll än i genomsnittet av hushåll. Eftersom vi vet att det finns mycket olika konsumtionsmönster just bland pensionärerna, kan det kanske faktiskt snarare bli så, att pensionärerna har nytta av att man bedömer dessa faktorer när man skall ta hänsyn till höjningen av konsumtionsprisindex. Det är inte uteslutet att det skulle kunna vara till nackdel för dem om man bara skulle utgå från den begränsade gruppens konsumtionsmönster.

Herr Carlsson i Vikmanshyttan sade att han kände sig *nödgad* att lämna en reservation, men herr Carlsson var i stället otroligt orolig för att hemställen i utskottets betänkande helt och hållet skulle gå ut på tillstyrkan – då hade nämligen detta spel inte kunnat föras här i dag!

Herr Olsson i Stockholm sade att skillnaden mellan vad utskottet anför och vad som sägs i reservationen är hårfin. Ja, egentligen finns det ingen skillnad alls, men jag vill ändå ropa hurra för den lilla skillnaden, så att vi kunnat få den här debatten. Vi talar i betänkandet om att vi har f. d. pensionsålderskommittén, dvs. den nuvarande pensionskommittén, som herr Carlsson beskriver så, att den skulle ha suttit i fem år utan att egentligen ha gjort någonting. Den har dock under denna period kommit med förslag om sänkt pensionsålder, rörlig pensionsålder, höjning av basbeloppet för både ensamstående pensionärer och pensionärspar, höjning av pensionstillskottet samt dubbla pensionstillskott för förtidspensionärer och för yngre pensionärer som aldrig kommer in i ATP-systemet. Kommittén har också att se över värdesäkringen när det gäller ATP, och även denna del förutsätter utskottet är en naturlig arbetsuppgift för pensionskommittén.

Nu säger man att man vill att regeringen skall föreslå att en ny utredning tillsätts. Herr Westberg i Ljusdal underströk särskilt vikten av att så skedde. Men i utbildningsdebatten i går stod representanter för folkpartiet upp och sade, att här tillsätter man bara utredningar för att försena och fördröja ärenden! Gäller det inte pensionärer? Är det bara när det gäller utbildning?

Pensionskommittén har erfarenhet av dessa frågor. Ser man efter vilka ledamöter som ingår i denna kommitté, finner man ett så känt namn från centerpartiet som Alvar Andersson i Knäred, som jag måste säga att jag själv, och flera med mig, bedömer som centerpartiets allra bäste expert på socialförsäkringsfrågor. Vi har Ingemar Mundebo från folkpartiet, vi har Carl Göran Regnéll från moderaterna och vi har Göran

Karlsson i Huskvarna från socialdemokraterna. Visst har de arbetat intensivt under fem år, och visst har de erfarenheter av att klara av sådana problem!

Herr Carlsson i Vikmanshyttan utmålar – i känd stil; det måste jag få lov att säga – att här ökar priserna för reparation av TV-apparater, här ökar telefonkostnader, portokostnader osv. Ja, herr Carlsson, det är just det som påverkar konsumentprisindex! Det är sådana ökningarna som gör att då konsumentprisindex ökar med tre enheter ökar basbeloppet, och detta får direkt genomslagskraft på pensionerna.

Herr Carlsson i Vikmanshyttan talar om att en stackars pensionär inte har råd att hålla sig med tre dagliga tidningar – det blir en kostnad på 737 kr. om året – och bedömer det som ytterst beklämmande. Det kanske det är, herr Carlsson, men hur många barnfamiljer och andra i vårt land håller sig med tre dagliga tidningar?

Sverige är det enda land i världen – det tycker jag förtjänar att sägas – där pensionärerna får omedelbar kompensation när konsumentprisindex stiger. Påverkar indexhöjningen basbeloppet, slår det genast igenom på pensionen. Var hittar ni det någon annanstans? Är det så för låglöne-grupperna här i Sverige? Nej, de kanske har en tvåårig avtalsuppörelse och får under ganska lång tid leva med de låga lönerna och de högre priserna till dess att en ny avtalsrörelse kommer till stånd – och då pekar man på att de får så mycket pengar på en gång.

För att fullständiga bilden litet grand, herr Carlsson, när det gäller de pensionärer som inte skulle ha fått någon kompensation, kanske jag skall tala om något av vad som har hänt. Folkpensionens årsbelopp i november 1975 var 9 215 kr.; herr Ringaby påpekade mycket riktigt att det den 1 januari 1976 blir 11 252 kr. Det beloppet är skattefritt. Herr Ringaby glömde att säga att det kommunala bostadstillägget, som kommer ovanpå pensionen, också är skattefritt.

Det kommunala bostadstillägget gled herrarna snabbt över, men det är en ganska intressant fråga. Man behöver inte politisera när det gäller bostadstillägget; man kan hämta statistiken på riksförsäkringsverket, och då kan man avläsa det kommunala bostadstilläggets storlek i kommuner med olika majoriteter. Det är en sak att stå här i talarstolen och tala om hur välvillig man är till landets folkpensionärer och en annan sak att i praktisk politisk handling på hemmaplan genomföra de goda intentioner man har.

Halland är ett län som är centerpartiets fäste, och centern dominerar också pressen; Hallands Nyheter är numera inköpt av centerpartiet. Där skulle man verkligen i praktisk handling kunna visa vad man vill göra för pensionärerna, inte bara när det gäller de kommunala bostadstilläggen utan även i fråga om pensionärshem, färdtjänst, vårdmöjligheter för äldre människor osv. Jag skall gärna medge att det finns brister över hela landet på de områdena, men bristerna är mera påtagliga i Halland än på andra ställen. Jag skulle vilja rekommendera de centerpartister som inte känner Halland att se närmare på det länet, där centern med över-

Onsdagen den
10 december 1975

*Pensionärernas
levnadsstandard*

vägande majoritet skulle ha kunnat visa vad man vill i praktisk politik men inte har gjort det, trots att Halland under lång tid hade en mycket hög landstingsskatt i förhållande till övriga landsting runt omkring.

Jag återgår till vad som har hänt. I januari 1975 höjdes folkpensionerna från 90 till 95 % av basbeloppet för ensamstående och från 140 till 155 % av basbeloppet för pensionärspär. Den 1 juli kom en basbeloppshöjning, och då blev det ytterligare 452 kr. för ensamstående och givetvis en ökning också för pensionärspär; jag skall inte dra alla belopp, för det blir för mycket siffror. Basbeloppet höjdes återigen i oktober med 348 kr. för ensamstående och ett uppräknat belopp för makar. Detta innebär att pensionen under ett år höjdes med 1 532 kr. för ensamstående och 3 269 kr. för makar, vilket betyder en ökning med 15,8 % resp. 20,6 %.

Vi kan ju titta på hur mycket av dessa höjningar som är kompensation för inflationen – dvs. en direkt standardsäkring av pensionen – och hur mycket som även för pensionärer innebär en reallöneökning. Då ser vi att ca 8 % för den ensamstående och mellan 7 och 7,8 % för pensionärspären är en direkt höjning av pensionen. Var kan vi finna liknande inom avtalsområdet?

Nu står inte jag och säger att pensionärerna inte skall kunna få det bättre. Det är inte det saken gäller. Jag vill här bevisa fakta, för jag tycker att ni driver ett spel som är djupt ohederligt, inte minst genom att ni går ut och säger detta till pensionärerna. Värnar man nu så om gamla människor, bör man väl vara angelägen om att ge dem rak och framför allt saklig upplysning.

Herr Westberg i Ljusdal åberopade också i sammanhanget herr Bertil Ohlin och vad han hade gjort i dessa frågor. Ja, det skulle dra alldeles för långt ut på tiden om jag skulle bli så historisk att jag skulle åberopa ointresset för allmän tjänstepensionering och det spel som drevs beträffande pension åt de grupper som inte hade ett öre när de gick ifrån ett långvarigt, hårt arbete.

Herr Ringaby möter ofta pensionärer. Jag är beklämd över att de sämst ställda pensionärerna i vårt land vänder sig till herr Ringaby, och jag hoppas att fler med mig är det. Vad har de att hämta hos moderata samlingspartiet? Jag skulle vilja rekommendera pensionärerna att i det fallet tänka sig för. När herr Ringaby pläderar för att pensionens grundbelopp skall vara skattefritt, så förstår jag att pensionärerna tycker att det låter bestickande. Men jag träffar också pensionärer. Hur underligt det än låter, herr Ringaby, gör jag det faktiskt rätt ofta, och det gäller stora grupper – Metalls, Byggnads och Handels pensionärer till antal av bortåt tusen åt gången nere i Göteborg. Jag åker runt på varven och träffar dem som snart går i pension. De börjar mer och mer förstå det spel ni driver, och de säger till mig: Hoppas att du, så länge du orkar agera politiskt, slår tillbaka detta spel att grundbeloppet skall vara skattefritt. Behöver vi inte pengarna bättre till andra reformer än att låta höginkomsttagarna – för det finns ju faktiskt sådana också bland pensionärerna – få ett skatteavdrag som är högre än grundpensionen? Det

finns många exempel på att det skulle slå på det sättet.

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 19 skriver vi: "Utskottet förutsätter att kommittén vid fullgörandet av detta utredningsuppdrag" – det gäller standardsäkring av pensionerna – "kommer att belysa de aktualiserade frågorna. Det bör i sammanhanget erinras om" – och här kommer något som jag tycker är intressant och som ingen här har berört – "att basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring också används för beräkning av förmåner inom flera andra bidragssystem, bl. a. bidragsförskott, underhållsbidrag, studiestöd och socialhjälp."

Får jag fråga: Är det meningen att vi bara skall se på konsumtionsmönstret och vanorna för pensionärer? Deras pension är ju knuten till basbeloppet. Skall vi se på konsumtionsmönstret för dem som uppbär kommunal socialhjälp för att se om det är riktigt? Skall vi se på konsumtionsmönstret för dem som studerar för att se om det skall ändras på något sätt – och för dem som uppbär bidragsförskott? Eller skall det enligt känt mönster vara lappverk, som det så ofta är när ni kommer med förslag om förändringar och förbättringar? Helhetssynen skulle vi rekommendera, inte minst för pensionärernas skull. Ryckigheten är påtaglig.

Herr talman! Jag har en känsla av att hela denna debatt egentligen skulle ha varit onödig. Var, herr Carlsson i Vikmanshyttan, står det i reservationen att den nya utredning som ni vill ha tillsatt skall arbeta snabbt? Hela herr Carlssons anförande andades att vi måste få dessa frågor avgjorda snabbt. En snabb genomgång kunde inte pensionskommittén åstadkomma. Icke med ett ord har ni i reservationen nämnt att det skall ske snabbt, skyndsamt eller med förtur, utan det är bara en ny utredning som ni begär.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 19.

I detta anförande instämde herr Konradsson (s) och fru Ohlin (s).

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Fru Håvik sade att politik för en del tydligen är ett spel. Det är möjligt, fru Håvik. Men för mig är det en realitet hur de människor har det som vi representerar och vilkas talan vi för i detta hus.

Detta att politik är ett spel har jag hört många gånger när vi har sysslat med just socialförsäkringsfrågor. Sänkt pensionsålder har vi fått kämpa för under hela 1960-talet och fram till beslutet år 1974. Vi får en sänkning först in på 1976. Det är en fråga som man har skjutit framför sig. Om det varit möjligt hade man säkerligen inte gjort någonting för att klara det till den 1 juli 1976 heller, men man vågade inte från socialdemokraterna möta valmanskåren en gång till utan att ha löst frågan om sänkt pensionsålder. Det har emellertid också av socialdemokraterna och inte minst av fru Håvik kallats för ett spel, när vi från centern fört debatterna om sänkning av pensionsåldern och angelägenheten av att ta hänsyn

Onsdagen den
10 december 1975

*Pensionärernas
levnadsstandard*

till de människor, som burit upp det här samhället och som på många sätt ändå har varit satta på undantag.

Både fru Håvik och herr Olsson i Stockholm sade att de inte kom förberedda till den här debatten. De visste inte vad den skulle röra sig om. Ja, det fanns ju motioner. Men jag kan förstå att man är dåligt förberedd när man som fru Håvik här blandar samman uppgifter om skatter, som tas ut på landstingssidan, med kommunal verksamhet etc. Och då man försöker göra gällande att socialdemokratiskt styrda kommuner skulle ha betydligt högre bostadstillägg än borgerligt styrda kommuner, så tror jag fru Håvik skall vara försiktig med den uppgiften. Det finns många exempel från olika håll här i landet som visar hur det varierar och att det skett väsentliga höjningar också sedan de "borgerliga" tagit över majoriteten i kommunerna. Jag menar alltså att vi skall vara försiktiga med att försöka debattera på det sättet.

Får jag bara kort säga till fru Håvik, att jag hoppas verkligen att kommunerna över lag skall få sådana ekonomiska möjligheter att man kan ge tillräckliga bostadstillägg överallt. Men det är litet skillnad mellan kommuner där man har 15 % pensionärer och kommuner där man har 30 % pensionärer. Det är detta som gör att kommunernas ekonomiska förutsättningar är så olika.

Nej, fru Håvik och herr Olsson i Stockholm, jag har i det här ärendet fört fram verkligheten i debatten – hur vardagslivets folk, hur pensionärerna upplever sin situation i dag. Detta är vad jag har redovisat i kammaren med det sakmaterial som har lagts fram av mig och som gjort att jag sagt: Låt oss få en snabbundersökning som visar hur konsumtionsmönstret ser ut! Låt oss snabbt få en bild av hur prisstegringarna verkar för dessa människor, så att vi, om det erfordras, omedelbart kan gå in och göra de förbättringar som man har ställt i utsikt.

Detta är inget spel. Det är en verklighet som berör många människor i detta land. Rättvisa, rättfärdighet och social medkänsla, det är inget spel för mig, fru Håvik. Jag måste bestämt tillbakavisa sådana påståenden.

Herr Olssons i Stockholm artigheter mot mig skall jag helt gå förbi. Men man ställer här från majoritetens sida frågan: Vad är det för skillnad mellan pensionskommitténs uppdrag och det som vi föreslår? Skillnaden är den att pensionsutredningen har arbetat med detta material i många år. Man vet inte när utredningen blir färdig med sitt arbete. Vad vi föreslår är en snabbundersökning, och det gör vi med hänsyn till de starka prisstegringar som vi har haft. Vi vill snabbt ha ett material på bordet, så att vi eventuellt kan justera den eftersläpning som pensionerna har varit utsatta för. Märkvärdigare är det inte. Vi vill se till att pensionärernas standard inte urholkas som en följd av prisstegringarna.

Sedan sade herr Olsson i Stockholm att jag gjorde gällande att man behandlade pensionärerna olika. Ja, det är tyvärr så. Jag har upprepade gånger mött änkepensionärer, som på grund av avtrappningen av förmånerna och därför att skatterna slår så hårt har hamnat i den situationen att de har det sämre ställt än andra. Det är den realiteten jag har upplevt.

Jag har i denna diskussion redovisat hur pensionärerna i min egen bygd upplever vardagen och hur många pensionärer här i landet upplever de bekymmer som de ständiga prisstegringarna för med sig. Jag påstår att pensionärerna har bättre kännedom om verkligheten än fru Håvik, som i dag talar för utskottet. Och fru Håviks många ord ändrar inte min uppfattning, utan jag anser som sagt att vad vi behöver är en snabb undersökning av pensionärernas situation. Fru Håviks inlägg har inte på någon punkt givit mig anledning ändra på vad jag anförde i mitt inledningsanförande.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlsson i Vikmanshyttan sade att han skulle gå förbi mina artigheter, och det var ju lätt eftersom det inte fanns några sådana i mitt inlägg. Men jag skall gärna bidra med en artighet nu och säga att jag har en viss aktning för herr Carlsson och hans insatser för sänkt pensionsålder och förtidspensionering, där vi har haft en hel del diskussioner hit och dit och även lyckats genomföra reformer. Om det sedan i slutändan inte blev så att vi kunde ta åt oss hela äran, så gjorde vi nog ändå en hel del i förarbetet.

För att sedan fortsätta med artigheterna kan jag också säga att när herr Carlsson beskriver pensionärernas situation, så är den beskrivningen alldeles riktig. Jag kan gärna överta det sagda och stå för det också. Jag tror att många av kammarens ledamöter skulle kunna göra det, även om de inte har någon granne som är pensionär utan träffar pensionärer på annat sätt. Men – och nu slutar artigheterna, herr Carlsson! – när det gäller den fråga som vi nu diskuterar så är det ren och skär demagogi som ni från centern och de andra borgerliga partierna sysslar med. Herr Carlsson vet ju mycket väl att exempelvis herr Ringaby och hans partikamrater inte på något sätt är ense med oss andra om att standardsäkra förmånerna för pensionärerna ordentligt, främst då för dem som endast eller i huvudsak lever på sin folkpension. Och det finns flera sätt att förbättra pensionärernas situation. Jag har nämnt dem en gång tidigare: prisstopp och borttagande av moms på maten. Men om det nu av olika skäl tar emot, så inbjuder jag härmed herr Carlsson och hans parti plus övriga borgerliga partier – och för all del även socialdemokraterna! – till att bifalla vpk:s årligen återkommande motioner om höjda pensions-tillskott.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlsson i Vikmanshyttan anmärkte på att jag använde uttrycket ett politiskt spel. Ja, jag vidhåller att detta är ett politiskt spel.

Vidare sade herr Carlsson att detta är en realitet. Ja, men agera då på sådant sätt, herr Carlsson, att ni väcker respekt i denna fråga och så att vi tar det som en realitet! Men här har ni i en reservation lierat

Onsdagen den
10 december 1975

*Pensionärernas
levnadsstandard*

er med ett parti som ni vet inte har samma sociala ambition som ni själv. Ty den elogen vill jag i varje fall ge herr Carlsson att han har ett äkta patos när han talar i dessa frågor.

Herr Carlsson i Vikmanshyttan upprepade nu i sitt inlägg – jag återkommer till detta – att centern vill ha en *snabb* utredning, en *snabb* översyn av dessa frågor. Det står ingenting om det i centerns motion; det finns inte heller nämnt i reservationen. Jag skall väl, herr Carlsson i Vikmanshyttan, inte behöva läsa upp hela reservationen för att det klart skall framgå att ordet *snabb* inte är med. Jag förutsätter att herr Carlsson är hederlig på denna punkt och klart medger att det inte står någonting om det; det är ett uttryck som herr Carlsson använt i sina inlägg, men det finns inte skrivet.

Jag sade häromdagen i en debatt att herr Carlsson har ett utomordentligt socialt patos, men herr Carlsson har fortfarande inte – låt mig upprepa det – copyright på det sociala ansvaret. ?

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Fru Håvik har lätt för att betygsätta andra människor och partier. Jag tycker att vi kan avstå från det. Vi kan resonera om den fråga det gäller utan att utfärda några betyg.

Såväl fru Håvik som herr Olsson i Stockholm säger att det har varit omöjligt att förbereda sig för den här debatten. De har kommit hit i dag och lyssnat och sedan bestämt sig för vad de skulle säga. Jag har svårt att förstå det. Det borde ha varit ganska enkelt att i motionerna och reservationen läsa sig till vad det handlar om.

Vad det gäller är ingenting märkvärdigt. Vi vill bara att man skall kartlägga pensionärernas konsumtionsmönster. Är det svårt att fatta? Jag kan inte förstå det.

Herr Olsson i Stockholm hade fattat det – det begrep jag av hans inlägg. Men han vände det till demagogi. Att framställa en önskan om att pensionärernas konsumtionsmönster skall kartläggas är alltså enligt hans mening demagogi. Jag har ibland funderat över vad demagogi är – det används i så olika sammanhang. Men nu har vi fått veta det: Det är alltså att framställa ett sådant här förslag. Det är demagogi.

Att jag inte delar den meningen bör stå klart för alla som nu finns här i kammaren och för dem som eventuellt lyssnar vid sina högtalare. Det bör också stå klart för er alla att jag har svårt att finna mig i att det kallas för spel när man vill värna om pensionärernas konsumtionsmöjligheter. Att kalla det för spel anser jag vara orättfärdigt. Det kanske är mycket sagt, men jag tvekar inte ett ögonblick att beteckna det så. Det är inget spel. Det är ett djupt engagemang, fru Håvik, som jag i många år i olika sammanhang har försökt ge uttryck för här i kammaren. Därför blir jag upprörd, när man tar till sådana grepp i en debatt som handlar om en mycket klart markerad sak – alla borde förstå vad det är fråga om.

Fru Håvik säger att vi föreslår att det skall tillsättas en ny utredning

och att det inte kan gå fortare då än om pensionskommittén får ta hand om saken. Vem har föreslagit att det skall tillsättas en ny utredning? Står det i reservationen eller någon annanstans? Vi begär att riksdagen hemställer hos regeringen att frågan skall undersökas. Och det är väl ingenting som hindrar, fru Håvik, att pensionskommittén får tilläggsdirektiv, enligt vilka den åläggs att göra en sådan undersökning. Och kom inte och säg att den redan har sådana direktiv, för det har den inte. Jag har tidigare redogjort för vad som ingår i dess direktiv, och det behöver jag inte upprepa nu. Om den får sådana direktiv kan man hoppas att den sätter i gång med en sådan undersökning antingen själv eller genom sina medarbetare – den har tillgång till expertis – och relativt snart får fram detta material. Men det måste från något håll sägas ifrån att det skall ske, och vi har alltså krävt att riksdagen skall säga ut att regeringen bör beställa en sådan undersökning t. ex. i form av tilläggsdirektiv.

Sedan går fru Håvik över till att tala om kommunalpolitik, och det står ju henne fritt. Men jag har svårt att förstå att vi skall diskutera detta i dag – i dag är det en mycket begränsad fråga det gäller men en, som vi ser det, viktig fråga. Vi bör kanske också undersöka konsumtionsmönstret för andra grupper, säger fru Håvik. Ja, motionera gärna om det, men ärendet i dag gäller pensionärernas konsumtionsmönster. Det är detta som vi diskuterar nu och som vi begär skall undersökas.

Jag tror att vi alla förstår, att det kan vara angeläget att göra en sådan här undersökning och se vart den leder. Fru Håvik insinuerar att den kan leda till en försämring för pensionärerna. Den frågan är i dag öppen, och därför bör vi undersöka den. Jag kan lugna fru Håvik med att i ett land där man sedan många år har haft socialdemokratiskt styre har man på försök infört ett särskilt index för pensionärer. Jag tänker på Nya Zeeland. Är det möjligt där, borde det inte vara omöjligt här – vi klarar ju det mesta här i Sverige. Åtminstone bör vi kunna kosta på oss den här undersökningen. Jag tror att det är en rättvisefråga och en angelägenhet, som vi alla skulle kunna samlas kring.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal säger att han länge har funderat över vad demagogi är, varefter han ger en eminent lektion i just det ämnet. Jag skall klara ut den här saken för herr Westberg, eftersom han tycks ha problem med den.

Inte ingenting skiljer utskottsmajoritetens skrivning och reservationen – i varje fall ingenting som jag kan begripa, och jag tror inte att jag är ensam om den svårigheten. Motionerna är tillstyrkta, och majoriteten föreslår att de skickas vidare till pensionskommittén. Så ligger det till. När herr Westberg går upp och säger att man vill få en undersökning av konsumtionsmönstret och indirekt menar att utskottsmajoriteten inte vill det, är det demagogi. Hela utskottet vill nämligen undersöka pensionärernas konsumtionsmönster. Det är ett faktum. När man försöker

förvränga det och säger att det bara är reservanterna som vill få undersökningen till stånd är det demagogi. Det finns också andra sätt att vara demagogisk på, men detta är ett typexempel.

Jag vill sluta med att fråga herr Westberg: Vad är skillnaden mellan utskottsmajoritetens skrivning, där man tillstyrker motionerna, och reservationen?

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal säger att det endast handlar om att kartlägga pensionärernas konsumtionsmönster och undrar om det är så svårt att förstå. Det är inte alls svårt att förstå. Vi är helt ense om det. Det framgår av utskottsbetänkandet. Utskottsmajoriteten är ense om den kartläggningen och att den bör ske inom pensionskommittén, som redan finns.

Herr Westberg i Ljusdal talar i sitt senaste inlägg om en beställning till regeringen och att regeringen skulle överlämna den till pensionskommittén. Då står vi ju ännu närmare varandra. Herr Westberg anser att pensionskommittén skall göra kartläggningen och att dessa frågor hör hemma där. Det är exakt vad utskottsmajoriteten, som består av representanter för socialdemokraterna och vpk, skriver.

Herr Westberg frågar sedan varför vi inte kan ha värdesäkrade pensioner här i landet. Det är just det vi har. De är värdesäkra på så sätt att de är anknutna till konsumentprisindex, som fastställs för varje månad. Men nu talar vi om en standardsäkring som skulle gälla både den allmänna tjänstepensioneringen, som pensionskommittén utreder, och grundpensionen. Om man skulle frikoppla enbart pensionärerna i sammanhanget beroende på att de har färre antal bilar och mindre utgifter på andra områden än övriga grupper är jag inte alldeles övertygad om att de skulle tjäna på det. Herr Westberg var inne på det i det senaste inlägget. Om man konstaterar det förmodar jag att han reser sig och säger att det var bra som det var. Men vi gör ändå ett försök, och det är viktigt. Och det är vad utskottet skriver.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu har vi fått veta att ingenting skiljer mellan majoritetsbetänkandet och reservationen. Då förutsätter jag att samtliga kommer att ansluta sig till reservationen för den är tydligare i syftningen. Det borde man åtminstone kunna hålla med om. Och är man med så långt och alltså är *för* en kartläggning bör man rösta med reservationen.

Herr Olsson i Stockholm frågar om det är någon skillnad. Jag hoppas att han åtminstone håller med mig om att syftningen är tydligare i reservationen. Men jag menar att det inte är den enda skillnaden. Utskottsmajoriteten vill överlämna motionerna till pensionskommittén under det att reservanterna vill att riksdagen hos regeringen skall begära en undersökning.

Att överlämna motionerna till pensionskommittén innebär inte några

direktiv för kommittén. Har jag fel på den punkten må någon upplysa mig om det. Det är bara en viljeyttring från utskottets sida. Men är det någon som har en annan mening och kan bevisa den, är jag givetvis beredd att ändra inställning i den frågan. Till skillnad från utskottsmajoriteten vill vi att regeringen utfärdar direktiv och begär en undersökning av pensionärernas konsumtionsmönster. Denna skillnad anser jag föreligga, och det är mitt svar till herr Olsson i Stockholm.

När jag framhåller denna skillnad, fortsätter han att kalla det för en lektion i demagogi. Om så är fallet, ber jag faktiskt om ursäkt. Det var inte min mening, att det skulle vara en sådan lektion. Min avsikt var att klarlägga skillnaden mellan dessa två inställningar, vilket jag nu har gjort på nytt. Jag beklagar om herr Olsson har uppfattat det på annat sätt. Vad jag är ute efter är att säkra pensionärernas konsumtion så långt det är möjligt.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal säger att reservationen och utskottsbetänkandet ligger så nära varandra och frågar: Varför inte rösta på reservationen? Jag är glad över att vi har kommit så långt att herr Westberg innerst inne kanske förstår att reservationen är ganska överflödigt. Nu har vi på något sätt slutit ringen i debatten. Skillnaden är bara den att herr Westberg vill ta omvägen via regeringen för att få frågan lagd i pensionskommittén, medan vi säger att den kan tas upp där med detsamma. Det måste ändå herr Carlsson i Vikmanshyttan anse vara bra, eftersom han vill ha en *snabb* lösning. Det är bara sagt härifrån talarstolen och står inte någonstans, vare sig i motionerna eller i reservationerna. Jag hoppas att jag av herr Carlsson i Vikmanshyttan får klart utsagt att jag har rätt i detta påstående. Det står inte någonstans att det skall ske snabbt. Med herr Carlssons rättspatos är det väl bara en tidsfråga, innan det blir klart uttalat.

Jag räknade tidigare upp vilka som sitter i pensionskommittén. Jag är alldeles övertygad om att herr Alvar Andersson i Knäred, herr Mundebo och övriga verkligen ser till att dessa frågor inte sopas under mattan utan verkligen blir föremål för den utredning och översyn som ni önskar. Ni anser väl inte att era egna partikamrater som ni har satt såsom representanter i utredningen inte klarar sin uppgift? De har dock varit med om att framlägga förslag om sänkt pensionsålder, rörlig pensionsålder och alla de förmåner för folkpensionärerna som jag räknade upp. De är väl bäst skickade att sköta även denna fråga.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Håvik sade ingenting om huruvida ett överlämnande av motionerna till pensionskommittén innebar direktiv för kommittén att ta upp dessa frågor. Jag uppfattade det så, att hon delar min mening, att det inte innebär några direkta direktiv. Hon säger att hon hoppas – hon är förvånad över att inte också vi kan göra det – att kommittén

Onsdagen den
10 december 1975

*Pensionärernas
levnadsstandard*

tar upp dessa frågor.

Visst kan man hoppas. Det tror jag det. Men nog måste det vara säkrare att vi hos regeringen begär att en undersökning skall ske. Regeringen har alla möjligheter att välja väg. Om den vägen går via pensionskommittén – à la bonne heure! Huvudsaken är att man får denna kartläggning så snabbt som möjligt. Att det inte står någonting om snabbt i reservationen må vara hänt. Det framgår dock tydligt att det gäller att få fram undersökningen så snabbt som möjligt. Ingenting motsäger detta. Det är vi angelägna om.

Herr förste vice talmannen anmälde att fru Håvik anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Jag begärde replik på ett av fru Håviks tidigare anföranden, men det blev något missförstånd, så den repliken kommer nu i stället.

Fru Håvik hade väl inte så särskilt mycket att säga i sakfrågan. Däremot sade hon att de borgerliga reservanterna nu tydligen hade inlett 1976 års valrörelse. Jag är ledsen att behöva säga att jag inte kan vara lika kemiskt fri från alla valspekulationer som fru Håvik är. Vi tänker faktiskt på väljarna. Vi tänker på dem inte bara valår, utan vi tänker på dem varje år.

Vi har inte sagt att pensionärerna har det fruktansvärt dåligt. Vi vet faktiskt inte riktigt hur de har det. De har 13 000 kr. om året att leva på plus en stor del av hyran betald, det vet vi. Det är en tusenlapp i månaden. I och för sig är det inte särskilt dåligt, och det har ingen påstått att det är, fru Håvik. Men vi skulle gärna vilja veta hur pensionärerna har hängt med andra grupper i fråga om konsumtionsmönstret. Fru Håvik sade att det är ohederligt – fru Håvik missbrukar ord – att begära en kartläggning av dessa människors konsumtionsförmåga, speciellt efter den inkomstökning som de har fått. Jag kan inte finna att det skulle vara ohederligt att begära det.

Pensionskommittén, som fru Håvik hela tiden hänvisar till, har inte i uppdrag att göra en sådan kartläggning. För övrigt har pensionskommittén oerhört mycket annat att syssla med just nu. Vore det något fel om SCB eller någon annan fick göra en kartläggning av pensionärernas konsumtionsmönster och lämna den till pensionskommittén, som sedan fick föreslå åtgärder? Det är, tycker jag, ett ganska rationellt handlande i den här frågan.

Sedan sade fru Håvik att hon träffar pensionärer på varven. Ja, det är möjligt att de måste jobba på varven för att dryga ut sin pension.

Vidare nödgas jag konstatera att fru Håvik har den uppfattningen att det är fel av pensionärer att vända sig till moderata samlingspartiet. Där har de sannerligen inte mycket att hämta, sade fru Håvik. Låt nu pensionärerna bestämma själva vilket parti de skall vända sig till – pen-

sionärerna behöver i det avseendet inga som helst pekpinnar från fru Håvik!

Herr Olsson i Stockholm sade att vi borgerliga inte var ense. Jo, herr Olsson, m, cp och fp är helt ense om att den här kartläggningen skall göras. Sedan får man återkomma till vilka åtgärder som skall sättas in. Det kan bli fråga om många olika åtgärder, men att kartläggningen skall göras är vi som sagt helt överens om. Herr Olsson har ju sällskap med socialdemokraterna i den här frågan. Jag vet inte om ni är helt överens i frågan om att ta bort moms på livsmedel eller om att ytterligare öka pensionstillskotten, men för det kan ju herr Olsson vara ense med fru Håvik i en viss fråga.

Jag står fast vid mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Bara en liten förklaring till vad jag sade om att de borgerliga partierna inte är ense. Två borgerliga partier har motionerat, och sedan har moderata samlingspartiet i utskottet gått ihop med dessa båda partier i en reservation. Jag menade att herr Ringaby och hans parti inte är ense med de andra borgerliga partierna om att höja folkpensionärernas standard och då främst för dem som lever i huvudsak på folkpension och pensionstillskott. Det har ju bevisats år efter år då vi från vänsterpartiet kommunisternas sida har motionerat om en snabbare höjning av pensionstillskotten. Där har alla övriga riksdagspartier ett dåligt förflutet. Det bara är så.

När man nu ställer sig upp och säger sig vara de främsta talesmännen för att värdesäkra och höja folkpensionärernas standard, så menar jag att det är en falsk beskrivning. Man har tidigare både i utskottsbetänkanden och här i kammaren varit med om att avvisa krav som skulle ha inneburit en verklig höjning av folkpensionärernas standard.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag börjar mer och mer bli klar över att man har varit så ivrig att reservera sig att man inte har läst utskottets betänkande – det är en reservation för reservationens egen skull. Jag tror därför att det är angeläget att några ord av det som står i utskottets betänkande kommer med i protokollet:

”I den år 1970 tillsatta pensionsålderskommitténs (numera pensionskommittén) uppdrag ingår även frågan om standardsäkring av pensionerna. Utredningen skall sålunda enligt sina direktiv bl. a. undersöka behovet av och möjligheterna att med hänsyn till inkomstutvecklingen och omfattningen av de resurser som kan ställas till förfogande förstärka gällande garantier rörande pensionsnivån.

Den i förevarande motioner väckta frågan har samband med pensionskommitténs uppdrag angående standardsäkringen av pensionerna. Utskottet förutsätter att kommittén vid fullgörandet av detta utredningsuppdrag kommer att belysa de aktualiserade frågorna.”

Herr talman! Herr Ringaby nämnde att SCB kunde göra denna undersökning och sedan överlämna den till pensionskommittén. Skall vi inte låta pensionskommittén själv bestämma vilka vägar man vill gå? Det är mycket möjligt att man väljer den metoden, men frågan hör klart hemma hos kommittén.

Herr Ringaby sade också, att låt nu de pensionärer som vill vända sig till oss ha valfriheten att göra det. Alldeles uppenbart har de den möjligheten. Jag bara beklagade att om de pensionärer som har det sämst ställt – för det var ju dem herr Ringaby talade om – vände sig till moderata samlingspartiet så kunde de inte ha så mycket att hämta där. Jag är övertygad om att många pensionärer vänder sig till moderata samlingspartiet, men det är inte just den kategori vi här talar om.

Herr KRISTIANSSON (c):

Herr talman! Jag har självfallet ingen anledning att lägga mig i debatten mellan fru Håvik och hennes kombattanter, en debatt som jag tycker har varit alldeles för lång. Men jag kom in i kammaren när fru Håvik tydligen i argumentnöd talade om det centerstyrda Halland som det avskräckande exemplet. Jag tror det är väldigt farligt att rycka loss en bit på det sociala området och göra jämförelser. Men det var inte det jag begärde ordet för, fru Håvik, så det behövs ingen replik.

Det finns i alla fall alltiämt en socialdemokratisk opposition i Hallands län, och från oppositionens sida brukar det aldrig vara farligt att driva en högröstad politik. Jag vill vidare säga att vi har näraliggande exempel på att socialdemokraterna i en centerstyrd kommun av taktiska skäl har yrkat avslag på förslag om höjning av skatten. Det kan rimligen inte ge förutsättningar för en längre gående social politik. Detta kan bestyrkas av ledamöter i denna kammare.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Att jag nämnde Halland berodde inte på argumentnöd. Men herr Kristianssons kommentar att hans uttalande inte kräver någon replik – det förstår jag.

Har man upplevt Halland socialt nära inpå skinnet – med en mor i sluten vård, en far på pensionärshem och med stora avstånd mellan inrättningarna – hur det är ordnat där, då vet man vad det handlar om och vad man talar om, herr Kristiansson. Det behövs inte några längre repliker om det. Det är den sociala verkligheten i ett centerstyrt landsting i ett centerstyrt landskap, där man i praktisk politik kunde visa vad man här från denna talarstol talar om att man egentligen vill.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Fru Håvik hävdade att jag borde göra någon form av avbön här med hänsyn till de anföranden som jag har hållit och de yrkanden som jag har ställt. Får jag säga till fru Håvik att i vår motion 1975/76:100, där vi behandlar den ekonomiska politiken – som också

i vissa delar har diskuterats här tidigare i dag – finns ett avsnitt om just prisstegringarnas effekt för vissa grupper i samhället. I den motionen påpekas att det är angeläget att se till att utsatta grupper, bl. a. pensionärerna, inte kommer i kläm. Det är av den anledningen som vi i reservationen har hävdad, att här måste till en snabb undersökning av konsumtionsmönstret, så att man får en bild av hur prisstegringarna verkar för pensionärerna, vilken deras situation är inte minst med hänsyn till hur de själva upplever den i dag.

Inflationen, som på ett år har varit 10 % och enligt finansutskottets betänkande 1975/76:16 under två år varit sammanlagt 20 %, är ändå en realitet som man har att kämpa med. Därför finns det anledning att se till att inte ifrågavarande, utsatta grupper kommer i kläm. Det är det som vi har hävdad genom vår motion och genom reservationen. Det är en rättvisefråga, och med god vilja skulle det nog finnas möjligheter att förstå också den delen.

Sedan jag lyssnat till den senaste replikomgången rinner mig ett gammalt talesätt i minnet: Det som kan förefalla enkelt blir nog så invecklat och krångligt om man diskuterar det tillräckligt länge. Men för pensionärerna, den grupp som berörs här, är problemet inte särskilt krångligt och invecklat. Pensionärerna märker de kraftiga prisstegringarna. De känner sig som en utsatt grupp, och de är också en utsatt grupp i långa stycken.

Mina nära kontakter med gamla pensionärer, som har gett mig en bild av sin situation, har lärt mig att det måste ingå i mitt uppdrag som riksdagsledamot att också föra fram deras synpunkter i Sveriges riksdag så att man får rätta till vad som brister för deras del. Det är detta som vi har hävdad.

Sedan vill jag säga något om reservationen och anslutningen till den. Mitt namn står ju först på reservationen. Både herr Olsson i Stockholm och fru Håvik har ändå av erfarenheter från socialförsäkringsutskottet och från många debatter som vi har haft fått bekräftelse på att jag har en social ambition, nämligen att värna om de vardagslivets människor som med sina arbetsinsatser bär upp vårt samhälle och bättra på förhållandena för dem.

Vi i vårt parti har vunnit gehör för många av våra propåer i dessa frågor. Uppslutningen bakom den reservation som vi fogat till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 19 tycker jag också är ett belägg för att vi även på denna punkt skall få gehör för våra synpunkter. När det har gått några månader till, kommer nog fru Håvik och hennes parti att finna att det verkligen är anledning att göra den undersökning som vi begär i vår reservation.

Det gör att jag, herr talman, med tillförsikt yrkar bifall till reservationen.

Onsdagen den
10 december 1975

*Pensionärernas
levnadsstandard*

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlsson i Vikmanshyttan avslutade sitt föregående anförande med att han med tillförsikt såg fram emot att fru Håvik och hennes parti om några månader skulle få i gång en sådan utredning som motionärerna begärt samt yrkade bifall till reservationen. Varför ta den omvägen, herr Carlsson? Varför inte gå direkt via pensionskommittén, som jag har citerat?

Herr Carlsson! Jag har sagt att herr Carlsson har ett socialt patos, och jag använde i det sammanhanget också uttrycket "rättspatos". Det senare tar jag tillbaka beroende på att herr Carlsson inte rent ut kunde medge att man i reservationen inte begärt en *snabbundersökning*. Jag har reservationen uppslagen framför mig, och jag kan där inte finna ett ord om att utredningen skall genomföras snabbt. Men i sitt anförande betonade herr Carlsson att undersökningen bör ske snabbt och talade om en snabbundersökning osv. Detta står emellertid inte skrivet någonstans.

Det var bara det jag ville att herr Carlsson skulle bekräfta. Jag blev tyvärr besviken på herr Carlsson på den här punkten.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Fru Håvik läser in citat till protokollet och tror att de inte finns redovisade där tidigare. Jag vill bara påminna om att jag själv har citerat orden om att pensionskommittén har att enligt sina direktiv bl. a. undersöka behovet av och möjligheterna att med hänsyn till inkomstutvecklingen och omfattningen av de resurser som kan ställas till förfogande förstärka gällande garantier rörande pensionsnivån. På den punkten är vi helt ense. Vi har inga delade meningar om pensionskommitténs uppdrag och vilka direktiv som gäller för den.

På vårt håll önskar vi emellertid gå litet därutöver i syfte att ge pensionärerna en korrekt och rättvis behandling. Vi har hela tiden sagt ifrån att vad vi önskar är att pensionärerna blir tillförsäkrade en sådan behandling.

Jag har tidigare sagt att det är ett steg på vägen att majoriteten har varit villig att överlämna motionerna till pensionskommittén, men det innebär inte några direktiv till kommittén. Nu säger fru Håvik att kommittén själv får välja vilken väg den vill gå. I så fall kan den väl också välja att låta bli att gå någon väg alls. Vi har ansett det vara riktigt att för säkerhets skull hos regeringen begära att frågan om standard-säkring blir föremål för undersökning, och det är det som reservationen syftar till. Jag ber på nytt att få tillstyrka den.

Fru HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Westberg i Ljusdal vill jag bara säga, att det faktiskt förekommer inlägg i kammaren som vinner på att inte bli bemötta.

Herr ANDRÉASSON i Falkenberg (s):

Herr talman! Halland har ju kommit i blickpunkten här vid något tillfälle, och någon representant från Halland har talat om hur kommunerna där styrs. Jag skulle då också vilja göra den reflexionen, att nästan samtliga kommuner i Halland är borgerligt styrda. Även den kommun jag kommer från är borgerligt styrd. I år, 1975, gick vi på socialdemokratiskt håll med på att höja skatten, men vi ville att man då också skulle höja standarden för våra pensionärer. Detta satte sig emellertid de borgerliga emot; de ville inte vara med om att höja standarden för pensionärerna i kommunen.

Det är således inte alltid, som det här har sagts, bara socialdemokraterna som inte vill vara med om att höja pensionärernas levnadsstandard. I den här kommunen borde de borgerliga verkligen ha kunnat hjälpa till genom att gå med på förslaget om en sådan höjning.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlsson i Vikmanshyttan begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 158

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr förste vice talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr förste vice talmannens anmodan herr Carlshamre (m) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Onsdagen den
10 december 1975

*Indexreglering av
de allmänna
barnbidragen*

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:24 med anledning av motionsyrkanden om indexreglering av de allmänna barnbidragen.

I detta betänkande behandlades de med anledning av propositionen 1975/76:65 om inriktningen av den ekonomiska politiken väckta motionerna

1975/76:100 av herr Fälldin m. fl. (c) och

1975/76:102 av herr Helén m. fl. (fp).

vari i yrkande 2 i envar av motionerna hemställt att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till indexreglering av barnbidragen.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:100 och 1975/76:102, såvitt motionerna hänvisats till socialutskottet.

Reservation hade avgivits av herrar Larsson i Öskevik (c) och Romanus (fp), fröken Andersson (c) och fru Wigefeldt (c) samt herrar Hagberg i Borlänge (vpk) och Olsson i Markaryd (c) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:100 och 1975/76:102, såvitt motionerna hänvisats till socialutskottet, hos regeringen skulle anhålla om förslag till indexreglering av de allmänna barnbidragen.

Herr LARSSON i Öskevik (c):

Herr talman! Centern har hävdats att barnbidragen skall utgå lika till alla barn och vara grunden i samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljerna. I princip bör målet vara att samhället genom barnbidraget svarar för den andel av familjens kostnader som normalt kan sägas vara en merkostnad på grund av att man har barn. Bidraget bör alltså åstadkomma ekonomisk jämställdhet mellan familjer med barn och familjer utan barn.

Den sociala grundtrygghet som barnbidraget skall utgöra för barnfamiljerna urholkas emellertid ständigt av inflation och prisstegringar. Ju högre inflationstakten är, desto sämre blir barnfamiljernas ekonomi och sociala trygghet.

Vi anser det för vår del självklart att barnfamiljernas sociala grundtrygghet skall värdesäkras på samma sätt som andra samhällsgruppers sociala grundtrygghet garanteras ett realvärde. Därför kräver vi indexreglering av barnbidragen.

Utskottsmajoriteten motiverar sitt avslagsyrkande beträffande kravet på indexreglering på följande sätt:

”Om man indexreglerade barnbidragen men inte bostadstilläggen skulle barnstödet värdesäkras för familjer i högre inkomstlägen, medan familjer i lägre inkomstlägen endast skulle få en del – i många fall den mindre delen – av sitt stöd skyddat mot prisutvecklingen på detta sätt.

Det skulle innebära en prioritering av barnbidragen som automatiskt skulle minska utrymmet för förskjutningar av stödet, t. ex. till förmån för barnfamiljer med lägre inkomster.”

Det är alldeles uppenbart att den sociala grundtrygghet som barnbidraget utgör inte är tillräcklig för barnfamiljer med speciella behov. Det behövs i många fall ett samhällsstöd utöver barnbidraget i form av riktade, behovsprövade samhällsåtgärder.

Klart är emellertid att ju bättre den generella sociala grundtryggheten kan utformas, ju högre den blir, desto mindre behov finns det av riktade, behovsprövade sociala åtgärder. En administrativt enkel och tillräckligt hög social grundtrygghet ger mera av resurser över till effektiva åtgärder i de fall där grundtryggheten inte är tillräcklig.

Av utskottsmajoritetens avslagsmotivering synes framgå att majoriteten avser att driva en linje som innebär sänkning av barnbidragets realvärde och därmed också sänkning av den generella sociala grundtryggheten för barnfamiljerna. Jag frågar: Är detta avsikten? Vi kräver ett klart besked på den punkten.

Inom centern anser vi det orimligt att barnfamiljerna, som i dag är en ekonomiskt missgynnad grupp i samhället, skulle få sin standard ytterligare sänkt genom inflationens verkningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Barnbidraget är, precis som Erik Larsson sade, den grundläggande formen för en utjämning mellan barnfamiljer och andra. Det bygger på att alla barnfamiljer har större kostnader och därför lever på lägre standard än vad andra gör med motsvarande inkomster. Barnbidraget glöms ibland bort i den familjepolitiska debatten, kanske därför att nya former av familjestöd är mer spännande att diskutera. Det finns därför anledning att påminna om barnbidragets grundläggande betydelse.

Det är viktigt att barnbidraget inte får holkas ur av prisstegringar. Det bör höjas genast, inte i efterhand, när familjerna redan under en lång tid har fått känna av prishöjningarna. Därför envisas vi med att föra fram förslaget om värdesäkring av barnbidraget, t. ex. genom anknytning till basbeloppet.

Jag lyssnade till fru Håvik i den debatt som just har förts här. Hon förklarade med stolthet att Sverige är det enda land i världen som ger pensionärerna en omedelbar ersättning för prishöjningarna. De behöver inte vänta, utan genast när priserna går upp får de också en förstärkning av sin ekonomi, så att de kan klara dessa prishöjningar. Det är precis denna enkla ordning som vi vill att också barnfamiljer skall komma i åtnjutande av.

Vi kan inte nu föreslå ett system inom ramen för familjepolitiken,

Onsdagen den
10 december 1975

*Indexreglering av
de allmänna
barnbidragen*

som kompenserar barnfamiljerna för hela prishöjningen. Men vi kan i varje fall se till att den del av barnfamiljernas konsumtion, som täcks av barnbidraget, får vara lika stor även när priserna stiger. Det utesluter inte att man successivt, när resurserna finns, också kan genomföra verkliga höjningar av barnbidragen – utöver dem som motiveras av prishöjningarna. Det anser jag vara motiverat, även om det inte i dagens situation finns ekonomiskt utrymme för detta. Men det är snarare en sådan utveckling som är angelägen än den som tecknas i utskottsberäkningarna – där bostadstilläggen skulle spela en allt större roll.

Vi är inne i en period av snabba prishöjningar. Det gäller att skydda barnfamiljerna mot dem så långt det går. Med den motiveringen ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Min partikamrat Lars-Ove Hagberg finns med bland reservanterna till förman för indexreglering av de allmänna barnbidragen. I reservationen finns emellertid ingen vpk-motion återopad. Nej – det gör det inte. Men en vpk-motion med yrkande om indexreglering av barnbidragen, nämligen motionen 1975:774, har redan tidigare behandlats här i kammaren och avslagits. Det är därför naturligt att vi från vpk nu befinner oss bland reservanterna. Det är det så mycket mer som just vårt parti i riksdagen drivit denna fråga år från år. Jag gick till riksdagstrycket från 1965 och framåt och kunde då konstatera att kommunisterna vid totala tillfällen har motionerat och ställt sådana här förslag.

Men kanske det räcker med att gå tillbaka till årets behandling av den nyss återopade motionen 774 och socialutskottets betänkande nr 5 samt protokollet från onsdagen den 9 april. Centerns talesman i den debatten – jag påpekar detta med anledning av vad herr Larsson i Öskevik sade inledningsvis – befann sig i det läget att han med hänvisning till sitt partis agerande i Haga II-uppgörelsen med regeringspartiet avstod från att yrka bifall till ett förslag som gick ut på en indexreglering av barnbidragen.

Det är naturligtvis glädjande att centerpartiet redan nu i höst kommit fram till en annan ståndpunkt än den som man intog den 9 april och att centerpartiet tydligen inte längre känner sig bundet av samgåendet med regeringspartiet utan så att säga har återfunnit sig självt i den här frågan.

Så till sakförhållandet. Det är, herr talman, kännetecknat av – som också har berörts i tidigare inlägg – en nära nog galopperande inflation. I ett annat sammanhang har ju den officiella statistikens eftersläpning observerats, och detta har också här i dag tidigare varit föremål för debatt. Barnfamiljerna har observerat den utvecklingen, men tyvärr förefaller det inte som om regeringen och så vitt jag kan se riksdagens socialdemokrater har gjort det.

Det borde inte vara nödvändigt att utförligare argumentera för det berättigade i att mot denna bakgrund få en ordning innehållande index-

Onsdagen den
10 december 1975*Indexreglering av
de allmänna
barnbidragen*

reglering av den sociala förmån som det här handlar om – precis som man har det med en rad andra sociala förmåner som är knutna till kostnadsutvecklingen och är indexreglerade.

I vår motion 774, som väcktes under den allmänna motionstiden, hade vi ett förstahandsyrkande. Detta gällde att de allmänna barnbidragen skulle grundas på 20 % av basbeloppet. Vi föreslog emellertid också att riksdagen hos regeringen skulle hemställa om förslag innebärande att bidragen beräknas på 25 % av basbeloppet – således ett yrkande mera på sikt.

Jag vill i detta sammanhang understryka värdet av ett ställningstagande i sak för införande av indexreglerade barnbidrag. Huvudskälet för vårt förslag är att barnbidragets värde ständigt urholkas av prishöjningarna, att flerbarnsfamiljernas inkomster ofta är låga och att det relativa konsumtionsutrymmet blir mindre om bidragen inte görs värdebeständiga. Det förhållandet att även familjer i högre inkomstlägen skulle ha glädje av att barnbidragen ges samma värdebeständighet som andra grundläggande bidragsformer bör naturligtvis inte få hindra ett genomförande av en indexreglering av de allmänna barnbidragen. Inte heller frågan om hur det framtida bostadsstödet och utformningen av bostadstilläggen kommer att se ut bör utgöra något hinder.

Jag vill emellertid anföra ytterligare några synpunkter. Det av oss resta kravet om värdesäkring av barnbidragen är – som jag här mycket kort har försökt att påvisa – alltigenom berättigat. Men varför skall man stanna vid denna position? Vad är det som säger att barnbidragens realvärde skall stanna vid just den nivå som de vid en tillämpning av värdesäkringsregler skulle befinna sig på? Jag vill erinra om den av oss anförda synpunkten att principen för stödet åt barnfamiljerna bör vara att kompensera alla barnfamiljer i förhållande till familjer utan barn. Vi ser detta som en del i en bättre barnomsorg.

Den lösning på sikt som jag erinrade om och som föreslogs i motionen 774 till årets riksdag tar hänsyn härtill. Vi förordar där att komma fram till en uppräknig av barnbidragen till förslagsvis 25 % av basbeloppet.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här anförat ber jag att få yrka bifall till den reservation som fogats till socialutskottets betänkande nr 24.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! När jag lyssnade till de tre föregående talarna fick jag det intrycket att det egentligen bara skulle vara deras tre partier som har gjort någonting för barnfamiljerna här i landet. Så är det naturligtvis inte. Vill man vara ärlig tror jag man kan konstatera att det har varit en gemensam strävan hos samtliga politiska partier att så långt möjligt skydda barnfamiljerna i den ekonomiska utveckling som pågår. Därför vill jag genast säga att de partier som herr Claeson, herr Larsson i Öskevik och herr Romanus representerar inte har patent på att företräda barnfamiljerna bättre i denna fråga än de båda andra partierna, som inte

Onsdagen den
10 december 1975

*Indexreglering av
de allmänna
barnbidragen*

står på reservationen.

Frågan om indexreglering av barnbidragen har varit föremål för många debatter i denna kammar. Jag behöver inte upprepa mycket av argumenteringen i det sammanhanget, utan jag kan nöja mig med att slå fast följande. Det är rimligt att vi tid efter annan höjer barnbidragen. Men då skall det ske efter särskilda politiska beslut. Och om man inriktar sig på att hjälpa de ekonomiskt svaga barnfamiljerna, så är bostadstilläggen betydligt mera effektiva och rättvisa än en indexreglering av barnbidragen. Som utskottet konstaterar är det så, att om man indexreglerar barnbidragen men inte bostadstilläggen, så innebär det att man värdesäkrar barnstödet för de ekonomiskt bäst situerade familjerna, medan familjer med sämre ekonomi bara får den mindre delen av sin inkomst via de sociala bidragen indexreglerad. Ett sådant system kan vi inte godkänna. En indexreglering av barnbidragen får inte den rätta effekten. Den gynnar i första hand dem som har det bäst ställt ekonomiskt av barnfamiljerna – den tar inte främst sikte på de familjer som har minst inkomster. Därför har vi inte velat vara med om en indexreglering.

Herr Erik Larsson i Öskevik tog upp frågan om inflationsutvecklingen. Han menade att inflationen äter upp en stor del av barnfamiljernas inkomster. Jag vill i det sammanhanget säga att barnbidragen ju ändå har höjts. Gång efter annan har vi företagit höjningar, närmast då för att justera barnbidragen till ett riktigare värde med hänsyn till dagsläget. Men för den skull är det inte rimligt eller riktigt att indexreglera dem.

När man diskuterar barnfamiljernas situation skall man inte glömma att det väsentliga är att via full sysselsättning och god löneutveckling skapa möjligheter till en hygglig inkomst i vårt samhälle. Det är det centrala. Barnbidragen är bara en liten del av de inkomster som barnfamiljerna har. Det skall man ha klart för sig. Den repliken kan jag rikta också till de övriga talarna.

Herr Claeson sade att vpk drivit på i denna fråga. Ja, det är klart att det inte är så svårt att driva på i varje fråga när man inte samtidigt behöver vara alltför rädd för att få ta konsekvenserna av de utgifter man därmed vill ålägga det svenska samhället.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag understryka att barnfamiljerna gynnas bäst av en politik som ger dem ekonomisk trygghet i samhället, och den tryggheten åstadkommes bäst på andra sätt än genom indexreglering av barnbidragen. En sådan får enligt mitt förmenande till följd en snedvridning barnfamiljerna emellan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON i Öskevik (c) kort genmäle:

Herr talman! Först och främst vill jag till herr Karlsson i Huskvarna säga att jag för min del aldrig ansett att det bara är de tre partier som står för reservationen som drivit sociala frågor inkl. frågor som rör barnfamiljerna i det här samhället. Jag är medveten om att vi alla här arbetar för en förbättring, och det hoppas jag att vi skall kunna fortsätta med.

*Indexreglering av
de allmänna
barnbidragen*

Men när det gäller vissa delfrågor kan vi ha olika åsikter om vägarna för att nå målet, och det är tydligt att vi har olika åsikter i just den här frågan. Herr Karlsson i Huskvarna sade att en indexreglering av barnbidragen inte är den bästa vägen för barnfamiljerna. Han motiverade det inte utförligt, men så föll hans ord. Jag frågade utskottets talesman direkt huruvida han var beredd att här ge svar på frågan om utskottsmajoriteten ansåg att man skulle tillåta barnbidragen att urholkas och i stället satsa på andra förmåner för barnfamiljerna. Jag fattade nu herr Karlsson i Huskvarna på det sättet att han föredrar en linje som innebär en urholkning av barnbidraget. Det jämviktsförhållande i ekonomiskt hänseende som barnbidragen skall åstadkomma mellan familjer med barn och familjer utan barn skall man i framtiden inte ta hänsyn till, menar han. Man skall satsa på andra förmåner för barnfamiljerna. Det var, om jag har fattat det rätt, i så fall ett klart besked i den saken. Jag kan bara beklaga att vi inte är överens på den punkten.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag lade också märke till herr Karlssons i Huskvarna uttalande att centern, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna inte har monopol på att vilja göra saker för barnfamiljerna. Det stämde ganska bra med vad som sades i den förra debatten. De partier som där hade reserverat sig hade inte heller monopol på att vilja göra någonting för pensionärerna. Det är en gemensam strävan, underströk herr Karlsson.

Jä, det är verkligen en ny och intressant ton som har kommit in i den politiska debatten på senare tid, och som jag tycker är mycket glädjande. Det är alldeles riktigt, som också herr Larsson i Öskevik framhöll, att vi aldrig har gjort anspråk på att ha monopol på reformvilja eller på att satsa på barnfamiljerna. Vad vi tidigare i alla år fick höra var att socialdemokraterna hade monopol på reformvilja och att vi andra företrädde bakåtsträveriet och de rika i samhället. Det är bra att den typen av debatt är borta. Utan att riva upp en historisk strid vill jag säga att vi är överens om att det är en gemensam strävan att förbättra för dem som har det svårt i samhället och göra en utjämning mellan å ena sidan de aktiva och å andra sidan dem som av olika skäl behöver stöd, t. ex. barn och pensionärer. I vissa situationer kan ett parti eller ett par partier vilja göra en ökad satsning på något delområde, men vi är också medvetna om att det då går ut över någonting annat. Vi kan önska behandla en viss fråga på ett sätt, medan andra partier vill göra på annat sätt. Det kan naturligtvis också vara så att en metod gynnar en delgrupp och en annan metod gynnar en annan delgrupp. Men det är hela tiden fråga om en gemensam reformvilja. Det är glädjande att vi kan diskutera från den utgångspunkten.

Vad det nu gäller är att vi inte håller med om att man skall behöva fatta särskilda beslut för att kompensera barnfamiljerna för prishöjningar, lika litet som vi behöver fatta särskilda beslut om att folkpensionerna skall höjas när priserna går upp. Det är den skillnaden som vi i dag diskuterar.

Onsdagen den
10 december 1975

*Indexreglering av
de allmänna
barnbidragen*

Då säger herr Karlsson i Huskvarna att detta gynnar dem som har det bäst ställt. Det är väl ändå inte riktigt. Fråga barnfamiljerna vilka som har den största glädjen av barnbidragen! Det är inte de som har det bäst ställt. Barnbidragen spelar naturligtvis större roll ju mindre inkomst man har. Och höjningar av matpriser och annat är också mest kännbara för dem som inte har så stora inkomster. Det var inte för att barnbidragen är särskilt värdefulla för dem som har det bäst ställt, som högerpartiet en gång i världen ville ta bort det första barnbidraget, det tror väl inte herr Karlsson.

Jag tolkar herr Karlssons uttalande på samma sätt som herr Larsson i Öskevik gjorde, att säger man att en värdesäkring av barnbidragen skulle leda till en snedvridning – så föll faktiskt orden – innebär det att man accepterar en urholkning av barnbidragen.

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Karlsson i Huskvarna i själ och hjärta är väl medveten om att det mot bakgrunden av vpk:s allmänna syn på fördelningsfrågorna i samhället är helt orimligt att tro att vi skulle fortsätta att hävda att barnbidragen skall indexregleras om detta vore till fördel bara för höginkomsttagarna. Det faller på sin egen orimlighet. I själva verket är det så, som herr Romanus var inne på i slutet av sitt inlägg, att de som har den största nyttan av en sådan indexreglering är låginkomsttagarna. Men jag vill upprepa att det förhållandet att också höginkomsttagare skulle få en värdesäkring av barnbidragen inte kan få hindra att man hjälper dem som bäst behöver det.

Man kan naturligtvis diskutera vem som mest energiskt har förespråkat förändringar och förbättringar för barnfamiljerna. Jag skall inte försöka sätta betyg på det – protokoll och handlingar i riksdagen talar tillräckligt tydligt om det, om man går tillbaka några år i tiden.

Beträffande bostadstilläggen vill jag än en gång understryka vad jag var inne på i mitt första inlägg, att bostadstilläggens förbättringar inte på något sätt står i motsättning till en indexreglering av barnbidragen. Här handlar det om att man skall försöka behålla realvärdet av barnbidragen. Om vi inte har en sådan indexreglering inträffar tyvärr den situationen att vi får justeringar i efterhand då bidragen höjs, och det kan som bekant gå ganska lång tid innan vi får sådana justeringar. Den tid som barnfamiljerna får mindre pengar i barnbidrag än vad de rätteligen skulle ha fått blir då synnerligen kännbar för dem.

Herr Karlsson i Huskvarna sade att det är lätt att komma med sådana här förslag men att de också kostar pengar. Jag vill bara erinra om att vänsterpartiet kommunisterna i alla sammanhang då fördelningsfrågor, barnomsorg och annat diskuterats anvisat var pengarna skall tas för att genomföra våra förslag.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har i alla fall lyckats komma så långt i debatten

att ingen av de tre övriga talarna nu säger att deras parti skall betraktas som det enda barnvänliga i landet. Det är ett viktigt konstaterande.

Herr Erik Larsson i Öskevik frågade om jag vill tillåta urholkning av barnbidragen. Jag sade förut att vi tid efter annan får höja barnbidragen efter särskilda beslut och med ledning av den utveckling som då ligger bakom. Vi är beredda att vid lämpliga tillfällen ta upp den frågan, men vi avvisar en indexreglering både nu och tidigare.

Herr Larsson fattade mig så att jag inte vill stödja barnfamiljerna. I så fall måste herr Larsson – som jag känner som en person med mycket god fattningsförmåga – ha slumrat till när jag talade. Jag sade att om de bäst behövande barnfamiljerna skall stödjas är det bostadstilläggen som är viktigast. Det är klart dokumenterat, och jag vill understryka att den vägen måste vara mycket bättre.

Herr Romanus förde ett resonemang om vem som hade varit mest pådrivande. Jag vill bara konstatera att Sverige är det land i världen där man generellt sett har den bästa sociala standarden även när det gäller barnfamiljerna. Och eftersom socialdemokratien har haft en mycket dominerande ställning i vårt land måste det tyda på att den regeringspolitik som förts har varit grunden för de framsteg som skett i fråga om barnfamiljerna.

Herr Claeson försöker slingra sig undan kommunisternas inställning till de bättre situerade familjerna. Jag förstår att det kan vara besvärligt för honom. Han upprepade två gånger att även de måste ha barntryggheten ordnad. Men om man följer den linje som herr Claeson företräder får de bäst situerade familjerna den största utdelningen av en barnbidragshöjning. Det kan inte herr Claeson förneka. Det är fakta.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tyckte att herr Karlsson i Huskvarna var bäst i sitt första inlägg när han konstaterade att det är frågan om en gemensam strävan att förbättra. Nu fick han ett återfall i resonemanget om att Sverige är bäst, och eftersom socialdemokraterna sitter i regeringen, är socialdemokraterna allra bäst.

Vi måste ändå erkänna att Sverige på vissa områden inte är bäst. När det gäller utbyggnad av förskolan – för att ta ett exempel som har med barnens välfärd att göra – ligger vi långt efter andra länder. Men jag bestrider inte att det finns mycket som är bra i Sverige. Vi har haft goda förutsättningar och har också i många fall bra välfärdsanordningar för medborgarna.

Det allra mesta av detta har, som herr Karlsson var inne på i sitt första inlägg, byggts upp i enighet av en stor majoritet av svenska partier och riksdagsmän. Herr Karlsson började med att säga att folkpartiet inte hade något monopol på åtgärder för barnfamiljerna. Men även om socialdemokraterna varit i regeringsställning hela tiden så har inte heller de något sådant monopol. Det bör vi kunna vara överens om.

I den konkreta fråga som vi diskuterar sade herr Karlsson att en vär-

Onsdagen den
10 december 1975

*Indexreglering av
de allmänna
barnbidragen*

desäkring av barnbidragen skulle leda till en snedvridning av det familjepolitiska stödet. Det kan inte tolkas på annat sätt än att han är villig att acceptera en urholkning av barnbidragen åtminstone för viss tid. Annars anser man inte att en värdesäkring skulle leda till en snedvridning.

Det går inte att hänvisa till att bostadstilläggen skall lösa problemen. Hälften av barnfamiljerna har inga bostadstillägg. Det beror inte bara på att de har en bättre ekonomisk ställning. Ganska få familjer, där båda makarna förvärvsarbetar, har bostadstillägg. De kommer upp i för hög inkomst i kronor räknat, även om de också har ökade kostnader.

Bostadstilläggen är nödvändiga och fyller en stor funktion. Men vi kan inte blunda för den nackdelen att de har en återhållande verkan på – i de flesta fall – mödrarnas förvärvsarbete. Är man hemma har man bostadstillägg, men börjar man jobba blir man av med bostadstillägget. Det blir en avbränning på inkomsten av samma typ som den gamla sambeskattningen. Det är en nackdel med bostadstilläggen.

Herr LARSSON i Öskevik (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag hoppas verkligen att jag i denna debatt inte har påstått att herr Karlsson i Huskvarna inte vill förbättra för barnfamiljerna. Så mycket känner jag vår ordförande i socialutskottet, att jag vet att han gärna är med på förbättringar. Frågan gäller på vilket sätt förbättringarna för barnfamiljerna skall ske. Där är tydligen herr Karlsson och jag av olika mening.

Herr Karlsson framhåller att barnbidragen justeras till dagsläget efter särskilda beslut. Gör man verkligen så, blir det ekonomiska utfallet ungefär detsamma som vid en indexreglering. Då får man inga pengar över till andra åtgärder, som det står i utskottets motivering. Här sker ändå en eftersläpning, som gör att barnfamiljerna får en sämre kompensation för penningvärdeförsämring och inflation än om det fanns en indexreglering.

Här existerar tydligen en åsiktsklyfta mellan herr Karlsson och mig. Å ena sidan är det en från-fall-till-fall-politik, där regeringen bestämmer en höjning om den tycker att staten har pengar, och å andra sidan en god social grundtrygghet för barnfamiljerna genom ett indexreglerat barnbidrag. Vi från centern ser ingen anledning till att barnfamiljerna skall behöva undvara det sociala grundskydd som ett indexreglerat barnbidrag utgör.

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlssons i Huskvarna påstående att kommunisterna söker glida ifrån sin inställning att höginkomsttagare och bättre bemedlade skulle få förmåner av olika slag är naturligtvis helt felaktigt. Vi har accepterat att barn, vare sig de råkat födas i familjer med hög eller låg inkomst, ändå skall få detta barnbidrag. Någon behovsprövning skall inte ske. Det trodde jag att vi alla – även herr Karlsson – var överens

om. Det är en helt onödig diskussion att ta upp den frågan i detta sammanhang. Även om barnbidrag utgår till alla barnfamiljer och det bland dessa barnfamiljer finns höginkomsttagare, kan man inte avstå från att försöka göra barnbidraget värdebeständigt. Det är detta diskussionen handlar om.

Bostadstillägget är naturligtvis helt nödvändigt. Men det är galet att räkna med att på sikt använda bostadstillägget som ett instrument för att garantera alla familjer en bra bostad till hyggligt pris. Det innebär i så fall att man ständigt får lappa på dessa bostadstillägg utan att komma åt de verkliga orsakerna till de höga boendekostnaderna och hyrorna, nämligen den spekulation som förekommer i alla led på bostadsmarknaden. Det är naturligtvis där insatser skall göras för att pressa ned boendekostnaderna så att alla människor kan hyra en bra bostad till ett rimligt pris utan några bostadstillägg.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vidhåller, herr Romanus, att inget parti har monopol på den här frågan, men jag understryker att socialdemokratin under sin långa regeringsperiod har kunnat genomföra en rad reformer som varit till nytta för barnfamiljerna.

Herr Romanus frågade i sitt förra inlägg vem som har störst glädje av barnbidragshöjningen. Det skulle vara underförstått att det är de lågavlönade som har det. I och för sig är det riktigt, men jag vill understryka att vill man hjälpa de lågavlönade är bostadstilläggen den enda vettiga formen.

Herr Larsson i Öskevik och jag är för det mesta på samma linje i utskottet, men den här gången har vi olika uppfattningar. Det beror väl på att våra partier ser olika på saken.

Både herr Romanus och herr Larsson talade om att göra det och det, men vi får inte glömma att det kostar pengar att genomföra alla de här reformerna. Samtidigt som ni vill indexreglera bidragen har ni varit med om att sänka arbetsgivaravgiften, som ger åtskilliga miljoner i de norrländska länen. Med andra ord: Er politik går inte ihop. Man kan inte begära höjning av de sociala utgifterna utan att samtidigt ge staten de inkomster som behövs för att genomföra den politiken. Så länge som ni inte är logiska i det avseendet får ni finna er i att vi säger att problemen inte kan lösas på den väg som ni anvisar.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Den här debatten har förts flera år i rad, och såvitt jag har kunnat avlyssna har den inte tillförts några nya argument i dag. Jag har heller inga nya argument, men det har ansetts angeläget att vi även från moderata samlingspartiets sida också i år redovisar de motiv vi har för att inte ansluta oss till kravet på indexreglering av barnbidragen. Var och en förstår att det i och för sig skulle kunna vara politiskt lockande för moderata samlingspartiet att ansluta sig till detta förslag. Dels är

Onsdagen den
10 december 1975

*Indexreglering av
de allmänna
barnbidragen*

vi i den inte helt vanliga situationen att en sådan anslutning omedelbart skulle trygga förslagets genomförande – vi skulle få en rejäl majoritet i riksdagen för det – dels är det ett förslag som är enkelt och lätt att föra ut och säkert mycket lätt att popularisera.

Vi har inte heller i år fallit för den frestelsen, därför att de sakliga skälen emot alltjämt för oss är oförändrat starka, och vi kan inte komma förbi dem. Det finns, som jag har sagt tidigare år, i huvudsak två skäl. Det ena är riksdagens handlingsfrihet, och det argumentet har nog blivit starkare i år än tidigare. Vi vet alla att det föreligger en lång önskelista på reformer för barnfamiljernas bästa. I stora delar råder det politisk enighet om önskemålen.

Den ekonomiskt tyngsta biten är en mycket kraftig utbyggnad av barnomsorgen. Det råder politisk enighet i huvudsak om att det måste ske. Vi har bred uppslutning kring kravet på förkortad arbetstid för barnfamiljer. Vi har också en mycket stor uppslutning, som när som helst kan bli majoritet, om kravet på någon form av vårdnadsersättning för småbarnsfamiljerna. Just nu remissbehandlas ett förslag från bostadsfinansieringssakkunniga om väsentlig utbyggnad och förändring av bostadstillägssystemet för barnfamiljerna. Det är ett mycket tilltalande förslag. Det innebär en betydande förstärkning av det ekonomiska stödet och är konstruerat så att förstärkningen nästan helt koncentreras till dem som bäst behöver hjälpen, alltså familjerna med den svagaste ekonomin och de flesta barnen. Liksom alla de andra tidigare nämnda förslagen kostar det mycket pengar. Jag reserverar mig för eventuellt minnesfel, men jag erinrar mig att tillsammans med motsvarande stöd för barnlösa låginkomsthushåll, som är en mindre bit, så handlar det om 1,2 miljarder kronor. Det är alltså mycket pengar. Sammantaget, herr talman, rör sig denna önskelista, som jag personligen och mitt parti till största delen står bakom, om många miljarder kronor under några år framåt.

Sedan har vi det allmänna barnbidraget och behovet av att låta det följa med, framför allt i inflationsutvecklingen. Det är ett önskemål bland andra. Vad vi vill är att behålla handlingsfriheten. Vi har helt nyligen beslutat om en av de större höjningar som någonsin har gjorts av de allmänna barnbidragen, 300 kr. per barn och år, en höjning som för första gången utgick den 21 oktober i år. Den i pengar räknat lilla reformen för de enskilda familjerna kostade 540 milj. kr. Vad gav den då? Jo, den gav genomsnittsfamiljen med två barn 50 kr. mer i månaden. Man skall inte förakta 50 kr. mer i månaden, och det gör jag inte heller. Det finns familjer för vilka den förstärkningen är mycket väsentlig, och överallt är den naturligtvis välkommen. Ingen tackar nej till 50 kr. Men i proportion till vad det kostar är det väl inte självklart att det alltid är en sådan höjning och därtill automatiskt utlöst som måste stå högst på prioritetlistan när det gäller det ekonomiska stödet till barnfamiljerna. Nu har vi gjort sådana höjningar, och jag vill direkt svara herr Larsson i Öskevik att det inte är min eller moderata samlingspartiets mening att låta det allmänna barnbidraget urholkas. Men därifrån vill vi inte

gå vidare och säga att det ovillkorligen skall ha en följsamhet kvartal för kvartal eller ens år för år med penningvärdeutvecklingen. Det kan nämligen uppstå lägen då vi önskar och bör prioritera även mellan de olika formerna för stöd till barnfamiljerna. Skall vi klara det väsentliga i den önskelista som jag nyss talade om och mot bakgrunden av vad vi tidigare i dag har hört i en lång ekonomisk debatt, får vi väl ändå vara medvetna om att det uppstår lägen då vi blir tvungna att prioritera och kanske prioritera hårt, inte bara mellan familjestödet och andra samhällsviktiga ändamål utan inbördes mellan olika grenar av familjestödet. Jag har lätt att tänka mig situationer då det kan vara angeläget att låta någon av de andra delarna gå före. Därför vill jag inte vara absolut bunden av en automatisk stegring av just det allmänna barnbidraget. Detta, herr talman, är det ena skälet.

Det andra är nästan budgettekniskt betingat, och vi har också nämnt det tidigare. Moderata samlingspartiet, som här är helt ense med centerpartiet och folkpartiet, har sedan flera år arbetat för en indexreglering av skattesystemet, skatteskalor och avdrag i skattesystemet. Genomfört, vilket vi hoppas på, innebär förslaget att vi stoppar eller i varje fall kraftigt bromsar upp det med inflationen automatiskt ökade inkomstflödet till statskassan. Vi har länge klagat över att utan riksdagsbeslut får staten automatiskt en inkomstökning på skattebetalarnas bekostnad på grund av inflationen och skattesystemets tekniska konstruktion, och det vill vi alltså ändra på. Då bjuder enligt vår mening konsekvensen, att om vi på det sättet sätter stopp för eller allvarligt bromsar upp den automatiska inkomstökningen, kan vi inte medverka till att höja den automatiska utgiftsökningen också, för då går det bara inte ihop.

Inte ens i ett system med indexreglerade skatter och därmed uppbromsade eller stoppade automatiska inkomstökningar för staten kan vi helt avvara indexreglering av sociala förmåner. Vi har alldeles nyss behandlat ett ärende om pensionerna. Det är ett typexempel på en förmån som enligt min mening måste indexregleras. Där gäller det en förmån som definitionsmässigt och sakligt representerar en absolut minimistandard. Folkpensionen är avsedd att vara en minimistandard för dem som skall leva helt på den och som dessutom för många människor utgör den enda inkomsten. En sådan social förmån tål inte ens en tillfällig, kortvarig urgröpning på grund av inflationen, utan den måste få följa med. Vi har ju från tre partiers sida nyss uttalat oss för att man skall ytterligare säkra den följsamheten. Det är helt klart. Det finns kanske också andra sådana förmåner. Men barnbidraget är till sin karaktär anorlunda. Det representerar inte en familjs hela inkomst. Det representerar väl som regel i de vanligaste inkomstlägena mellan fem och tio procent av inkomsten. Det är alltså inte på något sätt lika avgörande för hela standarden, som pensionen är för folkpensionären.

Kan man då säga att det är så angeläget att denna lilla del av en inkomst måste vara absolut automatiskt följsam till penningvärdet så att man för den skull skall ta konsekvensen att samtidigt vilja in-

dexreglerna både inkomster och en icke obetydlig utgift som denna?

Detta är alltså det andra skälet till att moderata samlingspartiet inte har kunnat ansluta sig till kravet. Det har inte skett någon förändring utom detta att när det gäller prioriteringsbehovet har vi snarare starkare argument i år än tidigare därför att önskelistan har växt bara på ett enda år, och växt väsentligt. I övrigt gäller vad som tidigare har gällt.

Vi vidhåller alltså vår ståndpunkt, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna ansåg att vår politik inte går ihop, eftersom vi dels vill ha en värdesäkring av barnbidraget, dels har varit med om att sänka arbetsgivaravgiften i inre stödområdet. Nu var sänkningen av arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet avsedd att vara en tidsbegränsad åtgärd för att stimulera sysselsättningen. Det är numera erkänt i den ekonomiska debatten att man inte behöver full kostnads- täckning för sådana åtgärder. Tvärtom hoppas vi att den kan ge flera arbetstillfällen, och i så fall skulle åtgärden kunna vara lönsam för staten. Vi minns att när staten tillfälligt sänkte mervärdesskatten för ett par år sedan, fick det just den effekten. När man räknade efter fann man, att man faktiskt fått in mer på den sänkta mervärdesskatten än man från början hade tänkt sig med oförändrad mervärdesskatt.

Om man vidare hävdar att en värdesäkring av barnbidraget kostar för mycket, genom att man tar för mycket av resurserna i anspråk, innebär det att man accepterar en urholkning av barnbidraget. Allt detta tal om behovet av handlingsfrihet är ju ingenting annat än en önskan att ha möjlighet att låta barnbidraget urholkas av prishöjningarna. Om man inte vill ha handlingsfrihet på den punkten, får man naturligtvis skaffa fram ett sådant utrymme i budgeten att barnfamiljerna kan lita på att barnbidraget är lika mycket värt även om priserna stiger. Det är det som det är fråga om. Säger man nej till det kravet, innebär det att man accepterar att i runt tal hälften av barnfamiljerna får klara de ökade prishöjningarna utan att barnbidraget bibehåller sitt värde.

Enligt vår uppfattning är barnbidraget en sådan social förmån, en sådan grundtrygghet som bör värdesäkras på samma sätt som folkpensionen. Det finns andra sådana förmåner också. Vi har inte kunnat finna några skäl till att man skulle undanta barnbidraget från den värdesäkring som vi är beredda att ge andra grupper.

Det är klart att det skulle innebära ökad handlingsfrihet om man tog bort värdesäkringen också ur pensionssystemet och i stället lät riksdagen varje år besluta vilka pensionärer som skulle få en höjning på grund av prisstegringarna och vilka som inte skulle få det.

Vårt krav innebär att det inte blir så mycket pengar att dela ut för finansministern, men vi tycker det är bättre att de människor i samhället som har ett av oss alla erkänt behov får det stöd till en väsentlig del av sin konsumtion som barnbidraget och folkpensionen ger. De skall

kunna lita på att det stödet finns kvar även om priserna stiger. Vill man inte gå med på det, är det ett uttryck för att man inte anser det riktigt lika viktigt att slå vakt om den tryggheten.

Nr 40

Onsdagen den
10 december 1975

*Indexreglering av
de allmänna
barnbidragen*

Herr LARSSON i Öskevik (c):

Herr talman! Jag skall inte bli mångordig i denna diskussion. Jag tyckte att den förra debatten var ett avskräckande exempel i det avseendet.

Herr Carlshamre tyckte att det skulle vara lockande att ställa sig bakom reservationen i det här läget när vi skulle ha en chans att vinna en votering i riksdagen. Han var dock mera rädd om riksdagens handlingsfrihet för framtiden. Jag har svårt att förstå att riksdagens handlingsfrihet i det här fallet skulle ha en så kolossalt överskuggande betydelse när det gäller att ta ställning till de sociala frågorna. Självfallet kommer önskelistor att föreläggas oss framöver, där vi får lov att prioritera mellan kraven. Men vi har i centern satt grundtrygghetsförmånerna främst i det sociala samhällstödet över huvud taget, och vi vill i linje härmed ha en värdesäkring av den grundtrygghet som barnfamiljerna har genom barnbidraget.

Jag håller med herr Carlshamre om att det är ett enkelt resonemang, men jag tror också att det är ett resonemang som håller, eftersom det generellt sett ger barnfamiljerna den bästa lösningen. Ett enkelt och generellt grundtrygghetssystem, billigt att administrera, ger pengar över till andra riktade åtgärder, som vi skall styra dit där behovet är störst.

Jag konstaterar till sist att grundåskådningarna i denna fråga skiftar lika mycket mellan moderata samlingspartiet och centern som mellan socialdemokraterna och centern. Vi får väl leva med den skillnaden i framtiden och på den grundvalen ta itu med de önskelistor som kommer fram.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Några ord med anledning av vad herr Carlshamre sade i sitt inlägg. Jag tycker att det klart framgick av det att man i valet mellan värdebeständiga barnbidrag och en eventuell framtida förbättring av bostadsbidragen föredrar att satsa på det senare alternativet. Jag förstår herr Carlshamre och moderata samlingspartiet i det avseendet. En fortsatt vandring på den väg som innebär att problemen för låginkomsttagare och barnfamiljer skall lösas med ständigt högre bostadstillägg är naturligtvis bra för det privata mark-, fastighets- och byggkapitalet, som därigenom är garanterat fortsatta vinster på bostadsmarknaden.

Från den utgångspunkten förstår jag att moderata samlingspartiet gör detta val. Men jag har svårt att förstå att socialdemokraterna kan hanna på samma linje, som så ensidigt prioriterar bostadstilläggen. Ingen ifrågasätter att bostadstilläggen behövs. Vad jag vill understryka är att det inte är någon varaktig metod att satsa på för framtiden då det gäller att tillförsäkra barnfamiljer och andra behövande lägre boendekostnader och goda bostäder.

Onsdagen den
10 december 1975

*Indexreglering av
de allmänna
barnbidragen*

Däremot skulle en sådan åtgärd som den som vi nu diskuterar och som vi i dag kan fatta beslut om, dvs. en indexreglering för att få värdebeständiga barnbidrag, vara ett konkret bidrag av stor betydelse för de flesta barnfamiljer.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Herr Claeson har vid två tillfällen tagit upp frågan om byggspekulation och bostadsspekulation i det här sammanhanget. Får jag erinra herr Claeson om att ett stort antal barnfamiljer bor i bostäder byggda av de allmännyttiga bostadsföretagen – och herr Claeson vill väl inte påstå *de* är bostadsspekulanter? Jag känner inte igen herr Claeson från hans resonemang när det gäller bostadspolitiken i allmänhet. Nu är indexregleringen av barnbidragen det allt annat överskuggande intresset, medan herr Claeson inte vill säga så mycket om det verkliga stödet åt de små inkomsttagarna på barnfamiljssidan, nämligen bostadstillsäggen.

Det är klart att jag förstår att man väljer den situation som just för tillfället bäst gagnar en att argumentera för, men – jag vill upprepa det till herr Claeson – man måste prioritera i samhället, och i den situationen är det inget tvivel om att stödet i första hand bör lämnas via bostadstillsäggen och att indexregleringen av barnbidragen är en sämre möjlighet, om man vill stödja de människor som bäst behöver hjälpen.

Sedan till herr Romanus: Han säger att om man anser det mindre viktigt att slå vakt om tryggheten, kan man handla ungefär så som socialdemokraterna gör. Ja, herr Romanus, vi har olika uppfattningar. För att argumentera ytterligare vill jag säga att skall man hjälpa dem som bäst behöver stöd finns det som vi ser det ingen annan väg än att höja bostadsstödet, men vi kan inte vara med om att godkänna en indexreglering av barnbidragen. Det har vi inte gjort tidigare, och vi har inte ändrat uppfattning i den frågan. Däremot vill jag säga att barnbidragen tidvis genom riksdagsbeslut t. o. m. legat högre än vad en indexreglering vid de tillfällena skulle ha gett. Det betyder emellertid inte att vi anser att barnbidragen skall urholkas, utan bara att vi inte vill låsa dem vid en automatisk stegring. Är det så konstigt att förstå en sådan uppfattning?

När vi är inne på frågan om indexreglering i stort vill jag säga att man naturligtvis kan göra här som i Danmark och indexreglera löner och allt annat, men då hamnar man i en fullständigt omöjlig situation och minskar i stället effekterna; man når inte de resultat man vill åstadkomma. Dithän vill vi inte komma i Sverige, det vill jag starkt understryka.

För herr Erik Larsson vill jag bara upprepa vad jag sade tidigare, att man naturligtvis kan ha olika uppfattningar om vilka sociala reformer man helst vill åstadkomma. Samtidigt bör man dock vara på det klara med att det kostar pengar att genomföra reformer och att det inte går att smita undan när notan sedan skall betalas. Nu vet jag att Erik Larsson är en mycket hederlig man, men jag kanske vågar säga att det inte råder

Onsdagen den
10 december 1975

*Indexreglering av
de allmänna
barnbidragen*

samma uppfattning i hela hans parti, om jag skall tolka hur man där har handlat i olika politiska hänseenden. Det är minsann inte alltid man har velat vara med om att ta ut tillräckligt med skatter för att kunna klara de utgifter som behövs för att åstadkomma reformerna.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Till herr Larsson i Öskevik vill jag säga att det naturligtvis inte är riksdagens handlingsfrihet i och för sig som känns så särdeles angelägen, utan det är möjligheten att varje år på nytt ha frihet att pröva just barnfamiljernas behov av förbättrat stöd och på vilken punkt dessa bäst skall kunna sättas in.

Jag erinrade förut om de 540 miljoner som vi i år har satsat på en i och för sig stor men från familjernas synpunkt sett ändå blygsam förbättring av barnbidraget – den motsvarar såvitt jag förstår ungefär inflationskompensationen för de senaste två åren. Barnbidraget steg med bortåt 20 %. Det är alltså inga små belopp man binder sig för, om man på det här sättet låser bidraget till en automatisk stegring. Det är i stället belopp som det mycket väl i en given situation kan komma att kännas mera angeläget att använda till någonting annat just till barnfamiljernas fromma och där de beloppen också kan bli mer effektiva. Jag är övertygad om att sådana situationer uppstår, och det är därför som vi har velat behålla denna handlingsfrihet. Om man hade velat gå den vägen, hade det t. ex. räckt med en rejäl första etapp av den vårdnadsersättning som herr Larsson och jag i stort sett är överens om, men vi vill ha möjligheten kvar att göra en prövning från fall till fall.

Sedan till herr Claeson! Han sade att han förstår moderata samlingspartiets inställning till bostadstilläggen men förde ett egenartat resonemang om bostadstillägg och låginkomstfamiljer och markspekulanter vilket bara visade en enda sak, nämligen att herr Claeson alls inte gjorde det – han förstod tydligen icke ett ord!

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag vet inte om det lönar sig att upprepa för herr Carlshamre vad jag sade, men om jag gör det med andra ord kanske det går lättare att begripa. Jag sade att jag förstår moderaterna mot bakgrunden av att också bostadstilläggen, som hyresgästerna får för att kunna klara de höga boendekostnaderna, i huvudsak hamnar i samma fickor som övriga vinster på bostadsmarknaden i alla led.

Jag skulle vilja säga till herr Karlsson i Huskvarna beträffande hans resonemang om de allmännyttiga bostadsföretagen att dessa ju inte bestämmer till vilka kostnader bostäderna produceras. I alla led – det gäller kapital, mark, byggnadsmaterial och byggande – finns det vinst- och spekulationsintressen som gör grova förtjänster. Det är först i det sista ledet, förvaltningen, som de allmännyttiga bostadsföretagen har möjlighet att förändra någonting. Tyvärr är det alltså inte så stor skillnad i det här fallet, herr Karlsson.

Onsdagen den
10 december 1975

*Indexreglering av
de allmänna
barnbidragen*

Herr LARSSON i Öskevik (c):

Herr talman! Bara helt kort till herr Karlsson i Huskvarna: Jag skall för min del medverka till – och jag är säker på att mitt parti gör det också – att vi inte skall smita undan notan den dag då den skall betalas. Vi har inte tillämpat den principen tidigare. Varför skulle vi göra det i framtiden?

Jag vill ge en kort replik också till herr Carlshamre. Det är inte så mycket friheten för riksdagen som herr Carlshamre nu trycker på, utan det är friheten att varje år kunna diskutera barnfamiljernas behov. Även om vi undantar barnbidragsdelen tror jag att vi har väldigt mycket att diskutera när det gäller barnfamiljernas behov. Vad jag vill är helt enkelt att vi inte skall glömma bort att familjerna också har ett krav på en grundtrygghet. Den skall vi slå vakt om.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Herr Claeson gör det värre och värre för sig för var gång han tar till orda. Jag vill fråga honom: Är kommunerna bostadsspekulanter? Bygger inte de väldigt mycket? Säljer inte kommunerna ofta mark och annat till de allmännyttiga bostadsföretagen? Vad menar herr Claeson egentligen? Finns det något vinstintresse som reglerar de allmännyttiga eller kommunala bostadsföretagens verksamhet? Herr Claeson får lov att förtydliga sig och inte bara inveckla sig i motsägelser.

Tack, herr Erik Larsson i Öskevik, för det besked ni nu gav!

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Nu kunde väl snart detta göra detsamma, men jag tror att det är rätt viktigt att vi får herr Claeson ordentligt fastnaglad vid den skampåle där han har ställt sig själv. Hans resonemang är ju något av det mest fantastiska. Skulle vi alltså inte kunna enas om att ge ett ekonomiskt stöd – och även förbättra det – till de *sämst* ställda barnfamiljerna därför att herr Claeson tror att något av de pengarna kan hamna i fickan hos någon som har byggt ett hus med för god vinst eller någonting sådant?

Hur blir det då i all sin dar med barnbidragen, herr Claeson? Om vi nu gör den där automatiska höjningen därför att alla priser har stigit, hamnar ju de pengarna i fickorna hos dessa föraktliga privatkapitalister som har höjt priserna.

Nej, nu har herr Claeson kommit långt, långt ut på en alldeles omöjlig is, där det inte går att hålla balansen längre.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag känner ingen svårighet att hålla balansen, eftersom jag tror att jag till skillnad från herr Carlshamre rätt grundligt har sysslat med hur bostadsmarknaden fungerar i det här landet – och gjort den från olika utgångspunkter.

Jag har inte hävdats att bostadstilläggen inte behöver förbättras för låg-

inkomsttagarna. Det är alldeles klart att det är nödvändigt. Men jag har velat framhålla att man inte för dessa människor löser de problem som består i höga boendekostnader genom att fortsätta att lappa på då det gäller bostadstilläggen. En del av de hyror som de betalar, bl. a. med hjälp av högre bostadstillägg, går alltså till de vinst- och spekulationsintressen som finns på bostadsmarknaden.

Beträffande de allmännyttiga företagen och deras vinstintressen vet jag också mycket väl, herr Karlsson i Huskvarna, att de allmännyttiga bostadsföretagen drivs och skall drivas utan vinstintresse. Men vad jag talade om var att de allmännyttiga bostadsföretagen kan bestämma över kostnaderna först i det sista ledet, då det gäller förvaltningen. De får ta över de fastigheter som de förvaltar och hyr ut bostäder i till det pris som bl. a. betingas av de vinster som görs i olika led för bostadens tillkomst. Det är alltså det jag har framhållit.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Det är möjligt att herr Claeson har sysslat mycket med bostadsfrågan, men han tycks inte ha fattat vad han sysslat med, i varje fall inte om man skall tolka hans inlägg i dag beträffande indexreglerade barnbidrag kontra bostadstillägg.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Larsson i Öskevik m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Öskevik begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Larsson i Öskevik m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Öskevik begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 188

Nej - 128

§ 9 Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1975/76:22 med anledning av propositionen 1975/76:72 om ändringar i exportkreditstödet jämte motioner

1975/76:25 med anledning av motion om tillämpningen av nedsättningsreglerna för energiskatten

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 10 Anmäldes och bordlades

Proposition

1975/76:86 om godkännande av avtal om samarbete mellan Sverige och den europeiska atomenergigemenskapen inom området för styrd termokleär fusion och plasmafysik, m. m.

§ 11 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1975/76:30 med anledning av proposition 1975/76:52 med förslag till lag om justitiekanslerns tillsyn m. m.

Justitieukskottets betänkande

1975/76:15 med anledning av propositionen 1975/76:18 om ändring i utlänningslagen (1954:193), m. m. såvitt avser förslag till lag om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall jämte motioner

Lagutskottets betänkanden

1975/76:3 med anledning av propositionen 1975/76:15 med förslag till trafikskadelag m. m. jämte motioner

1975/76:4 med anledning av propositionen 1975:103 med förslag till ny aktiebolagslag, m. m. jämte motioner

1975/76:5 med anledning av propositionen 1975/76:12 med förslag till ändring i förmånsrättslagen m. m. samt del av propositionen 1975:103

1975/76:6 med anledning av propositionen 1975/76:54 med förslag till lag om ändring i luftfartslagen (1957:297)

Inrikesutskottets betänkanden

1975/76:22 med anledning av propositionen 1975/76:59 om ändringar i lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd jämte motioner

1975/76:23 med anledning av propositionen 1975/76:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1975/76. såvitt propositionen hänvisats till inrikesutskottet, jämte motioner

1975/76:24 med anledning av propositionen 1975/76:18 om ändring i utlänningslagen (1954:193), m. m. jämte motioner

1975/76:25 med anledning av propositionen 1975/76:19 om ändring i lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs m. m. jämte motion

1975/76:26 med anledning av propositionen 1975/76:13 med förslag till
ändring i sjömanslagen (1973:282) jämte motion

Nr 40

Onsdagen den
10 december 1975

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 17.42.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert